IHMISELLE, JOLLE VÄKIVALLATTOMUUS JA VASTUU MAAILMASTA OVAT INTOHIMO.

YDIN

47. vuosikerta / 4 • 2013 / www.ydinlehti.fi / 9 euroa



TEATTERIN VELVOLLISUUS

Kun arvot kovenevat, on kulttuurin ja taiteen tehtävä pitää yllä humanismia.

Syyrian pakolaiset vasaran ja alasimen välissä

El Salvadorissa kitketään jengiväkivaltaa

Islamilaisen Afrikan naiset



Vallankumous ei tule vielä?

Sitä odotellessa maailmaa pitää analysoida, myös älyllisesti ja teoreettisesti. Ilman kulttuuria yhteiskunnalliset liikkeet näivettyisivät. Kulttuurivihkot auttaa selvittämään, missä mennään. Saat sen painettuna lehtenä kotiisi kuudesti vuodessa.

Tilaa heti!

Tarjous: Kestotilauksen ensimmäiset puoli vuotta vain 16,90 e*

* Jatkuu normaalihintaisena, 43 e / vuosi, ellet keskeytä tilausta.

Joululahjaksi: määräaikainen tilaus vuodeksi 2014 nyt vain 38 e!

Kaupan päälle tämän vuoden viimeinen numero.

tilaus@kulttuurivihkot.fi / 09 4114 5369

Netissä uutisia, blogeja, videoita, keskusteluja

www.kulttuurivihkot.fi



LEHTI SINULLE, JOLLE

väkivallattomuus ja vastuu maailmasta ovat intohimo.

YDIN

SISÄLLYS

4 Pääkirjoitus / 6 Tekijät / 7 Ytimekkäät / 11 TARJA CRONBERG Palkkatasa-arvo on turvatakuu naisille / 12 PETTERI JÄRVINEN Salaisuuksien inflaatio

YDINHETKI

14 ARJA ALHO Salkku ja käsilaukku – johtajuutta etsimässä / 20 NOORA SAVONEN Öljymiljoonat veivät voiton / 24 AINO HAAVIO Tasa-arvoa vai hyvää kohtelua? / 30 ULLA JÄSKE Buddhalaisuus kiinnostaa / 34 SIMO ORTAMO Asekauppa kuriin / 38 JUKKA PAKKALA Nukkuvat ihanteet heräävät / 42 ZAHRA ABDULLAH Kuka tietää huomisesta / 44 KIRSI KOIVUPORRAS-MASUKA Pitkäpinnaista puuhaa / 48 ILKKA & VAPPU TAIPALE Väkivaltaa ei lopeteta kostamalla

YTIMESSÄ

56 ESSI VÄÄNÄNEN & AMANDA MELIN Sateenkaarimarssilla heteronormeja vastaan / 60 AARNI TUOMINEN Dekkareita vai vessapaperia? / 62 AKI TETRI Sosiaalinen Eurooppa hukassa / 66 OSAMA AL ALOULOU Turvaan / 70 MAIJALIISA MATTILA Pohjolan hangissa

YDINKOKEMUS

76 KIRSI KOIVUPORRAS-MASUKA Humanismin ylläpitäjä / 82 NOORA SAVONEN Pakolaisuus tavaroiden takana / 84 ARJA ALHO Kiukulla ja huumorilla maustettuja arkikuvia / 86 KRISTIINA KOIVUNEN Milloin koittaa saudikevät? / 89 Kirja-arviot / 92 Levyt / 93 KIRSI KOIVUPORRAS-MASUKA All about Eve laulaa naisstereotypioista / 94 SALLA NAZARENKO Vihapuheella on naisen kasvot / 96 TIMO LAPPALEINEN & RILLI LAPPALAINEN Eriarvoisuuden poistaminen vaatii tahtoa / 98 Pala historiaa

OLENNAISTA OVAT ARVOT



ARJA ALHO päätoimittaja

Olin tilaisuudessa, jossa pääministeri **Jyrki Katainen** aloitti puheenvuoronsa Eurooppa-politiikasta sanomalla, ettei nuorelle sukupolvelle kannata enää perustella EU:n merkitystä rauhan takaajana. Jatkokeskustelussa Katainen täsmensi näkemystään: kukaan ei usko, että Suomen ja Ruotsin välillä syttyy sota. Katainen myös ilmoitti, ettei hän rakasta EU:ta eikä kunnanvaltuustoa. EU, kuten myös kunnanvaltuusto, on vain käytännöllinen tapa hoitaa asioita.

En minäkään usko sotaan Suomen ja Ruotsin välillä, mutta pidän silti EU:n merkitystä rauhan ja turvallisuuden kannalta olennaisena. Tätä merkitystä on syytä alleviivata edelleen kaikille sukupolville. Rauha, vakaus ja turvallisuus ovat enemmän kuin sodan puuttumista. Historiattomuus ja ylimielisyys tekevät meistä kyvyttömiä näkemään, kuulemaan ja erittelemään sitä, mitä juuri nyt tapahtuu. Se on kuitenkin hallitsemisen edellytys.

En pidä myöskään ajattelusta, jossa käytännöllisyys irtoaa arvoista. Kaikessa johtamisessa olennaista on kysyä: miksi johdettava yhteisö on olemassa? Millaisille arvoille se on rakennettu? Miten sen käytännön päätöksenteko suhteutuu sen tavoitteisiin ja päämäärään?

EU on eurooppalaisia varten samoin kuin valtio kansalaisia ja kunta kuntalaisia varten. Vaikka ajattelutavan merkityksen alleviivaaminen tuntuu triviaalilta, on se kuitenkin kaiken toiminnan peruste. Jos se mättää, mättää kaikki. Demokraattisen vallankäytön oikeutus on silloin menetetty.

Euroopassa eletään unioniin liittyvää luottamuskriisiä. Maailmanlaajuisen finanssikriisin muuttuminen talouskriisiksi ja erityisesti Euroopassa velkakriisiksi, on rapauttanut luottamusta Euroopan unioniin. EU:n yhtenäisyys on rakoillut pahasti ja se on näkynyt kyvyttömyytenä tehdä päätöksiä.

Talouden vakauttamisessa Euroopan keskuspankki on ottanut vahvan roolin ja se on alkanut näkyä toiveikkuutena euroalueen hitaasta toipumisesta. Mutta EU- ja euromaiden keskinäinen tilanne on edelleen liian erilainen ja se aiheuttaa paineita, joita suunniteltava pankkiunionikaan ei pysty lieventämään.

Keskuspankin pitäisi toki olla jäsenmaista riippumaton, mutta silti vahvoilla jäsenmailla on merkitystä eivätkä pienet voi niitä jyrätä, vaikka kaikilla onkin yksi ääni. Tätä erilaisuutta oireili jo viimeisimmän keskuspankin ohjauskoron alentamispäätöksen syntyminen äänestyksen jälkeen.

Eurokriisillä on ollut vakavat sosiaaliset ja poliittiset vaikutuksensa, jotka näkyvät sietämättömän korkeana nuorisotyöttömyytenä ja ihmisten elämäntilanteen ahdinkona. Myös äärioikeiston kannatus on kasvanut.

Kyse ei ole mistään demokratiaan olennaisesti kuuluvasta kriittisestä keskustelusta, vaan fasistisen ja rasistisen ajattelun tekemisestä salonkikelpoiseksi epätietoisuuden ja luottamuspulan ilmapiirissä. Tulevan kevään europarlamentin vaalit osuvat asioiden kannalta vaikeaan,

mutta myös asenteiden ja mielipiteiden jyrkkenemisen huolta herättävään saranakohtaan.

Aivan Euroopan tuntumassa ovat menossa Syyrian hirvittävät tapahtumat, joiden edessä kansainvälinen yhteisö näyttäytyy voimattomana ja tylynä. Kemiallisten aseiden käyttämistä tutkitaan. Papereiden on oltava kunnossa, jos mielii turvaan Eurooppaan.

Pakolaisleirit naapurimaissa paisuvat ja pohdimme otammeko joitakin turvapaikanhakijoita vastaan vai emme? **Osama Al aloulou** kirjoittaa tästä ahdingosta ja asenteiden jyrkkenemisestä pakolaisia kohtaan.

Ydin-vuosi päättyy globaalien eriarvoisuuksien pohdinnassaan sukupuolten välisen tasa-arvon tarkasteluun.

Lapsena rymistelin metsässä ja rakentelin majoja. Kerran katselin korkeaa sinitaivasta sammalvuoteelta ja arvelin tulevani lentäjäksi. Ei sinusta voi tulla lentäjää, koska olet tyttö, valisti naapurin poika. Eikä tullutkaan, mutta kuitenkin monessa tehtävässä ensimmäinen nainen – enkä ole vielä edes isoäiti.

Naisia alistavien rakenteiden tunnistaminen sopii niin miehille kuin naisille. Tasa-arvoon sitoutuminen ei kysy sukupuolta.

Kipuilen edelleen sen välillä, että olen minä, mutta myös sukupuoleni edustaja. Toivoisin tulevani arvioiduksi ihmisenä, osaamiseni ja tekojeni perusteella. Toivoisin, etten joutuisi kokemaan olevani hankala silloin, kun olen päättäväinen tai vanha silloin, kun olen kokenut. Kun olen epäonnistunut, en toivoisi epäonnistumiseni olevan naisten epäonnistumista.

Keskustelumme naisjohtajuudesta osoittaa tärkeäksi sen oivalluksen, että naisia alistavien rakenteiden tunnistaminen sopii niin miehille kuin naisillekin, ja että tasa-arvoon sitoutuminen ei kysy sukupuolta.

Tasa-arvo edellyttää yhteiskunnalta tasa-arvoa tukevia ja kunnioittavia pilareita. Muuten joistakin tulee tasa-arvoisempia kuin toisista ja heikoista eriarvoisia. Elämme siis rosoisessa maailmassa, josta syntyvät myös rosoiset arjen kuvat sarjakuvapiirtäjä ja graafikko **Kaisa Lekan** työpöydällä.

Aino Haavio puolestaan kirjoittaa laajasti Länsi-Afrikan islamilaisten naisten tasa-arvosta vertaillen Nigerin ja Algerian naisten asemaa toisiinsa.

Sukupuoli-teeman lisäksi **Simo Ortamo** keskustelee ulkoministeri **Erkki Tuomiojan** kanssa asekaupasta. **Ilkka ja Vappu Taipale** kirjoittavat El Salvadorin kokemuksista jengiväkivallan vähentämisessä. Etelä-Afrikan entinen presidentti **Frederik de Klerk** puolestaan kertoo, miten ydinaseista voidaan luopua.

Samalla kun onnittelemme sadankomitealaisia 50-vuotisesta toiminnasta, *Ydin* ja sen tekijät toivottavat rauhallista ja levollista joulunaikaa sinulle lukijamme! Y

YDIN 4/2013 tekijät

LUIS BAUDRAND
on chileläistaustainen valokuvaaja ja toimittaja, joka on erikoistunut dokumenttikuvaukseen.
/ sivu 38

PEKKA ELOMAA
on freelance-kuvaaja, joka tekee uraauurtavaa työtä yhteisöllisen valokuvauksen parissa.

AINO HAAVIO
on kehityskysymyksiin erikoistunut vapaa toimittaja.
/ sivu 24

ULLA JÄSKE
on Hämeenlinnassa asuva vapaa toimittaja.
/ sivu 30

MAIJALIISA MATTILA
on melkein kaikissa Pohjoismaissa asunut Suomen kielen ja kulttuurin lehtori.
/ sivu 70

SIMO ORTAMO
opiskelee poliittista historiaa sekä aikakauslehtisuunnittelua ja on Ytimen toimituskunnan jäsen.
/ sivu 34

OSAMA AL ALOULOU
on syyrialainen opiskelija, joka suorittaa maisterintutkintoa Åbo Akademin International Human Rigths Law -linjalla.
/ sivu 66

NOORA SAVONEN
on valtiotieteiden opiskelija Helsingin yliopistossa.
/ sivu 20 & 82

ILKKA TAIPALE
on lääkäri, pasifisti, sosialisti ja feministi miesten asialla. Hän on toiminut Kellokosken mielisairaalan ylilääkärinä, Tampereen yliopiston sosiaalipsykiatrian professorina sekä lukuisissa kansalaisjärjestöissä.
/ sivu 48

VAPPU TAIPALE
on Stakesin entinen pääjohtaja ja terveysministeri.
/ sivu 48

AKI TETRI
on yhteiskuntapolitiikan maisteriopiskelija Helsingin yliopistossa.
/ sivu 62

PIRITA TOLVANEN
on helsinkiläinen kuvittaja-graafikko.
/ sivu 15

YDIN-LEHTI Rauhanasema,
Veturitori 3, 00520 Helsinki
ydin@ydinlehti.fi, www.ydinlehti.fi

PÄÄTOIMITTAJA Arja Alho,
p. 040 709 3770, arja.alho@ydinlehti.fi

TOIMITUSSIHTEERI Kirsi Koivuporras-Masuka, kirsi.koivuporras@ydinlehti.fi

HALLITUKSEN PJ Kalevi Suomela,
kalevi.suomela@gmail.com

ULKOASU Iina Lievonen, Luyi Ma, Martina Babisová

TAITTO Teppo Jäntti

KANNEN KUVA Pekka Elomaa

TILAUKSET ydin@ydinlehti.fi,
www.ydinlehti.fi
Danske Bank FI 42 8000 1301 5099 24
Ydin ilmestyy 4 kertaa vuodessa.

TILAUSHINNAT
35 € vuositilaus, sis. alv 10%
28 € kestotilaus, sis. alv 10 %
20 € alennettu (opiskelijat, työttömät), sis. alv 10%

ILMOITUSKOOT JA -HINNAT
(hintoihin lisätään alv 24 %)
Takakansi 172 x 199 mm 1 500 €
1 sivu 172 x 225 mm 1 000 €
1/2 sivua 172 x 112 mm 500 €
tai 86 x 225 mm 500 €
1/4 sivua 172 x 55 mm 300 €
tai 85 x 112 mm 300 €

JULKAISIJA Ydin-julkaisut ry.
47. vuosikerta (Rauhaa kohti -lehden 86. vuosikerta)

PAINOPAIKKA Miktor Oy
ISSN 0356-357X

YDIN on Kultti ry:n jäsenlehti. Lehti pidättää itsellään oikeuden käsitellä sille toimitettua materiaalia. Lehden vastuu ilmoituksen poisjäämisestä tai julkaisussa sattuneesta virheestä rajoittuu ilmoituksesta maksetun määrän palauttamiseen. Huomautukset 14 päivän kuluessa.

Ydin-lehti saa vuonna 2013 ulkoministeriön kehitysviestintä- ja globaalikasvatustukea.

IRTONUMEROITA:
Akateeminen kirjakauppa (Helsinki keskusta, Iso Omena, Itäkeskus, Tapiola, Oulu, Turku, Tampere), Rosebud (Helsinki) ja Stockmann (Helsinki).

Lehden voi lukea iPadilla lataamalla Ydin-lehden AppStoresta.

Ytimekkäät



ARJA ALHO

JOS MEKIN PYSTYIMME, PYSTYVÄT MUUTKIN

ETELÄ-AFRIKAN ydinaseet olivat aikanaan tarkoin varjeltu salaisuus. Kun **Frederik de Klerkistä** tuli valkoisen vallan viimeinen presidentti, hän päätti tehdä kaksi asiaa: luopua ydinaseista ja vapauttaa **Nelson Mandelan.**

Nykyisin de Klerk puhuu intohimoisesti ydinaseriisunnasta.

– Maailman valtamerissä seilaavissa sukellusveneissä on ydinaseita, joiden voimakkuus on suurempi kuin Hiroshiman pommien. Tarvitaan laajaa kansalaisten painostusta ydinasevaltioita kohtaan, jotta ne seuraisivat esimerkkiämme ja luopuisivat ydinaseista.

Aloite ydinaseista luopumisesta tehtiin 1989, jolloin kaikkien ydinaseiden ja niihin liittyvien välineiden neutralisointi käynnistyi. Prosessia valvoivat kansainväliset tarkkailijat. Sittemmin Etelä-Afrikka on liittynyt myös kemiallisten aseiden kieltosopimukseen.

De Klerk rohkaisee ydinasevaltioita etenemään askel kerrallaan, koska pitää itseään käytännöllisenä poliitikkona. Mutta on hänessä jotakin ihanteellistakin. Hänen mukaansa ihmisen syvimmät pelot ruokkivat pelkoa ja se puolestaan asevarustelua. Aito ja todellinen demokratia kohtaa nämä pelot ja luo tilalle eettiset pelisäännöt, jolloin voimme ihmiskuntana kehittyä.

Nobelin rauhanpalkinnon de Klerk sai yhdessä Nelson Mandelan kanssa vuonna 1993 apartheidin lopettamisesta.

– Pidin oikeana keskusteluyhteyden avaamista Mandelan ja ANC:n kanssa. Jotta sitä ei voitaisi torjua, päätin sallia kaikkien poliittisten puolueiden toiminnan Etelä-Afrikassa mukaan lukien ANC:n aseellisen siiven. Päätin vapauttaa kaikki poliittiset vangit, en vain Nelson Mandelaa.

De Klerk kertoo myös kumonneensa kansallisen hätätilan. Kun vielä Mandela sai ANC:lta mandaatin aloittaa keskustelut, Etelä-Afrikan jälleenrakennus saattoi käynnistyä.

– Kaikkien rotujen ja ihmisten tasa-arvon turvaavassa perustuslain laadinnassa olivat mukana kaikki puolueet pienintä myöten. Minua moitittiin valkoisten parissa petturiksi ja monet mustatkin arvostelivat Mandelan antaneen liikaa periksi. Se osoittaa, että yhteinen ratkaisumme oli hyvä.

Frederik de Klerkista ja Nelson Mandelasta tuli ystäviä.

– Päivänä, jolloin suremme häntä, tulemme tarttumaan toisiamme kädestä kiinni ja muistamaan ylpeydellä hänen edustamiaan arvoja.

Etelä-Afrikan entinen presidentti Frederik de Klerk osallistui Nuclear Exit-kansainväliseen konferenssiin, joka pidettiin 18.–19.10.2013 Helsingissä. **Y**

”ERIARVOISUUDEN PAIKALLINEN KESKITTYMINEN ON OIKEA HUOLENAIHE, MUTTA NIIN ON MYÖS AIHEESTA KÄYTÄVÄN KESKUSTELUN LUONNE, MEDIAN VASTUU LÄHIÖIDEN LEIMAAMISESSA JA LEIMAN HINTA YHTEISKUNNALLE.”

Tohtoriopiskelijat
Linda Haapajärvi ja Lotta Junnilainen
Yhteiskuntapolitiikka-lehden blogissa.

Syyriassa kuollut jo yli 11 000 lasta

OXFORDIN tutkimusryhmän (ORG) julkaiseman tuoreen raportin mukaan Syyrian konflikti on vaatinut jo 11 420 lapsen hengen. Raportti analysoi kuolemien syitä ja toteaa, että suurin osa lapsista, seitsemän kymmenestä surmansa saaneesta, on kuollut räjähteisiin.

Toiseksi yleisin kuolinsyy ovat käsiaseilla ammutut luodit. Neljäsosa lapsista on kuollut tulitaistelussa tai tarkka-ampujien luoteihin. Raportin mukaan yli 700 lasta on teloitettu ja 112 lasta kidutettu ennen kuolemaa.

Raportissa on otettu huomioon kaikkien alle 17-vuotiaiden syyrialaisten kuolemat. Eniten kuolleita on 13–17-vuotiaiden teinipoikien ryhmässä. Yhteensä sodan uhreja on miltei 114 000, siviilit ja taistelijat yhteen laskien. Y

Median toiminta-vapaus uhattuna Keniassa

KENIAN mediatalojen omistajat, päätoimittajat ja toimittajien liitot ovat yhdessä ilmaisseet huolensa siitä, että median vapaus katoaa, mikäli se joutuu toimimaan valtion ohjauksessa, kuten maan valmisteilla oleva, julkisen sanan neuvostoa koskeva laki ehdottaa.

Kiistaa on ollut etenkin julkisen sanan neuvoston jäsenten nimityksistä, jotka lakiesityksen mukaan nimittäisi jatkossa ministeri yksin. Kenian julkisen sanan neuvosto on vastuussa journalististen toimintaohjeiden muuntelusta ja toimeenpanosta.

AllAfrica-uutissivusto kertoo, että median edustajat yrittävät päästä tapaamaan presidentti **Uhuru Kenyattaa** esittääkseen tälle vetoomuksensa ja median ehdottomat muutokset lakiin. *AllAfrica* raportoi, että presidentti on jo vihjaillut, ettei allekirjoita lakia, vaan palauttaa sen parlamentin käsittelyyn. Y

Kivitystä esitetään rangaistukseksi Afganistanissa

AFGANISTANISSA on esitetty, että kivittäminen kuolemaan rangaistuksena aviorikoksesta otettaisiin uudelleen käyttöön. Esityksen takana on oikeusministeriön asettama työryhmä, joka on pohtinut ”moraalirikosten” rangaistuksia.

Human Rights Watch on ilmaissut syvän huolensa meneillään olevasta lakiuudistuksesta ja vaatii kansainvälisiä avunantajia lähettämään vahvan viestin presidentti **Hamid Karzaille** siitä, ettei kivitystä rangaistuksena voida sallia.

Human Rights Watchin käsiinsä saamien luonnosten mukaan mies ja nainen, joiden havaitaan olleen seksuaalisessa kanssakäymisessä avioliiton ulkopuolella, voidaan molemmat tuomita kivitettäväksi, mikäli toinen osapuoli on naimisissa. Mikäli osapuolet eivät ole naimisissa rangaistuksena olisi sata ruoskaniskua. Y

Parisuhdeväkivallan uhreista huolehdittava

SUOMESSA ei ole riittävästi palveluita parisuhdeväkivallan uhreille. Lisäksi palveluissa on suuria alueellisia eroja. Tästä muistuttivat YK:n kansainvälisenä naisiin kohdistuvan väkivallan päivänä 25.11. Kansallinen väkivaltaobservatorio, Nytkis ja Suomen Amnesty.

– Suomessa joka vuosi parikymmentä naista kuolee nykyisen tai entisen miehensä murhaamana. Viime vuonna heitä oli seitsemäntoista. Olemme näillä luvuilla Länsi-Euroopan kärjessä, huomautti kansallisen väkivaltaobservatorion puheenjohtaja **Katariina Heikkinen.**

Tänä vuonna kaksi turvakotia on lakkautettu, ja vain yhden uuden perustamisesta on päätetty. Myös matalan kynnyksen palveluita on vähän ja satunnaisesti.

Suomi ei täytä Euroopan neuvoston suositusta, jonka mukaan turvakotipaikkoja tulisi olla yksi 10 000 asukasta kohden. Suomessa pitäisi olla noin 500 turvakotipaikkaa, mutta niitä on vain noin 120.

Palveluiden parantamiseen Suomea velvoittaa Istanbulin sopimus, joka on Euroopan neuvoston naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan vastainen yleissopimus. **Y**

Islannin naiset kärsivät talouskriisistä eniten

ISLANNISSA on julkaistu tutkimus, jonka mukaan maan pankkien romahdus vuonna 2008 on vaikuttanut enemmän naisiin kuin miehiin. Tutkimuksen keskiössä oli tarkasteltu talouskriisin vaikutuksia islantilaisten fyysiseen ja psyykkiseen terveyteen.

Haastattelututkimuksessa on seurattu ihmisten terveydentilan muutoksia ja samoja henkilöitä on haastateltu ennen ja jälkeen pankkien romahtamisen.

Löydösten mukaan etenkin työttömät naiset, naisopiskelijat ja naiset, jotka eivät ole työmarkkinoilla aktiivisia, kärsivät korkeasta stressistä vuosi talouden romahtamisen jälkeen. Korkeita stressitasoja mitattiin myös niiltä naisilta, jotka olivat lähellä eläkeikää ja matalasti koulutetuilta naisilta.

Tutkimuksesta uutisoi IPS (Inter Press Service). **Y**

Valtio vastuuseen protestoijien kuolemasta

ANGOLASSA viranomaisia vaaditaan asettamaan syytteet kaikille turvallisuusjoukkojen jäsenille, jotka ovat olleet osallisina kahden protestoijan järjestäneen kansalaisen kuolemaan.

António Alves Kamulingue ja **Isaías Cassule** ovat olleet kateissa vuoden 2012 toukokuusta lähtien. Tämän vuoden marraskuussa Angolan sisäministeriön raportti, jossa kerrotaan miesten joutuneen poliisin kiduttamaksi ja lopulta tappamaksi, vuoti julkisuuteen.

Human Rights Watch uskoo julkisuuteen vuotaneen raportin aitouteen ja tukee vaatimuksia saattaa vastuulliset oikeuden eteen. Kamulingue ja Cassule organisoivat protesteja, joiden tarkoituksena oli vaatia valtiota vastuuseen maksamatta jääneistä palkoista ja eläkkeistä, joista entiset presidentin vartiokaartin jäsenet ja sotaveteraanit olivat valittaneet. **Y**



TARJA CRONBERG
Kirjoittaja on Rauhanliiton puheenjohtaja
ja Vihreiden edustaja Euroopan parlamentissa.

Palkkatasa-arvo on turvatakuu naisille

EU:N TALOUSKRIISI on koskenut naisiin ja miehiin eri tavalla. Ensin työpaikkoja leikattiin miesvaltaisilla aloilla, esimerkiksi rakennusteollisuudesta, ja miehet menettivät työpaikkojaan nopeasti. Tarkastellessa pidempiaikaista vaikutusta kärsivät naiset kuitenkin enemmän.

Kriisi iskee naisvaltaisille sektoreille, kuten palveluihin viiveellä, mutta voimakkaasti. Ensin teollisuus leikkaa, verovarojen vähetessä alkavat julkisen sektorin säästötalkoot ja irtisanomiset. Työpaikkojen lisäksi yhteiskunta leikkaa sosiaaliturvasta. Tämä näkyy erityisesti naisen kukkarossa, koska naisten tulot eivät edelleenkään yllä miesten tulotasolle.

Nimenomaan naisten ja lasten köyhyysriski on kriisissä kasvanut. Kriisin varjolla tehdään tasa-arvoa heikentäviä päätöksiä melkein huomaamatta, pitäähän säästää. Leikatut eurot eivät aina kuitenkaan ole luoneet tasapainoa budjettiin, kun kotimarkkinoiden kulutus heikkenee ja tarve esimerkiksi sosiaaliturvaan kasvaa.

TIUKAN SÄÄSTÖKUURIN negatiivisiin vaikutuksiin herättiin naisten oikeuksien kannalta liian myöhään.

Nyt on selvää, että kriisin aikana sosiaalista vastuuta tarvitaan jopa enemmän kuin hyvinä aikoina. Jos turvaverkko pettää silloin, kun sitä eniten tarvitaan, joutuu moni aivan tyhjän päälle. Myös yhteiskuntarauhaa koetellaan: tasa-arvo joutuu tulikokeeseen, kun sosiaaliturvan tasoittava vaikutus heikkenee.

Uudelleen kasvaneiden kuilujen kurominen umpeen on vaikeaa, onhan esimerkiksi samapalkkaisuus ollut EU:n tavoitteena jo yli 30 vuotta. EU-maissa naisen euro on edelleen keskimäärin 83 senttiä.

Kun kriisin pahin aika näyttää olevan nyt ohi, on aika kääriä hihat. Ensi vuonna valittavan komission on tehtävä esitys palkkaeron vähentämisen määrällisistä, jäsenmaita sitovista tavoitteista. Maita on sanktioitava, jos edistystä ei tapahdu.

Naisten sekä miesten sijoittuminen tasaisemmin kaikille aloille edistää palkkatasa-arvoa. Se ja samapalkkaisuus vähentäisi taloussuhdanteiden eriarvoistavaa vaikutusta. Tasa-arvo työelämässä on tärkeä turvatakuu naisille etenkin kriisiaikoina. **Y**



PETTERI JÄRVINEN
Kirjoittaja on tietokirjailija
ja IT-asiantuntija, joka on seurannut
alan kehitystä 1980-luvun alusta lähtien.

Salaisuuksien inflaatio

Korppikotkan kolme päivää -elokuvassa CIA:n likaisen pelin paljastanut tiedusteluvirkailija lähettää juttunsa *New York Timesin* toimitukseen. Loppukohtauksessa CIA-johtaja pelottelee suoraselkäisesti toiminutta **Robert Redfordia:** ”Kuinka pitkälle aiot päästä, jos juttua ei julkaistakaan?”

NSA:n urkinnan paljastaneella **Edward Snowdenilla** ei ollut tätä ongelmaa. Hän tiesi, että netin ansiosta paljastukset leviäisivät joka tapauksessa kaikkialle, eivätkä mahtavat CIA ja NSA yhdessäkään pystyisi estämään sitä. Netti on kolmikirjaimisia lyhenteitä mahtavampi.

Kaikki viestintä kulkee nykyään samoissa valokuiduissa ykkösinä ja nollina. Koska tieto on jo valmiiksi tietokoneen ymmärtämässä muodossa, sen kerääminen on helppoa. Tarvitaan vain pääsy kaapeleihin, sopiva analysointiohjelmisto – ja tieto alkaa täyttää kiintolevyjä melkein kuin itsestään. Salaamattoman tiedon urkinta on lapsellisen helppoa.

Digitaalisuus on kuitenkin kaksiteräinen miekka, sillä se leikkaa molempiin suuntiin. Tiedon kerääminen on entistä helpompaa, mutta niin on myös urkinnan, mädännäisyyden ja väärinkäytösten paljastaminen.

Urkinnan vastapainoksi kehittyvä paljastamisen helppous johtaa informaation tasapainoon, jossa salaisuudet menettävät arvoaan. Edessä on uudenlaisen avoimuuden aikakausi, joka koskee niin kansalaisia, yrityksiä kuin valtioitakin. On helpompaa toimia avoimesti ja rehellisesti kuin yrittää piilotella tehtyjä virheitä tai estää tietoja vuotamasta. Ennen pitkää löytyy aina joku paikallinen edwardsnowden, joka paljastaa kaiken.

Henkilökohtaisista uhrauksista ja riskeistä huolimatta Snowden saa seuraajia eri maiden tiedustelupalveluista, eikä mikään mahti pysty tukkimaan heidän suutaan. Jo pelkkä Snowdenin olemassaolo saa yritykset ja valtiot toimimaan aiempaa vastuullisemmin.

Kansainväliset sopimukset, juhlavat lupaukset ja tutkiva journalismi eivät ole pystyneet varmistamaan toiminnan eettisyyttä. Internet ja sähköinen urkinta saattavat onnistua siinä. Salailun aika on ohi.

Kiitos Snowden, kiitos NSA. Y

Ydinhetki

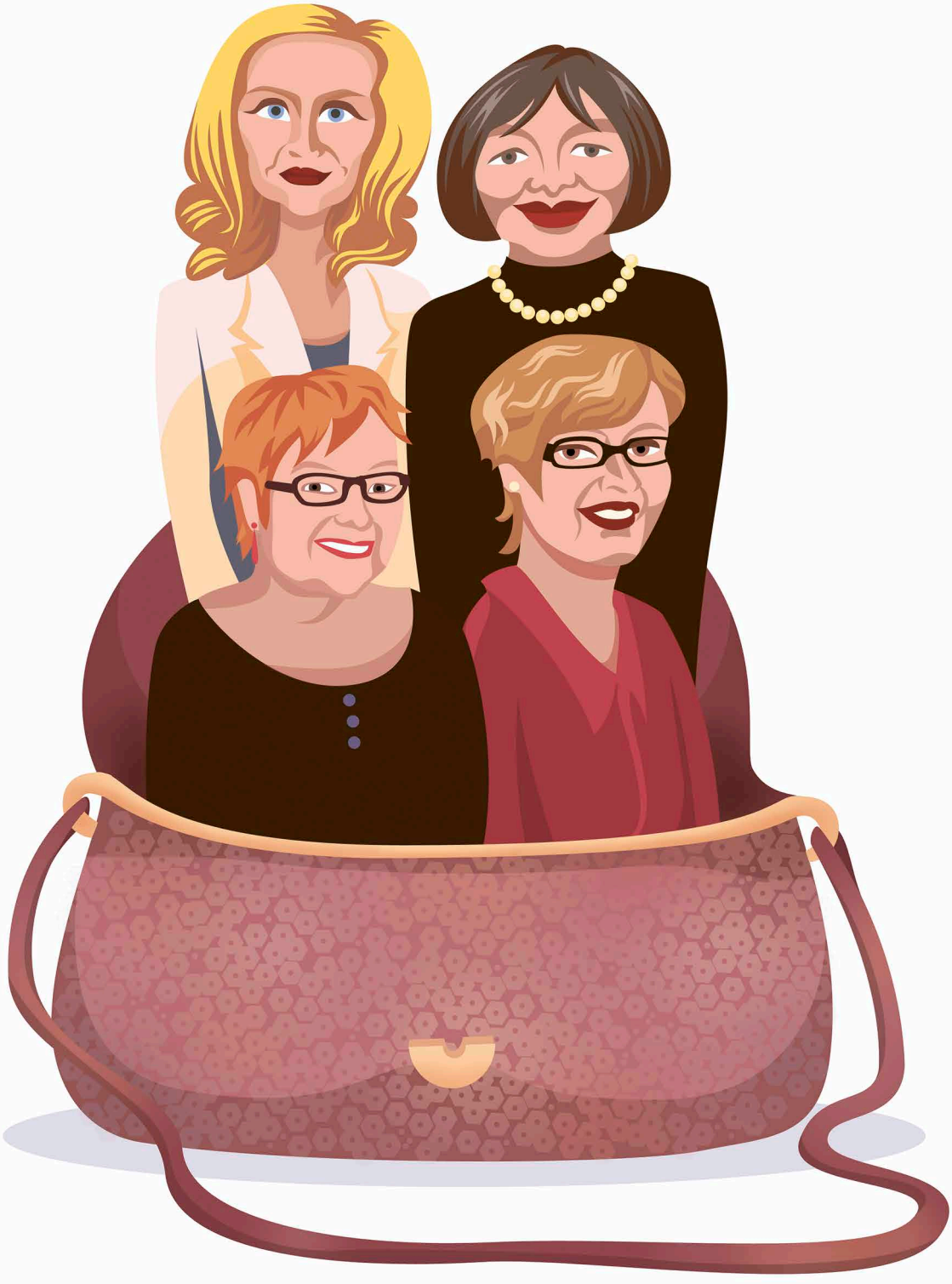
YDINHETKI KERTOO ASIOISTA PAIKAN PÄÄLTÄ JA IHMISTEN KAUTTA.

14 ARJA ALHO Salkku ja käsilaukku – johtajuutta etsimässä / **20 NOORA SAVONEN** Öljymiljoonat veivät voiton / **24 AINO HAAVIO** Tasa-arvoa vai hyvää kohtelua? / **30 ULLA JÄSKE** Buddhalaisuus kiinnostaa / **34 SIMO ORTAMO** Asekauppa kuriin / **38 JUKKA PAKKALA** Nukkuvat ihanteet heräävät / **42 ZAHRA ABDULLAH** Kuka tietää huomisesta / **44 KIRSI KOIVUPORRAS-MASUKA** Pitkäpinnaista puuhaa / **48 ILKKA & VAPPU TAIPALE** Väkivaltaa ei lopeteta kostamalla

SALKKU & *käsilaukku*
– JOHTAJUUTTA ETSIMÄSSÄ

Kirjoittaja Arja Alho Kuvitus Pirita Tolvanen

Ydin-lehden päätoimittaja Arja Alhoa pyydettiin filosofi Maija-Riitta Ollilan kanssa kommentoimaan uunituoretta opasta päättäviin asemiin haluaville naisille. Makupaloja tarjoilevat lisäksi Maritta Pohls ja Anneli Pauli. Tarvitaanko kiintiöitä, onko valta otettava?



Maritta: Politiikan piirissä monta lasikattoa on jo murrettu. Kuitenkin tällä menolla vasta 2027 vaaleissa puolet kansanedustajista on naisia ja kunnissa ehkä 2100-luvulla. Edunvalvontajärjestöissä, puhumattakaan kirkosta ja elinkeinoelämästä, on vielä paljon tehtävää.

Elinkeinoelämän Valtuuskunnan tuoreen tutkimuksen perusteella voidaan nähdä, että johtavissa asemissa olevien naisten määrä on toki ollut kasvamaan päin. Kiinnostavaa kuitenkin on, että miltei 80 prosenttia tutkimukseen vastanneista naisista moittii naisia lähinnä kunnianhimon puutteesta ja vain viidennes uskoi naisten syrjintään rekrytointitilanteissa. Myös kiintiöiden vastustus oli erittäin vahvaa.

Laukkusi on täynnä mahdollisuuksia -oppaassa kartoitin sukupuolten välistä tasa-arvoa eri tehtävissä sekä tutkimuksin että haastatteluin. Haastattelin johtavissa asemissa olevia ja eri sukupolvia edustavia naisia. Johtopäätökseni on, että valta pitää ottaa, sitä pitää tahtoa.

Arja: Pohdin vallan ja naisten välistä suhdetta politiikassa aikanaan kansanedustajana ja sosiologian opiskelijana, kun tein graduani 1980-luvun loppupuolella. Liitin valtaan emansipaation ja sain näin neljä erilaista poliitikon muotokuvaa. Kun tahtoon käyttää valtaa yhdistyy emansipaatio, toisin sanoen tietoisuus yhteiskunnallisista syrjivistä rakenteista, voidaan saada aikaan muutosta. Mutta jos syrjiviä rakenteita ei tahdota tehdä näkyviksi eikä tahdota toimia niiden muuttamiseksi, jää muutoskin tekemättä.

Sitten on myös niin, että valtaeliitit uusintavat itse itseään. Jotkut vaikutusvaltaisissa asemissa olevat naiset kertovat, etteivät he ole kokeneet mitään syrjintää. He eivät siis tunnista naisia syrjiviä rakenteita ja asenteita, eivätkä myöskään silloin haasta valtaeliitin toimintatapoja saati kykene muuttamaan niitä. Minun on kyllä vaikea uskoa, ettei jokainen nainen ole joutunut kohtaamaan jossain vaiheessa elämäänsä naisia syrjiviä asenteita tai stereotypioita.

Haaste on minusta edelleen sama: miten tehdä näkyväksi kaikkia niitä yhteiskunnallisia rakenteita ja asenteita, jotka estävät sukupuolten välisen tasa-arvon toteutumisen.

Maija-Riitta: Voin vain sanoa, amen! Valtaa pitää haluta. Mutta sitä ei kuitenkaan saa haluta, sillä valta on epäilyttävää. Valta turmelee, absoluuttinen valta absoluuttisesti, joten monet sanovat: ei kiitos. Jotenkin yhteiskuntaan on vaikutettava – kunhan se ei sisällä valtaa.

Kerran keskustelin eräässä ryhmässä naisjohtajien kanssa siitä, millä edellytyksillä naiset tukevat toisiaan.

Oletetaan, että nainen lähtee hakemaan mandaattia, olkoon se bisneksen tai politiikan kentällä. Nainen siis haluaa saada vaikutusvaltaisen aseman. Tukevatko muut naiset häntä? Eivät, ellei ole asiaa. Naiset menevät asia edellä. Mies voi haluta tilan ja täyttää sen asialla sitten myöhemmin.

Anneli: Minua kiinnostaa vaikutusvalta. Haluan saada tapahtumaan asioita, joita pidän tärkeinä. Se kiinnostaa ja motivoi. Ei valta sinänsä. En hakeutuisi tehtäviin, jotka minua eivät kiinnosta tai innosta.

Kokemukseni mukaan eurooppalainen toimintakulttuuri on Suomea vanhanaikaisempi. Vaikka nainen olisi tilaisuuden pääpuhuja, häntä ei etukäteen, ennen esiintymistä, mies-

Ketkä?

AIJA-RIITTA OLLILA
on valtiotieteen tohtori ja filosofi, joka toimii kouluttajana ja luennoitsijana muun muassa työelämän kysymyksissä. Ollila on julkaissut useita teoksia, joista viimeisin on *Johtajan parempi elämä.*

ANNELI PAULI
on dosentti maa- ja metsätieteiden tohtori. Hän on toiminut Suomen Akatemiassa ylijohtajana ja pääsihteerinä sekä runsaat kuusi vuotta Euroopan komissiossa varapääjohtajana tutkimus- ja innovaatiopolitiikan alalla. Hän aloitti lokakuussa 2013 Tiedekeskus Heurekan toiminnanjohtajana.

MARITTA POHLS
on filosofian tohtori, historiantutkija, naisjohtajien työnohjaaja ja valmentaja sekä Naisjärjestöjen Keskusliiton julkaiseman oppaan kirjoittaja.

joukossa osata arvata puhujaksi. Esioletus on, että joku miehistä on ottanut mukaansa sihteerin, jota ei tarvitse huomioida.

Aika monelle on tuttua, että kun joku mies esittää alunperin tekemäsi, tuolloin huomiotta jääneen aloitteen, se onkin nyt kiinnostava, ja sen esittänyt mies saa kunnian innovatiivisuudesta. Naiset pyytävät puheenvuoroa, miehet puhuvat vapaasti. Suomalaista naista se tietysti turhauttaa. Asiasta ei kuitenkaan pidä tehdä numeroa sillä se pahentaa tilannetta.

Arja: Pitää siis tahtoa valtaa. Mutta samalla altistuu stereotypioille, joissa johtajuuteen liitetyt hyvät ominaisuudet muuttuvatkin naisessa kielteisiksi. Määrätietoisuus tai periaatteellisuus muuntautuvat helposti hankaluudeksi ja joustamattomuudeksi.

Maija-Riitta: Meillä on ongelma. On kaksi käsitettä, jotka eivät toimi yhdessä kunnolla: naiseus ja naisellisuus. Naisellisuuden arviointi perustuu ominaisuuksiin. Aikanaan oli jopa hyve-eettinen oppi, joka pyrki määrittelemään ne luonteenpiirteet ja ominaisuudet, joita hyveellisellä ihmisellä on. Tämän opin mukaan naiset ovat synnynnäisesti hyveellisempiä, ystävällisempiä ja huolehtivaisempia kuin miehet.

Jos joku ihminen ei ilmentänyt hyveominaisuuksia ja oli vielä sukupuoleltaan nainen, hän oli automaattisesti myös huono ihminen. Silloin puuttuu kokonaan se, että ihminen tulisi arvioiduksi tekojensa perusteella.

Voi sanoa, että eräänlainen naisten valta-asema on syntynyt sitä kautta, että nainen ilmaisee naisellisia ominaisuuksiaan ja pystyy näin epäsuorasti vaikuttamaan, käyttämään

valtaa. Mutta jos tahtoo hyvin tarmokkaasti valtaa, ottaa myös riskin, että menettää samalla naisellisuuden kautta tulevat vaikuttamisen kanavat. Ne eivät yksinkertaisesti kuulu samaan pakettiin.

Identiteetin kehällä puolestaan on erilaisia asioita: minä, arvomaailma, poliittiset katsomukset, sukupuoli. On hankalaa asettautua siihen asemaan, halusi tai ei, että edustaa kollektiivia. Olin pitkälti yli nelikymppinen kun ymmärsin, ettei minusta ikinä tule ihmistä. Olen naisfilosofi, se tuntui jopa loukkaavalta.

OLIN PITKÄLTI YLI NELIKYMPPINEN KUN YMMÄRSIN, ETTEI MINUSTA IKINÄ TULE IHMISTÄ. OLEN NAISFILOSOFI.

Arja: Ilman muuta valta on suhde. Jos ajatellaan yhteiskuntamme eri eliittejä, niissäkin vallankäytön suhde on erilainen. Armeijassa valta on hierarkkista. Kansanvallassa sen pitää olla demokraattista. Toki myös minuuteen liittyvät muut identiteetit vaikuttavat. On paljon poliittisia kysymyksiä, jotka erottavat enemmän kuin sukupuoli yhdistää.

Kun yhdistän kansanvallan ja tasa-arvon, haluan yhteiskuntaa, jossa keskustellen ja toinen toistaan kunnioittaen haetaan aitoa tasa-arvoa. Minulle se merkitsee, että kaikki ovat mukana. Se ei pysähdy naisten ja miesten väliseen tasa-arvoon. Kansanvallan oikeutus tulee siitä, että sillä on herkkyyttä löytää ja myös antaa ääni kaikille. Siksi pitäisi koko ajan olla hereillä sen suhteen, kenen ääni kuuluu ja kenen ääni jää kuulumatta?

Maija Riitta: Filosofi aina pilkkoo asioita. Kun A:lla on valtaa B:n suhteen, A saa B:n tekemään asioita, vaikka tämä ei sitä haluaisikaan. Oletetaan, että maailma on ekologisesti tuhoutumassa. Eikö ole A:n velvollisuus sukupuolesta riippumatta tietojensa ja taitojensa pohjalta ryhtyä vaikuttamaan? Voi olla, että B tulee joskus tolkkuihinsa, mutta A toteuttaa valtaa käyttäessään velvollisuuttaan ihmisenä.

Maritta: Naiset on hyviä johtajia. Se tulee esille monista tutkimuksista. Mutta naisten valta kasvaa yritys-elämässä hyvin hitaasti. Naiset toimivat talous-, henkilöstö- ja viestintäjohtajina, mutta harvoin vastaavat itse liiketoiminnasta. Eräs naisjohtaja muotoili asian *Talouselämän* tutkimuksessa siten, että naiset etenevät hyvin niin kauan, kun he täyttävät odotuksia. Haaste tulee eteen silloin, kun alkaa esittää omia näkemyksiään ja käyttää valtaa.

Myös talouselämässä tarvitaan kiintiöajattelua, jolla turvataan johtajien pätevyyttä. Valtion määräysvallassa olevissa yhtiöissä naisten osuus on kiintiöiden johdosta 40 prosenttia.

Anneli: Kiintiöt julkisella sektorilla ovat tuottaneet hyvää. Yksityisellä puolella kiintiöitä ei ole, eikä myöskään naisten osuus ole juuri kasvanut. Kun kymmenisen vuotta sitten arvioimme naisprofessoreiden lukumäärän kehitystä silloisen kehitysvauhdin kulmakertoimen avulla, olisi naisia ja miehiä yhtä paljon professori-

Seuraavaksi tasa-arvoinen komissio

Euroopan Parlamentti hyväksyi maaliskuussa 2013 ohjelman, jolla tähdätään sukupuoleen liittyvien stereotypioiden poistamiseen.

Parlamentti löysi ongelmia erityisesti viestinnässä ja markkinoinnissa. Työmarkkinoilla sukupuolistereotypioilla on taipumus olla itseään toteuttavia, ja jos naisille ei anneta mahdollisuutta osoittaa kykyjään, he eivät onnistu koskaan purkamaan etenemisensä tiellä olevia esteitä.

Vuonna 2012 EU:n suurimpien pörssiyhtiöiden hallitusten jäsenistä 14 prosenttia oli naisia, mikä lauselman mukaan on osoitus naisten johtotehtäviin pääsyä ja tasa-arvoista uralla etenemistä vaikeuttavasta lasikatosta.

Euroopan parlamentin vaalit keväällä 2014 ja uuden komission valinta mukaan lukien EU:n huippuvirkojen täyttäminen, ovat mahdollisuus siirtyä kohti tasa-arvoista demokratiaa EU:ssa. Samalla avautuu unionille mahdollisuus toimia esikuvana tasa-arvoasioissa.

Siksi ohjelmassa kehotetaan jäsenvaltioita tukemaan tasa-arvoa ja nimeämään komissaariehdokkaakseen sekä naisen että miehen sekä pyrkimään komission muodostamisessa naisten ja miesten yhtäläiseen edustukseen.

kunnasta 400 vuoden kuluttua.

Kiintiöt eivät tarkoita, että pätevyys sivuutettaisiin. Tosiasia on, että päteviä naisia ja miehiä kyllä riittää. Oma kokemukseni on, että toimintakulttuurien muutokseen ei riitä, että naisia tai miehiä on 30 prosenttia, mutta 40–50 prosenttia riittää. Kun ajattelen vielä omaa kokemustani esimerkiksi komiteoiden ja työryhmien nimittämisissä, naiset tuntevat naisia, miehet miehiä. On kerrassaan hyvä asia, että on kiintiöt siihen asti, kunnes tasapainotila saavutetaan.

Maritta: Kiintiöt mahdollistavat, että naiset voivat verkottua omalla osaamisalueellaan. Ne ovat demokratisoineet johtajuutta.

Maija-Riitta: Kannattaa silti myös aina kysyä, ettemme vain valmista tulevia sukupolvia taistelemaan omia taistelujamme? Uudella sukupolvella voi olla aivan toinen näkökulma

Arja: Niin voikin. Nuoret naiset tulevat itsetietoisina ja ottavat tilan. He eivät ole naismuusikoita, naispoliitikkoja tai naisjohtajia. He ovat muusikoita, politiikkoja ja johtajia. Mutta se on rakennettu aiempien sukupolvien työllä. Se taas on kansalaisyhteiskunnan elinvoiman ehto, sukupolvien välisen ketjun neulominen. Y



Kirjoittaja Noora Savonen Kuva L. C. Nottaasen, Flickr

Öljymiljoonat veivät voiton

Ecuadorissa Yasuní–ITT-aloitteen tarkoituksena oli jättää tiedossa olevat öljyvarat hyödyntämättä, ja sen sijaan kunnioittaa alueen alkuperäisväestöä ja ympäristöä. Nyt paine öljyvarojen hyödyntämiseen on kääntänyt hallituksen pään.

Ecuadorissa ympäristöliike ja monet alkuperäisväestöjä edustavat järjestöt kokivat elokuussa pettymyksen, kun presidentti **Rafael Correan** ilmoitti hallituksen sallivan öljynporauksen aiemmin porakselta suojellulla Yasunín kansallispuiston Ishpingo–Tambococha–Tiputini -alueella (ITT).

Vuonna 2007 Correa käynnisti ITT-alueen suojelemiseksi Yasuní–ITT-hankkeen, jonka tarkoituksena oli jättää alueella sijaitsevat öljyvarannot hyödyntämättä. Aloitteen toteutumisen ehdoksi asetettiin kansainväliseltä yhteisöltä saatavat taloudelliset korvaukset menetetyistä öljyvaroista. Vuonna 2010 virallisesti käynnistetyn Yasuní–ITT-rahaston valvovana instituutiona toimi YK:n kehitysohjelma.

Hankkeen julkilausuttuina tarkoituksina olivat rikkaan biodiversiteetin suojelu, ilmastonmuutoksen vastainen taistelu sekä alueella vapaaehtoisessa eristyksessä asuvien alkuperäiskansojen oikeuksien kunnioittaminen.

Aloite sai alkujaan paljon kansainvälistä huomiota ja tukea julkisuudessa. Correan mukaan hanke kaatui tästä huolimatta siihen, ettei taloudellista tukea saatu riittävästi. Elokuisessa TV-puheessaan Correa mainitsi kansainvälisen yhteisön pettäneen Ecuadorin valtion.

Suomessa metsänhoitoalalla väitöskirjaansa tekevälle ecuadorilaiselle **Raúl Córdova** on presidentin kanssa samaa mieltä siitä, että kansainvälinen rahallinen tuki jäi vähäiseksi. Se oli Córdovan mukaan myös jotakuinkin odotettavissa.

– Koko kansainvälinen yhteisö on itsekin vahvasti riippuvainen öljynkulutuksesta. Niin kauan kuin ilmastonmuutoksen vaikutukset pysyvät rikkaimmissa valtioissa verrattain pieninä, intressit energiankulutuksen muotojen muuttamiseen tuskin vahvistuvat, hän toteaa.

Córdova näkee kansainvälisten tahojen innottomuuteen myös muita tekijöitä. Ecuadorin

toiminta ei ole ollut aloitteen eteenpäin viemisessä riittävän johdonmukaista saati uskottavaa. Samaan aikaan, kun valtio markkinoi aloitetta kansainvälisillä ja kansallisilla areenoilla, se myös investoi öljynporausta edistäviin hankkeisiin, kuten teiden rakentamiseen.

Yasuní-ITT syntyi Correan presidentiksi nousun jälkimainingeissa. Se sai alunperin innostuneen vastaanoton ja aloitteen nähtiin tukevan vuonna 2008 laaditun uuden perustuslain täytäntöönpanoa. Uusi perustuslaki myönsi ensimmäisenä maailmassa luonnolle oikeudet sekä tunnusti Ecuadorin monikansalliseksi valtioksi. Samalla se tarjosi alkuperäisväestöille aiempaa laajemmat kollektiiviset oikeudet alueellisessa hallinnossa.

Perustuslaki myös haastoi kansainväliseen kehityskeskusteluun sisälletyn paremman elämän idean, korvaten sen hyvää elämää tarkoittavalla kiechwankielisellä termillä *Sumak Kawsay.*

ECUADORILLA ON NYKYÄÄN ÖLJYNVIENTI-SOPIMUKSIA ERITYISESTI KIINAN KANSSA, JOKA ON OSTANUT ÖLJYÄ ETUKÄTEEN.

Huolimatta perustuslaissa tarjotuista uudistuksista, jatkuvat ristiriidat lain ja käytännön toteuttamisen välillä ovat voimistaneet kritiikkiä.

– Perustuslaki on tähän mennessä näyttäytynyt lähinnä poliittisena puheena. Esimerkiksi alkuperäiskansojen konsultointi ei ole toteutunut toivotulla tavalla. Ongelmana on ollut, ettei perustuslakia tukemaan ole säädetty tarkempia lakeja siitä, kuinka konsultointi tulisi toteuttaa. Tällä hetkellä se näyttäisi olevan pitkälti yksisuuntaista tiedon jakamista ylhäältä alaspäin, Córdova sanoo.

Kriitikot ovat myös esittäneet, että perustuslaki toimii lähinnä hallituksen poliittisena suojamuurina, johon se voi kritiikin edessä turvata ja sanoa kunnioittavansa alkuperäiskansojen ja luonnon oikeuksia. Córdova näkee perustuslain kuitenkin myös tärkeänä poliittisena askeleena.

– Perustuslaki luo uudenlaista poliittisen toiminnan tilaa ja mahdollisuuksia alkuperäisväestöille, sillä he voivat yhtä lailla vedota perustuslain suomiin oikeuksiin, Córdova sanoo.

Nyt kolmatta kautta istuva presidentti Correa nousi valtaan vuonna 2006 Ecuadorissa pitkään vallinneen poliittisen kuohunnan siivittämänä. Correalla oli tuolloin laaja kannatus myös alkuperäisväestöjen keskuudessa. Sittemmin suhteet Correan ja alkuperäisväestöjen edustusjärjestöjen sekä ympäristöliikkeen välillä ovat muuttuneet riitaisammiksi.

Elokuisessa TV-puheessaan Correa kutsui nyt entisiä liittolaisiaan naiiveiksi romantisoijiksi, joiden pakkomielteet eivät ole ”riittävä syy istua öljymiljoonien päällä”.

Córdovan mukaan Correan puhetyyli on muuttunut lyhyessä ajassa.

– Vielä vähän aikaa sitten Correa mainosti Yasuní-aloitetta innokkaasti, perustellen sitä myös alkuperäiskansojen oikeudella asua alueella rauhassa. Nyt hallitus väittää, että vapaaehtoisessa eristyksessä ITT-alueella asuvat taromenanet ja tagaerit olisivatkin muuttaneet pois, Córdova kertoo.

Suomessa Amnestyn ja elokuvafestivaali Cinemaissin järjestämässä lokakuisessa tilaisuudessa vierailleet Sarayaku-yhteisön aktiivit **Eriberto** ja **Noemi Gualinga** ilmaisivat myös tyytymättömyytensä Ecuadorin hallituksen nykyiseen toimintaan.

Sarayaku-yhteisö voitti vuonna 2012 Amerikan valtioiden järjestön ihmisoikeustuomioistuimessa oikeustaistelun Ecuadorin valtiota vastaan hallituksen annettua öljy-yhtiölle

luvan tutkia porausmahdollisuuksia sarayakujen alueella yhteisöä konsultoimatta. Oikeus määräsi Ecuadorin valtion muun muassa korvaamaan yhteisölle aiheutuneita vahinkoja sekä tulevaisuudessa konsultoimaan heitä aluetta koskevassa päätöksenteossa.

Gualingojen mukaan valtio on toteuttanutkin osan oikeuden määräyksistä, mutta konsultointi ei edelleenkään toimi.

– Hallitus on pystyttänyt tiedonjakopisteitä öljynporaukseen liittyen, mutta konsultointi ei näillä pisteillä ole toteutunut, vaikka hallitus on niin luvannut. Keskitymme nyt etsimään kansainvälistä tukea ja verkostoitumaan, Eriberto Gualinga kertoo.

Vaikka Sarayaku-yhteisö ei itse asu Yasunín alueella, kokevat he, että Yasunú–ITT:n peruminen koskettaa myös heitä.

– Yasuní-ITT:n ympärillä on käynnissä voimakas sosiaalisten liikkeiden mobilisaatio. Alkuperäiskansat ovat alkaneet järjestäytyä ja marraskuussa olemme mukana Quitossa järjestettävässä suurmarssissa, Gualingat sanovat.

Huolimatta monien järjestöjen ja alkuperäiskansojen edustajien vastustuksesta, kannattaa valtaosa ecuadorilaisista yhä Correan hallintoa.

– Myös alkuperäiskansojen jäsenet ovat jakautuneet tässä suhteessa. Hallituksen lupaamat, ja osin myös toteuttamat, julkisen sektorin palvelut paikallisyhteisöille ovat saaneet myös paljon kiitosta, Córdova kertoo.

Correa perusteleekin öljynporauksen sallimista ITT-alueella myös julkisen sektorin tarvitsemilla varoilla. Ecuadorin talous on ollut hyvin riippuvainen öljyn viennistä. Yli puolet maan viennin arvosta koostuu raakaöljystä saaduista tuloista ja noin kolmannes maan julkisesta sektorista rahoitetaan öljytuloilla.

Ecuadorilla on nykyään öljynvientisopimuksia erityisesti Kiinan kanssa, joka on ostanut öljyä etukäteen. Näin Kiina on taannut öljynsaantinsa Ecuadorissa tulevaisuudessa hyödynnettävistä öljyvaroista.

– Laajamittainen öljyn vienti aloitettiin Ecuadorissa 1970-luvulla, jolloin myös talouden riippuvuus öljystä alkoi. Konflikteja öljynporauksen tiimoilta syntyy, sillä öljy sijaitsee ekologisesti hyvin herkillä alueilla, joilla asuu myös paljon alkuperäisväestöjä sekä pienviljelijöitä. Sama koskee myös mineraalikaivoksia, joita tulevaisuudessa nähdään luultavasti yhä enemmän, Córdova kertoo.

Córdova itse allekirjoittaa julkisen sektorin kehittämistarpeen, mutta suhtautuu valtion nykyiseen kehittämispolitiikkaan kuitenkin myös kriittisesti.

– Esimerkiksi kouluihin investoiminen on ehdottoman tärkeää. On kuitenkin huomioitava, ettei meillä ole yhtä yhtenäistä kulttuuria. Näin ollen koulutusjärjestelmässä ja opetuksessa tulisi huomioida eri kulttuuriperinteistä kumpuavat visiot, hän sanoo.

Córdova tarjoaa esimerkkinä oppilaiden mahdollisuutta opiskella omalla kielellään. Tällä hetkellä lähinnä espanjaksi järjestettävä opetus toimii jo itsessään oppimismahdollisuuksia eriarvoistavana tekijänä espanjankielisten ja muunkielisten välillä.

– Nykyinen kehityspolitiikka edustaa valtaosaa väestöstä. Samalla vähemmistöt kuitenkin marginalisoituvat yhä enemmän, Córdova jatkaa.

Entä mitä sanoo Eriberto Gualinga kansallisesta kehityksestä?

– Miksi kansallisen kehityksen tulisi olla vastoin ihmisoikeuksia? Tämän tyyppiset kehitysmallit, joissa vain liike-elämän edustajilla on pääsy uusiutumattomiin luonnonvaroihin, eivät edesauta alkuperäisväestöjen köyhyyden vähentämistä. Ihmisiä tulisi konsultoida heidän asuinaluettaan koskevassa päätöksenteossa. Nykyisen kehittämismallin ja vaatimustemme välillä on ehdottomasti jyrkkä ristiriita, hän toteaa. Y

Tasa-arvoa vai hyvää kohtelua?

Kirjoittaja Aino Haavio

Afrikkalaisissa muslimimaissa sukupuolten väliseen laaja-alaiseen tasa-arvoon on matkaa. Näiden maiden joukossa tasa-arvokehityksen aatelisiin kuuluu Algeria. Perää pitää Niger.



Ystävykset kävelyllä Algerian pääkaupungissa. YK:n GII-mittarin perusteella Algeria kuuluu afrikkalaisista muslimimaista tasa-arvoisimpiin.

LEHTIKUVA / TOR WENNSTRÖM

Millainen on naisten asema Afrikan islamilaisissa maissa? Tutkikaamme moni-ilmeisen todellisuuden äärilaitoja Algeriaa ja Nigeriä.

YK:n sukupuolten eriarvoisuutta kuvaavan mittarin GII:n perusteella Algeria kuuluu afrikkalaisista muslimimaista tasa-arvoisimpiin. Vuoden 2012 vertailussa Algeriaa paremmin naisten asemaa edisti vain Tunisia.

Islamilaisessa Afrikassa kehnoimmin naisten asiat ovat YK:n mittarin perusteella Algerian kaakkoisessa naapurissa Nigerissä. Suurempaa eriarvoisuutta joutuvat sietämään koko maailmassa vain Jemenin ja Afganistanin naiset.

Algeria ja Niger ovat Ranskan entisiä siirtomaita. Niger itsenäistyi vuonna 1960, Algeria kaksi vuotta myöhemmin. Molemmissa islaminuskoa tunnustaa liki koko väestö.

Kulttuurisesti naapurukset ovat yhteistä uskontoa lukuun ottamatta etäällä toisistaan. Maiden välinen raja kulkee Saharan autiomaan tyhjyydessä. Algeria on leimallisesti arabialaisen kulttuurin perillinen ja osa Välimeren yhteisöä. Niger taas kuuluu ensisijaisesti mustaan Länsi-Afrikkaan.

YK arvioi Algerian inhimillisen kehityksen yhdeksi Afrikan suotuisimmista. Ruoasta on pulaa vain neljällä prosentilla kansasta. Yli 70 prosenttia 38-miljoonaisesta väestöstä asuu kaupungeissa kohtuullisten palveluiden ulottuvilla. Naisten elinajanodote on 77 ja miesten 75 vuotta.

Niger taas on inhimillisen kehityksen asteikolla alimpana koko maailmassa. Nälkää näkee kolmannes väestöstä. Alle puolella on saatavillaan puhdasta vettä. Yli 80 prosenttia 17-miljoonaisesta väestöstä elää maaseutukylissä vailla tuskin minkäänlaisia palveluja. Naisten eliniänodote on 56 ja miesten 53 vuotta.

ALGERIALAISNAISET AVIOITUVAT KESKIMÄÄRIN LÄHES 30-VUOTIAINA.

Algeriassa siirtomaaisäntä Ranska vaikutti yhteiskuntaan vahvasti 1830-luvulta lähtien. Kulttuurivaihto oli runsasta ja monipuolista. Kolonialistisen ajan loppupuolella Ranska painotti historiantutkija **Diane Sambronin** mukaan paikallisten naisten vaikutusmahdollisuuksiin saadakseen heidät sitoutumaan siirtomaahallintoon. Sambron on erikoistunut naisten asemaan islamilaisessa maailmassa.

Nigerissä Ranskan hallintoa kesti reilun puoli vuosisataa ja vaikutukset jäivät pinnallisiksi. Nigeriläisen naisen asema perheessä ja yhteiskunnassa on muuttunut varsin vähän viimeisten vuosisatojen kuluessa.

Algeria jatkoi itsenäistymisensä jälkeen Ranskan viitoittamalla tiellä erityisesti naisten koulutuksessa.

– Koulutusjärjestelmästämme voimme olla syystä ylpeitä, kertoo ranskalaisessa Sciences Po -korkeakoulussa algerialaisnaisten asemasta hiljattain väitellyt algerialainen sosiologi **Feriel Lalami.**

Kouluun algerialaistytöt pääsevät nykyisin siinä missä pojatkin. Jo 70 prosenttia yli 10-vuotiaista tytöistä ja naisista osaa lukea. Vaikka pojat ja miehet vielä johtavat lukutaidossa – heistä lukea osaa yli 80 prosenttia – naisten lukutaito yleistyy YK-lähteiden mukaan tuplasti niin nopeasti kuin miesten.

– Korkeakoulutuksessa naisia on jo enemmän kuin miehiä, Feriel Lalami jatkaa.

Nigerin koululaitos taas lukeutuu maailman kehittymättömimpiin. Maaseudulla kouluja ei juuri ole. Siellä, missä alkeellista oppia tarjotaan, se suunnataan enimmäkseen pojille. Pojista ja miehistä lukea osaa Unicefin mukaan 40 prosenttia, kun tytöistä ja naisista lukutaitoisia on vain 15 prosenttia.

Algerialaisnaiset nauttivat edistyksestä

myös niin sanotussa lisääntymisterveydessä. He avioituvat keskimäärin lähes 30-vuotiaina ja synnyttävät ensimmäisen lapsensa muutamia vuosia myöhemmin.

– Lapsiluku jää keskimäärin 2,8:aan, sillä yli puolet 15–49-vuotiaista naisista turvautuu nykyaikaiseen ehkäisyyn, kertoo algerialaisen Oranin yliopiston tutkija ja feministi **Fatma Boufenik.**

Muutos on ollut huima. 1960–1970-luvilla naiset synnyttivät keskimäärin seitsemän lasta.

Raskausaika ja synnytys eivät muodosta naisille enää kovin merkittävää terveysriskiä.

– Koulutetut terveydenhoitajat seuraavat noin 90 prosenttia raskauksista ja kätilöt avustavat yli 95 prosentissa synnytyksistä, Fatma Boufenik kertoo.

Sataatuhatta syntynyttä lasta kohden kuolee 97 naista.

– Vaikka luku on länsimaihin verrattuna melko korkea, olemme edistyneet paljon, Feriel Lalami toteaa.

VUOSI 1984 MUISTETAAN ALGERIALAISTEN FEMINISTIEN PIIRISSÄ MUSTIMPANA.

Nigerissä yli puolet tytöistä naitetaan Unicefin mukaan 15 ikävuoteen mennessä, yleensä isän valitsemalle aviomiehelle. Paikallisen Fandiyema-naisjärjestön mukaan vain 14 prosenttia naisista käyttää ehkäisyä. Niger ei hyväksy kansainvälisiin, naisten asemaa koskeviin sopimuksiin liittyviä linjauksia naisten oikeudesta päättää itse lapsiluvusta ja synnytysten tiheydestä.

Yli puolet naisista kokeekin ensimmäisen raskautensa 17 ikävuoteen mennessä. Naiset synnyttävät keskimäärin seitsemän lasta, yhtä monta kuin itsenäisyyden alussa 1960-luvulla. Syntyvyys on tosin ollut välillä korkeammallakin tasolla.

Liian nuorina äideiksi tulleista monille kehittyy fistula, synnytyskanavan avanne, joka aiheuttaa hoitamattomana elinikäistä, runsasta virtsankarkailua.

Oxfam-järjestön mukaan vain 20 prosentissa synnytyksistä on mukana ammattimainen kätilö. Komplikaatiot ovat yleisiä. Synnytyksiin kuolee 590 äitiä sataatuhatta vastasyntynyttä kohden.

Nigerissä myös sukuelinten silpominen on yhä yleistä. Useimpien etnisten ryhmien keskuudessa ympärileikkauksen kohteeksi joutuu naisten vähemmistö, mutta Unicefin mukaan esimerkiksi gourmantché-kansan piirissä tällainen väkivalta kohdistuu yli 60 prosenttiin naisista. Nigeriläisen Coniprat-naisjärjestön mukaan sukuelinten silpominen saattaa olla lisääntymässä.

Käsitys algerialaisnaisten vahvasta asemasta rakoilee, kun huomio kohdistetaan pari- ja perhesuhteisiin. Diane Sambronin mukaan 1970-luvulla valtaan nousseet islamilaiset liikkeet alkoivat rajoittaa naisten oikeuksia ja vaikutusmahdollisuuksia.

Feriel Lalami toteaa, että vuosi 1984 muistetaan algerialaisten feministien piirissä mustimpana. Vuoden 1984 perhelainsäädännön myötä aviovaimoista tuli miestensä käskyvallan alaisia, vaikka sukupuolet olivat perustuslain mukaan tasa-arvoisia. Naiset menettivät myös oikeuden lastensa huoltajuuteen.

Syrjivää lainsäädäntöä lievennettiin vuonna 2005. Naisten tottelevaisuusvelvoite purettiin ja eronneille naisille taattiin mahdollisuus anoa lastensa huoltajuutta.

Moni asia on Lalamin ja Boufenikin mukaan edelleen kesken. Nainen tarvitsee yhä avioituakseen suostumuksen miespuoliselta sukulaiselta. Avioliitossa elävä nainen ei ole edelleenkään lastensa huoltaja. Miehellä on oikeus moniavioisuuteen, joskin polygamia on Algeriassa erittäin harvinaista ja sallittua vain muiden vaimojen

suostumuksella ja tuomioistuimen päätöksellä.

Myös naisiin kohdistuva väkivalta on algerialaiskodeissa yleistä. 2000-luvulta lähtien naisjärjestöt ovat nostaneet asiaa esiin. Aviopuolison raiskaaminen ei ole edelleenkään rikos.

Nigerissä naiset ja miehet ovat niin ikään perustuslain mukaan tasa-arvoisia. Muu lainsäädäntö ja perinteet tekevät kuitenkin nigeriläismiehistä paikallisen uskontotieteilijän **Abdoulaye Sounayen** mukaan naisten yksiselitteisiä johtajia. Sounaye toimii tutkijana yhdysvaltalaisessa Northwesternin yliopistossa.

Nigerissä isä päättää, milloin ja kenen kanssa tytär avioituu. Hän voi myös myydä tyttärensä. Oxfam-järjestön mukaan tyttökauppa on maassa arkista todellisuutta.

Maassa vallitsee moniavioisuus. Yli kolmannes naisista elää polygamisessa liitossa. Miehellä on oikeus karkottaa epämieluisa vaimo kotoa, jolloin tämä menettää helposti yhteyden lapsiinsa. Naiset kokevat karkotuksen Oxfamin selvitysten mukaan ennen kaikkea häpeäksi, eivät niinkään vääryydeksi.

Nigeriläisessä asenneilmastossa miesten oletetaan ja toivotaan kohtelevan vaimojaan hyvin. Naisten emansipoitumista niin miehet kuin naisetkin kuitenkin vastustavat. Niger on liittynyt moniin naisen asemaa sääteleviin kansainvälisiin sopimuksiin, joskin useisiin niistä varauksin.

Entisen ministerin ja Nigerin toistaiseksi ainoan naispresidenttiehdokkaan **Bayard Mariama Gamatién** mukaan sopimusten sisältöjä ei ole kuitenkaan pääsääntöisesti siirretty

Nigeriläinen kuuden lapsen äiti Haouaou tekee pitkiä työpäiviä perheensä elättämiseksi. Naisten jatkuva työskentely elannon turvaamiseksi syö osaltaan mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen.



UNICEF / BENEDICTE KURZEN

kansalliseen lainsäädäntöön.

Abdoulaye Sounaye arvioi valtaosan nigeriläisistä torjuvan ajatuksenkin islaminvastaisista laeista. Vaikka Niger on perustuslakinsa mukaan maallinen valtio, islamia pidetään niin yhteiskunnallisen kuin perhe-elämänkin perustana.

Nigeriläisen tutkivan journalistin **Ousseini Issan** mukaan laeilla on maassa joka tapauksessa vain vähän merkitystä, sillä niiden rikkomisesta ei yleensä rangaista. Miten lukutaidottomat naiset edes voisivat ryhtyä hakemaan oikeutta?

Nigerissä naisiin kohdistuu Unicefin mukaan paljon väkivaltaa. Nigeriläisen ANAPH/Mutunci-ihmioikeusjärjestön mukaan naisten käsitys väkivallasta poikkeaa kuitenkin karkeasti esimerkiksi länsimaisesta. Heille arjen ankaruus on normaalia.

NIGERIN PARLAMENTISSA NAISILLE ON KYMMENEN PROSENTIN KIINTIÖ.

Algeriassa naisten ja miesten epätasa-arvo nousee esiin ennen kaikkea palkkatyömarkkinoilla ja yhteiskunnallisessa vaikuttamisessa.

– Koulutuksen tasa-arvosta huolimatta palkkatyötä tekevistä vain 17 prosenttia on naisia, Feriel Lalami kertoo.

Johtotehtäviin naiset nousevat harvoin. Yleensä naiset käyvät työssä ennen avioitumistaan ja jäävät kotiin, kun lapsia alkaa syntyä. Fatma Boufenikin mukaan miehet tyypillisesti kieltävät vaimoltaan työnteon, ja naiset hyväksyvät kohtalonsa. Algerialaisen arvomaailman mukaan naisen paikka on kotona lasten luona.

Boufenikin mukaan kotirouvuus on Algeriassa niin miesten kuin naistenkin mielestä naiseuden luonnollinen jatke. Naiset eivät kuulu kodin ulkopuoliseen yhteiskuntaan. Työssäkäyvät vanhemmat naiset ovat huonoosaisia: vanhojapiikoja, eronneita tai leskiä.

– Perinteisiä sukupuolirooleja kannatetaan myös nuorissa ikäryhmissä, Boufenik toteaa.

Naisten osallistuminen politiikkaan on kuitenkin lisääntynyt viime vuosina.

– Tuoreen naiskiintiön ansiosta vuonna 2012 parlamentin alahuoneeseen valittiin paljon entistä enemmän naisia. He muodostavat nyt kolmanneksen edustajista, Feriel Lalami kertoo.

Muiden muassa algerialainen sosiologi ja feministi **Nassera Merah** kuitenkin arvioi, että valitut naisparlamentaarikot toimivat patriarkaalisten puolueidensa talutusnuorassa.

Myöskään yleistä asenneilmastoa uudistus ei näytä vastaavan. Erityisesti miehet kertovat kyselytutkimuksissa vastustavansa naisten osallistumista politiikkaan. Niin vanhoista kuin nuoristakin miehistä yli puolet karsastaa naispoliitikkoja.

– Myös naiset itse asettuvat poikkiteloin: vanhemmista naisista 30 prosenttia ja nuoremmistakin 20 prosenttia pitää naisten osallistumista politiikkaan epäsuotavana, Fatma Boufenik sanoo.

– Naisjärjestöissä meidän on pyrittävä vahvistamaan naisten itsetuntoa ja vaikutettava yleiseen asenneilmapiiriin, hän jatkaa.

Nigerissä naiset raatavat pelloilla, hoitavat karjaa, noutavat vettä ja puita, valmistavat ruokaa ja huolehtivat muista perheen askareista Unicefin mukaan 16–18 tuntia vuorokaudessa. Palkkatyömarkkinat ovat perinteisessä maaseutuyhteiskunnassa yleisesti ottaen suppeat. Naiset eivät kaupungeissakaan juuri osallistu virallisille työmarkkinoille.

Julkiseen päätöksentekoon ja valta-asemiin pääosin lukutaidottomilla naisilla ei ole asiaa. Parlamentissa heille on tosin varattu kymmenen prosentin kiintiö. Yleisesti ottaen yhteiskunnallisen vaikuttajan rooli on presidentinvaaleissa niukasti ääniä saaneen Bayard Mariama Gamatién mukaan tarkoitettu Nigerissä miehille.

Gamatién mukaan naisten yhteiskunnallisen vaikuttamisen tekee mahdottomaksi ennen kaikkea heidän ainainen raadantansa päivittäisen elannon turvaamiseksi. Y

Kirjoittaja Ulla Jäske Kuva Kirsi Koivuporras-Masuka

Buddhalaisuus kiinnostaa

Hippiliike sen aloitti, ajattelun, että kaunis tulee idästä. Nyt buddhalaisuus on länsimaissa nosteessa. Buddhalaisuuteen kasvaneelle ja siitä turvaa hakevalle länsimaalaiselle yhteistä on hyvän elämän tavoitteleminen.

Kaksi vuotta sitten perheensä kanssa Hämeenlinnaan muuttanut **Daranee Lehtonen** opettaa kouluissa buddhalaisuutta. Opetuksessa hän keskittyy muun muassa meditointiin.

– Meditointi on keskittymistä tiettyyn asiaan. Jos oppii jo pienenä keskittymään, niin se helpottaa kaikkea oppimista.

Meditointia voi opettaa myös leikin kautta. Kun omaan tekemiseen keskittyy tarpeeksi hyvin, ulkopuolinen meteli ei häiritse.

Lehtoselle buddhalaisuus on elämäntapa. Hän kasvoi siihen koillis-thaimaalaisessa kyläsä, tavallisessa arjessa.

Hän muistelee, että suurin osa kyläläisistä oli buddhalaisia.

– Kotiamme vastapäätä oli temppeli, jossa mummini kävi päivittäin. Menimme hänen mukaansa, mutta yleensä jäimme temppelin puutarhaan leikkimään, Lehtonen kertoo.

Mummilla oli tapana viedä munkeille lounasta. Ateria oli tavallista kotiruokaa, jossa saattoi olla myös lihaa.

– Jos eläintä ei oltu tapettu vain munkkia varten, munkki sai syödä myös lihaa.

Kotona jo pienet lapset tottuivat siihen, että ylimääräisen tavaran voi antaa sitä enemmän



Buddhapatsas on buddhalaisuuden tunnetuin symboli. Se muistuttaa muun muassa siitä, että pitää hiljentyä miettimään elämää.

tarvitsevalle. Pikkuhiljaa lapset oppivat siihen, että tavaroiden lisäksi voi antaa myös apua, neuvoa ja anteeksi.

Sillä ei ollut merkitystä, kuinka paljon antoi, vain sillä, että antoi.

– Lahjoittajien nimet lueteltiin temppelissä.

Toinen asia, joka jäi lapsen mieleen, oli karman laki.

– Hyvällä ja pahalla teolla on aina seurauksensa.

Pyhäpäivien seremonioissa temppelissä meditoitiin yön yli. Seremonioihin osallistujat olivat yleensä vanhempia ihmisiä.

– Buddhalaisuuden ydintä aletaan usein etsiä vasta vanhempana, sillä ihminen ei halua syntyä uudelleen. Buddhalaisuuden korkein päämäärä on, ettei tule enää takaisin.

Tavallisella buddhalaisella on viisi perusohjetta, joita heidän täytyy noudattaa.

Ohjeissa sanotaan, ettei saa varastaa eikä valehdella. Ei käyttäytyä vastuuttomasti seksuaalisesti. Ei tappaa tai vahingoittaa elävää olentoa eikä juoda alkoholia tai käyttää huumeita.

– Monelle thaimaalaiselle vaikeinta on olla juomatta alkoholia, sillä ”sanook” eli hauskan pitäminen on thaimaalainen elämäntapa, Lehtonen toteaa.

Buddhalaisuutta opetetaan koulussa niin kuin uskontoa Suomessakin. Buddhalaisilla on vuoden aikana viisi tärkeää pyhää ja silloin koululaiset vietiin temppeliin.

– Kävimme lukioaikaan kavereideni kanssa temppelissä, mutta vain rauhoittumisen takia.

Lehtosen mukaan buddhalaisten ohjeiden noudattaminen vaikeutuu, kun perhe kasvaa ja vastuu lisääntyy.

Buddhalainen voi olla teurastaja tai sotilas ammatiltaan, vaikka periaatteessa viisi perusohjetta kieltävät ne.

– Työ kuin työ. Ihminen tarvitsee rahaa elääkseen.

Buddhapatsas kuuluu nykyisin monen ei-buddhalaisen sisustukseen kauneutensa takia. Lehtonen naurahtaa, että hänellä ei ole Suomessa patsasta.

– Olisihan se hyvä olla, koska patsasta katsoessaan muistaa hiljentyä miettimään elämäänsä.

Nykyisin Lehtonen ei käy temppelissäkään, sillä seitsemän ja viisi vuotiaiden lasten sekä kymmenen kuukautta vanhan vauvan äitinä aikaa on vaikea löytää. Perhe muutti takaisin Suomeen kaksi vuotta sitten asuttuaan kahdeksan vuotta Thaimaassa.

Lehtonen tapasi miehensä opiskellessaan Helsingin yliopistossa vuosituhannen vaihteessa.

Omille lapsilleen Lehtonen opettaa buddhalaisuudesta palan sieltä, toisen täältä. Hän puhuu heille hyvistä elämäntavoista ja ympäristön huomioonottamisesta.

Kun Lehtoselta kysyy, kokeeko hän buddhalaisena olevansa hyvä ihminen, hän naurahtaa jälleen.

– Ihminen ei ole ikinä täydellinen, mutta minusta tuntuu, että ymmärrän maailmaa vähän paremmin.

LÄHESTULKOON JOKAISTA USKONTOA VOIDAAN TULKITA NIIN, ETTÄ SOTIMISELLE SAADAAN OIKEUTUS.

Helsingin yliopiston teologisen tiedekunnan tutkija **Mikko Sillfors** toteaa, että buddhalaisuudella on tällä hetkellä hyvä noste. Moni rauhanpalkinnon saaja on buddhalainen. Puhumattakaan hollywood-näyttelijöiden buddhalaisuudesta.

– Buddhalaisuus saattaa kiinnostaa ihmisiä, jotka ovat vieraantuneet kristillisistä perinteistä.

Tosin moni buddhalaisuudesta kiinnostunut ottaa opista sen, minkä kokee itselleen tarpeelliseksi, eivätkä he välttämättä miellä itseään buddhalaiseksi.

– Ihminen voi noukkia eri uskonnoista juuri hänelle sopivia paloja. Jooga tai kasvissyönti ovat tästä hyviä esimerkkejä.

Buddhalaisuuteen kuuluva jälleentulemisen oppi taas kuuluu niihin osiin buddhalaisuudesta, joihin länsimaalainen ei välttämättä usko.

Se, mitä ihmiselle opetetaan, ja miten paljon hän opiskelee, vaikuttaa siihen, mitä hän haluaa uskoa.

– Ei ihmisen elämä ole yksinkertaista. Monet maallistuneetkin ihmiset kaipaavat henkisyyteen liittyvää yhteisöllisyyttä ja rituaaleja.

Sillforsin mukaan buddhalaisuus on monille suomalaisille ja länsimaisille ihmisille sikäli houkuttavaa, että meditaatio ja muut käytännölliset harjoitukset ovat siinä pääosassa eivätkä esimerkiksi yliluonnolliset uskomukset.

Siihen hän ei usko, että kovin moni suomalainen olisi valmis omaksumaan munkin tai nunnan askeettisen elämäntavan ja jättäisi esimerkiksi television ja seksin pois.

– Länsimaisessa buddhalaisuudessa kyse on enemmänkin sekä yksilöllisen että yhteiskunnallisen elämän parantamisesta kuin luostarisäädöksien mukaan elämisestä.

Buddhalaisuuteen liitetaan arkikäsityksissä vahvasti rauhanomaisuus. Kuitenkin Myanmarissa buddhalaisten ja muslimien välillä on ollut väkivaltaisia konflikteja tuon tuosta. Kiinan ja Tiibetin tilanne on ollut herkkä vuosikausia. Siellä tosin on vältetty viimeiseen asti väkivallan käyttöönottoa.

Sillfors toteaa, että lähestulkoon jokaista uskontoa voidaan tulkita niin, että sotimiselle saadaan oikeutus.

– Ihminen toimii sen mukaan, mitä käytäntö vaatii. Siten buddhalainenkin voi käytännön vaatiessa olla sotilas, jos vain noukkii sopivia opinkappaleita ja tekee niistä omiin tilanteisiinsa sopivia tulkintoja, Sillfors miettii.

Hänen mukaansa väkivallattomuus on kuitenkin olennainen osa buddhalaisuuden eettistä ohjeistoa, joka puolestaan on olennainen osa buddhalaista henkisyyden harjoittamista.

– Tarkoituksena on tehdä omasta ja yhteisön elämästä mahdollisimman hyvää.

Helsingin yliopiston ekumeniikan professori **Risto Saarinen** puolestaan toteaa, että buddhalaisuus on mielikuvien mukaan väkivallattomampi kuin Lähi-Idän uskonnot, mutta todellisuus ei ole niin auvoinen.

– Jos vastustaja on ylivoimainen, väkivallaton vastarinta on lähes ainoa keino, Saarinen toteaa.

Indokiina on buddhalaisuuden valta-aluetta. Alueella on kuitenkin ollut konflikteja pitkään.

– Buddhalaiset eivät ole rauhanomaisempia kuin muutkaan, mutta esimerkiksi **Dalai Lama** on omalla työllään vaikuttanut väkivallattomaan mielikuvaan. Lamalaisuus on kuitenkin vain sirpale buddhalaisuutta.

Saarisen mukaan buddhalaisuuden hyvän maine länsimaissa sai alkunsa 1960-luvun hippiliikkeessä. Itämaista uskontoa alettiin pitää parempana kuin länsimaista.

– Hippiliikkeessä ajateltiin, että kaikki kaunis on idässä. Ei länsimainen buddhalaisuus välttämättä naiivia ole. Se perustuu kaipuuseen muualle, Saarinen miettii.

Hänestä buddhalaisuudessa on paljon hyvää: esimerkiksi luostarilaitos, joka tosin löytyy monesta uskonosta.

– Vetäytymisen idea on hyvä. Itsehillinnän perinteitähän vaalitaan monessa uskonnossa.

Kysymykseen, miksi ihminen ei vain yksinkertaisesti voi olla hyvä ilman yhteisöä. Saarinen toteaa, että ihminen tulee onnelliseksi, jos hän uskoo jumalaan tai ideologiaan.

– Mutta ei se sitä tarkoita, että jos ei usko, olisi onneton. Onnellisuudessa on kyse paljon muustakin. Y

Kirjoittaja ja kuva Simo Ortamo

ASEKAUPPA KURIIN

HUHTIKUUSSA YK:N TÄYSISTUNTO HYVÄKSYI KANSAINVÄLISEN ASEKAUPPASOPIMUKSEN. SYYSKUUSSA MYÖS YHDYSVALLAT ALLEKIRJOITTI SEN. ULKOMINISTERI ERKKI TUOMIOJA KERTOO, MIKSI SUOMEN VALMISTELEMA SOPIMUS TEKEE MAAILMASTA TURVALLISEMMAN.



Kansainväliset asesopimukset ovat tähän mennessä pyrkineet estämään lähinnä joukkotuhoaseiden leviämistä. Asekauppasopimuksen puolesta kampanjoineen Amnesty Internationalin mukaan kansainvälistä banaanikauppaakin on säädelty tarkemmin kuin aseiden vientiä.

- Tämähän on ensimmäinen tavanomaisten aseiden kauppaa säätelevä kansainvälinen sopimus, ulkoministeri **Erkki Tuomioja** korostaa.

Sopimus kieltää aseiden myynnin maihin, joissa niitä epäillään käytettävän ihmisoikeusrikkomuksiin tai muuten kansainvälisen oikeuden vastaisesti. Sopimuksessa on katettuna kaikki tavanomaiset aseet kokonaisista asejärjestelmistä ammuksiin ja asekomponentteihin. Sopimus astuu voimaan vähintään 50 maan ratifioitua sen.

- Lähtökohtana sopimuksessa ovat pienaseet, Tuomioja kertoo. Ne ovat todellisia joukkotuhoaseita.

Konfliktien siviiliuhreista valtaosa kuolee käsiaseiden luoteihin. Erityisesti sisällissodissa pienaseilla on suuri rooli, kun taas valtioiden

välisissä konflikteissa jyräävät panssarivaunut ja lentokoneet.

Sopimuksen myötä valtioille tulee velvollisuus raportoida YK:lle kaikesta käymästään kansainvälisestä asekaupasta. Lisäksi niiden on valvottava, etteivät aseet päädy laittomasti aseellisten ryhmien ja rikollisten käsiin. Etenkin pienaseita salakuljetetaan paljon rajojen yli.

– Esimerkiksi Libyan sisällissodan jälkeen aseita on levinnyt koko Sahelin alueelle. On paikkoja, joissa on helpompi löytää käsiinsä Kalašnikov kuin seuraava ateria, Tuomioja tiivistää.

Ajan myötä sopimuksen pitäisi vähentää aseiden määrää ja saatavuutta konfliktialueilla. Tuomiojan mukaan dynamiikkaa voi verrata esimerkiksi alkoholin ja sen haittojen suhteeseen.

– Saatavilla olevien aseiden määrä korreloi aseella tehtyjen rikosten kanssa, hän selventää.

Konfliktista toipuvien yhteiskuntien paluu normaaliin helpottuu, kun aseita on vähemmän. Ulkoministeriössä uskotaan etenkin naisten, lasten ja kotiseuduiltaan paenneiden olevan näin paremmassa turvassa. Myös riski konfliktin syttymiselle uudelleen pienenee.

Tuomiojan mukaan sopimusta tuetaan lujasti Afrikassa ja Keski-Amerikassa, joissa aseita on päätynyt konfliktien jälkeen runsaasti rikollisryhmien ja huumeliigojen käsiin.

Ulkoministeriössä pidetään merkittävänä sitä, että asekauppasopimus kattaa aseiden lisäksi ammukset, joita liikkuu valtavasti konfliktista toiseen. Myös uusia aseita on mahdollista lisätä sopimuksen kontrollilistalle sen astuttua voimaan.

Asekauppasopimuksen edellyttämä avoimuus lisää ulkoministeriön mukaan aseviennin vastuullisuutta. Ihannetilanteessa aseita myytäisiin vain sopimuksen kriteerit täyttäville maille. Käytännössä asia voi olla toisin: esimerkiksi Syyrian sisällissodan osapuolia aseistavat ulkovallat rikkovat omia sääntöjään.

– Sopimus lisää kuitenkin kansainvälisen yhteisön painetta siihen, ettei aseita päätyisi enää kyseenalaisiin käsiin, Tuomioja summaa.

Asekauppasopimuksen syntyhistoria juontaa juurensa 1990-luvun lopulle, kun ryhmä Nobel-palkinnon saajia nosti asian esille yhdessä globaalien kansalaisjärjestöjen kanssa. Suomi oli yksi sopimuksen seitsemästä aloitteentekijästä YK:ssa vuonna 2006. Sen jälkeen aloitteentekijäryhmä on pitänyt tiivistä yhteyttä valmisteluprosessissa.

Tuomioja pitääkin asekauppasopimusta merkittävänä juuri Yhdistyneiden kansakuntien kannalta. Se on valmisteltu YK-järjestelmän puitteissa toisin kuin esimerkiksi henkilömiinat kieltänyt Ottawan sopimus. Monet YK:ssa käynnissä olevat prosessit, kuten Geneven aseriisuntakonferenssi ovat olleet viime vuosina täysin pysähdyksissä.

YK:n puitteissa sopimuksesta tuli hyvin kattava: sen puolesta äänesti 154 valtiota mukaan lukien kaikki länsimaat sekä valtaosa Afrikan ja latinalaisen Amerikan valtioista. Sitä vastustivat lopulta vain Iran, Pohjois-Korea ja Syyria.

– Iranissakin on politiikan kurssi jonkin verran muuttunut. Ehkä he eivät olisi enää niin jyrkästi sopimusta vastaan, Tuomioja toteaa.

Ratkaisevaa neuvotteluiden loppuvaiheessa oli se, että aiemmin viileästi suhtautunut Yhdysvallat tuli mukaan sopimukseen ja äänesti sen puolesta. Syyskuussa ulkoministeri **John Kerry** myös allekirjoitti sen. Tuomiojan mukaan Yhdysvaltojen nykyinen hallitus noudattanee sopimusta, vaikka kongressi ei sitä ratifioisi.

– Yhdysvaltain senaatissa ei mene mikään kansainvälinen sopimus tällä hetkellä läpi, Tuomioja selittää.

Tuomioja pitää sopimuksen synty-prosessissa tärkeänä yhteistyötä Suomen ja kuuden muun aloitteentekijävaltion kesken. Myös yhteydenpito kansalaisjärjestöjen kanssa oli rat-

Asekauppasopimus

Hyväksyttiin YK:n täysistunnossa huhtikuussa 2013 äänin 154–3.

Astuu voimaan todennäköisesti ensi vuonna, kun vähintään 50 valtiota on ratifioinut sen.

Sääntelee ensimmäistä kertaa tavanomaisten aseiden, ammusten ja asekomponenttien kansainvälistä kauppaa.

Suomi oli yksi sopimuksen seitsemästä aloitteentekijämaasta. Kansalaisjärjestöillä oli näkyvä rooli sopimuksen valmistelussa.

kaisevaa. Amnesty International, Oxfam ja muut järjestöt kampanjoivat sopimuksen puolesta voimakkaasti vuosien varrella.

– Ilman kansalaisjärjestötoimintaa tätä sopimusta ei varmasti olisi olemassa, Tuomioja kertoo.

Kansalaisjärjestöt ovat patistaneet hallituksia sopimuksen taakse lähes joka puolella maailmaa. Ne toivat mukaan oman asiantuntemuksensa. Työ tuotti tulosta.

- Sopimuksesta tuli parempi kuin mitä olisimme uskoneet vielä puoli vuotta ennen sen solmimista, Tuomioja toteaa.

Ulkoministeri Tuomioja allekirjoitti sopimuksen kesäkuun alussa New Yorkissa. Se on tarkoitus ratifioida eduskunnassa vielä tämän vuoden puolella. Sopimus ei aiheuta Suomessa lainsäädäntömuutoksia, sillä aseiden vienti on jo nyt hyvin tarkasti säänneltyä.

Sopimus kuitenkin vahvistaa Tuomiojan mukaan jo olemassa olevia sääntöjä ja saattaa pakottaa käytäntöjen tarkistamiseen. Toistaiseksi hallitus on esimerkiksi sallinut raskaiden aseiden viennin Saudi-Arabiaan, vaikka ulkoministeriö on sitä vastustanut.

– Päätös tulee tietenkin uuteen valoon, jos Saudi-Arabia jonain päivänä käyttää suomalaisaseita naapurimaissaan tai omien rajojensa sisällä mielenosoittajia vastaan, Tuomioja sanoo.

Suomi aikoo edistää yhdessä muiden aloitteentekijämaiden kanssa sopimuksen mahdollisimman laajaa allekirjoitusta ja ratifiointia. YK:n aseriisuntatoimiston mukaan allekirjoittajia on tällä hetkellä 114.

Joukosta puuttuu silti monia merkittäviä aseviejiä. Intia, Kiina ja Venäjä äänestivät tyhjää huhtikuussa. Venäjä ja Kiina pitivät kuitenkin muiden turvallisuusneuvoston pysyvien jäsenmaiden kanssa puheenvuoron, jossa ne korostivat sopimuksen tärkeyttä.

– Venäjä ja Kiina ovat siis ottaneet kantaa sopimuksen puolesta, Tuomioja kertoo.

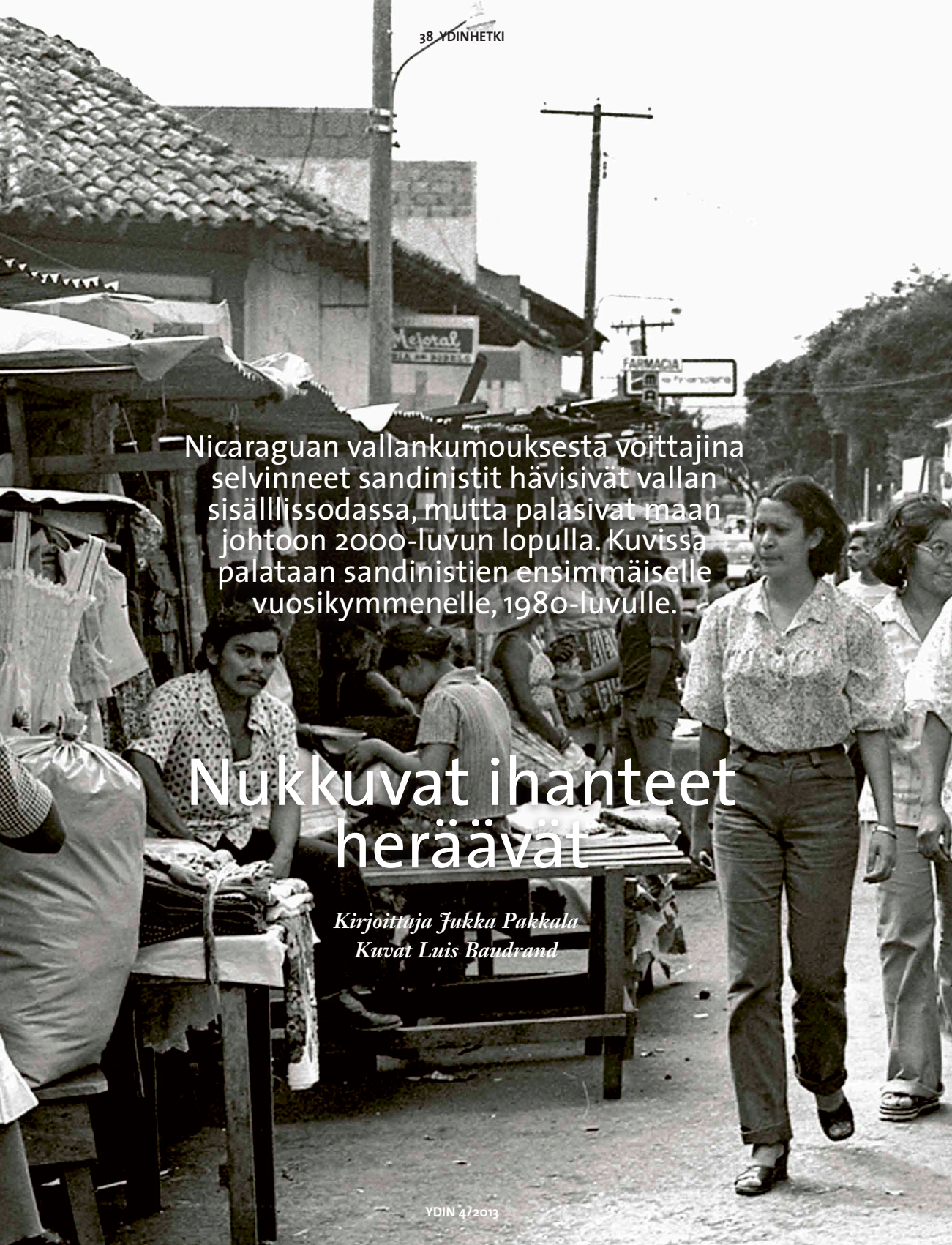
Lisäksi perusteilla on kansainvälinen rahasto, jonka tarkoituksena on avustaa köyhimpiä maita sopimuksen edellyttämien valvontajärjestelmien luomisessa. Suomi on yksi rahoittajista.

Suomen näkyvä rooli sopimuksen aloitteentekijävaltiona velvoittaa Tuomiojan mukaan jatkamaan aseidenriisunnan edistämistä ja valvontatyötä. Hän kertoo prosessin kasvattaneen Suomen osaamista ja uskottavuutta aseidenriisuntakysymyksissä.

Seuraavaksi Suomen on tarkoitus aktivoitua ydinaseriisunnassa, jossa Ruotsi ja Norja ovat toimineet pitkään. Tavoitteena on muun muassa luoda joukkotuhoaseeton vyöhyke Lähi-itään.

Asekauppasopimusprosessin ansiosta ulkoministeriön suhteet ihmisoikeus- ja rauhanjärjestöihin ovat syventyneet. Järjestöjen edustajia oli esimerkiksi Suomen delegaation mukana YK-neuvotteluissa.

– Yhteistyötä ja kontakteja kansalaisjärjestöjen kanssa pitää ilman muuta jatkaa, Tuomioja toteaa. Y



Nicaraguan vallankumouksesta voittajina selvinneet sandinistit hävisivät vallan sisälllissodassa, mutta palasivat maan johtoon 2000-luvun lopulla. Kuvissa palataan sandinistien ensimmäiselle vuosikymmenelle, 1980-luvulle.

Nukkuvat ihanteet heräävät

Kirjoittaja Jukka Pakkala
Kuvat Luis Baudrand





Propagandistinen seinämaalaus Managuassa. Kuva on otettu vuonna 1986.

Vuoden 1979 vallankumous oli käänne Nicaraguan historiassa. Se lopetti **Somozan** suvun hirmuvallan. Enemmistö nicaragualaisista kannatti sodan voittaneita sandinisteja, jotka paransivat koulutusta ja terveydenhuoltoa.

Sandinistipuolueen sisällä voitti kuitenkin kova linja. Valtaa keskitettiin, Kuubaa matkittiin, Nicaragusta tuli Neuvostoliiton liittolainen. Jyrkkä valtapolitiikka käynnisti Nicaraguan sisällissodan. Yhdysvallat rahoitti Nicaraguan contria niistääkseen liekin Keski-Amerikan sissiliikkeiltä. Kansa kärsi. Sota vei tuhansia ihmishenkiä ja tuhosi Nicaraguan talouden.

Vuoden 1990 vaaleissa Nicaragua sai makua poliittisesta moniarvoisuudesta, kun **Violetta Chamorro** valittiin presidentiksi. Rauha palasi maahan ja rahajärjestelmä vakiintui. Seuraavatkaan hallitukset eivät kuitenkaan kukistaneet köyhyyttä.

Ihmisten tyytymättömyys edellisiin hallituksiin ja kaunissanainen vaalikampanja nostivat **Daniel Ortegan** presidentiksi vuonna 2007. Venezuelasta alkoi virrata rahaa sandinistien tarpeisiin. Ortega keksi uudelleen mustavalkoisen maailman, missä muutoshaasteet voi torjua vanhoilla aatteilla ja asenteilla.

Nykyinen Nicaragua on yhdistelmä vallankumousta ja Somozan aikaa. Vallankumous soi puheissa, mutta Ortegan perheellä on enemmän rahaa ja valtaa kuin Somozalla. Rajaton valta synnyttää suuria hankkeita: Kiinan avulla Ortega aikoo rakentaa valtamerikanavan Nicaraguan läpi.

Nicaragua ei ole Ortega, eikä Ortega ole Nicaragua. Nicaraguan kehitysyhteistyö on ollut puun ja kuoren välissä, paineiden ja arvostelun keskellä. Kaikki projektit eivät ole onnistuneet, mutta monet ovat. Kehitysyhteistyö ei ratkaise kaikkia ongelmia, mutta sillä on tärkeä merkitys. Nicaraguan seuraavat sukupolvet rakentavat demokratian. Suomen apu on osaltaan vaikuttanut tähän suuntaan. Y



Managuan vanha tuomiokirkko vuosi sandinistien voittoisan vallankumouksen jälkeen 1980.



Näkymää Masayan kaupungista vuodelta 1980.



Maareformi-instituutin mainos, joka julistaa: ”Meidän maamme, meidän vallankumouksemme.” Kuva on otettu vuonna 1980.

Kuka tietää huomisesta



© VIHREÄT

Helsingin politiikassa vaikuttava Zahra Abdullah haluaa, että kaikkien ääni kuuluu.

Olen päivä kerrallaan eläjä. Olen oppinut, ettei kovin tarkkoja suunnitelmia pidä tehdä, sillä ne luultavasti muuttuvat.

Nuorena kunnianhimoisena naisena halusin gynekologiksi. Pärjäsin koulussa oikein hyvin ja sain Unescon stipendin lääketieteen opintoihin Tadžhikistanissa. Mutta sitten Neuvostoliitto hajosi eikä paluuta kotiinkaan ollut.

Somalia oli ajautunut sekasortoon, kun klaanijohtajat syrjäyttivät presidentti **Siad Barren** 1990-luvun alussa ja alkoi sisällissota. Sota hajotti perheeni ympäri maailmaa. Kaksi sisaruksistani katosi sisällissodassa. Mutta vanhempani jäivät Mogadishuun.

Tulin Suomeen turvapaikanhakijana. Minun oli opeteltava uusi kieli ja uusi ammatti. Yksinhuoltajana minulla oli vastuu myös kahdesta lapsestani. Valmistuin lähihoitajaksi vuonna 1995. Sairaanhoitaja ja kätilö minusta tuli 2002. Vuoden pakolaisnaiseksi minut valittiin vuonna 2003.

Erityisen iloinen olen siitä, että perusteluissa sanottiin minun nostaneen esille pakolaisten ja maahanmuuttajien asioiden ohella myös suomalaisia naisia ja äitejä koskevia kysymyksiä.

Kunnallinen päättäjä olen ollut vuodesta 1997. Olen päihittänyt vaaleissa jo monet politiikan vanhat ketut.

Ihan jo alusta asti halusin edistää maahanmuuttajien ja vähemmistöryhmien asioita. Ylipäätään haluan, että kaikkien ääni tulee kuulluksi. Minulle tärkeät asiat koskettavat kaikkia. Hyvä varhaiskasvatus ja ennaltaehkäisevä sosiaalityö estävät syrjäytymistä. Toimiva joukkoliikenne on teko hyvän ympäristön puolesta.

Silti haluan, että minua kohdellaan Zahrana. En ole vain värini, uskontoni tai maani edustaja. Elän pätkätyöläisen kovaa arkea monien muiden tavoin.

Olen halunnut omalta osaltani edistää kulttuurien välistä vuorovaikutusta ja edistää niiden välistä rinnakkaiseloa. En halua, että vaikeassa asemassa olevat ihmiset asettuvat toinen toistaan vastaan.

Rauhantyö on minulle tärkeää. Koordinoin Rauhankasvatusinstituutin toteuttamaa Opeta tyttöjä – opetat koko perhettä -projektia entisessä kotikaupungissani Mogadishussa vuosina 2003–2008. SOMFIN-niminen tyttöjen peruskoulu toimii siellä edelleen.

Monet somalialaiset ovat palanneet takaisin kotimaahamme. Mutta epävarmuus on vielä valtavan suurta. On sekasortoa, ryöstelyä ja tappamista. Kun sotaa ja tappamista on jatkunut liian kauan, ihmiset alkavat pelätä toisenlaista aikaa. Palaajat häätävät entisiin koteihinsa muuttaneet, mutta uudet asukkaat eivät halua lähteä. Sodanaikaisia saaliita pitää vahtia.

Ajattelen joskus paluuta. Kuka tietää huomisesta. Juuri nyt elämäni on kuitenkin Suomessa. Y

Kirjoittaja Kirsi Koivuporras-Masuka Kuva Pekka Elomaa

PITKÄ-PINNAISTA PUUHAA

ENSIN OLI TARVE UUDISTAA RIKOSLAKIA, SITTEN HUOMIO KIINNITTYI TURVAPAIKANHAKIJOIDEN OIKEUSTURVAAN. VUOSIKYMMENTEN AJAN LEO R. HERTZBERG ON OLLUT VAIKUTTAMASSA SIIHEN, ETTÄ OIKEUS TOTEUTUU.



Marraskuussa 1968 elokuvateatteri Alohassa Helsingissä sai ensiiltansa amerikkalainen elokuva *Vihreät Baretit*. Näytös jäi kuitenkin tyngäksi, kun Vietnamin sotaa vastustaneet aktivistit iskivät teatteriin: huusivat iskulauseita, heittivät tavaroita ja sotkivat projektorin lasit.

Ja räjäyttivät pommin.

Tuon pommin takia istumme nyt vastakkain pöydän ääressä **Leo Hertzbergin** kanssa suvun isovanhempien katsellessa meitä seinän maalauksista. Hertzberg nimittäin otti yhteyttä *Ydin-lehden* toimitukseen luettuaan **Simo Ortamon** kirjoittaman jutun Vietnamin sotaa vastuneista rauhanaktivisteista. Jutussa mainittiin Alohan isku, mutta ei pommia.

Mistä Hertzberg sitten tiesi, että teatterissa oli pommi?

Siitä, että hän toimi räjäytyksestä syytetyn aktivistin oikeusavustajana.

– Kyllä se oli ihan oikea pommi, mutta ei niin vaarallinen, paukkupommi. Kukaan ei fyysisesti loukkaantunut, Hertzberg kertoo.

Hän muistelee, että syytetty oli filosofian opiskelija. Ja että *Vihreät baretit* valittiin kohteeksi, koska elokuva ihannoi amerikkalaisia sotilaita. Tuomio oli kahdeksan kuukautta ehdollista.

Vuosi 1968 oli myös se vuosi, kun Hertzberg perusti oman lakiasiaintoimiston. Kymmenen vuotta aiemmin hän oli aloittanut alan työt ja vuosi sen jälkeen valmistunut oikeustieteen kandidaatiksi. 1960-luvulla Hertzberg oli mukana monessa yhteiskunnallisessa liikkeessä tai yhdistyksessä: Marraskuun liikkeessä, Vankiliitossa, Vankiliitto KRIMIssä, Sexpossa, Setassa, Yhdistys 9:ssä ja Mustalaisyhdistyksessä.

Marraskuun liike perustettiin Vanhalla ylioppilastalolla sinä samaisena kuuna, kun Alohassa paukahti pommi.

– **Ilkka Taipale** oli Marraskuun liikkeen varsinainen sielu. Suurin osa perustajista oli opiskelijoita, mutta meitä oli muutama vanhempi, jo työelämässä oleva mukana. Järjestimme erilaisia tempauksia, kuten olut ja makkara -illan pultsareille itsenäisyyspäivänä ja tutustumisretkiä suurelle yleisölle vankiloihin, Hertzberg muistelee.

Liikkeen suuntautui ihmisiin, jotka olivat erilaisen pakkovallan kohteena: vankeihin, mielenterveysongelmaisiin, irtolaislaitoksissa asuviin.

– Totesimme tosin, ettei pultsareiden vatsa kestänyt olutta, Hertzberg naurahtaa.

Rauhallisesti juttelevan konkarin kulmien alta pilkahtaa usein huumorintaju. Asiat ovat vakavia, mutta Hertzberg kertoo niistä kiivailematta. 1960-luvulla Hertzberg hoiti pääasiassa rikosjuttuja. Elettiin vanhan rikoslain aikaa.

–Vaikuttaminen rikoslain uudistamiseen oli keskeistä, kun radikaaliliikkeet 1960-luvun lopulla syntyivät. Kohtelu oli epäoikeudenmukaista. Poliisilla oli paljon valtaa, kuulusteluissa oikeusavustajalla ei ollut läsnäolo-oikeutta ja monissa rikostyypeissä, etenkin omaisuusrikoksissa, oli kova rangaistus, Hertzber kuvailee.

Tuolloin poliisilla oli mahdollisuus pidättää epäilty 17 vuorokaudeksi ja tämän jälkeen pitää epäiltyä vielä maksimissaan 30 päivää vangittuna.

– Saattoi kulua 47 vuorokautta ennen kuin päästiin tuomioistuimen eteen miettimään, oliko vapaudenriisto oikeutettua. Se oli pitkä aika, Hertzberg toteaa.

Kahdessa kuulustelussa Hertzberg on saanut luvan olla läsnä: toista pidätettyä epäiltiin murhasta ja toista paloauton aiheettomasta kutsumisesta, mikä kertonee osaltaan vanhan rikoslain hengestä.

Monista rikoksista seurasi ennen vuotta 1969 varsinaisen rangaistuksen ohella myös lisärangaistuksia, joista yleisin oli kansalaisluottamuksen menetys.

Rikoslain lisäksi vaikutettiin lain uudistamiseen seksuaalirikosten osalta. Yhdistyksistä etenkin Sexpo oli aktiivinen ja Hertzberg muistelee, kuinka **Tarja Halonen** kävi puhumassa laki-asiainvaliokunnassa aiheesta.

– Jouduin itse hoitamaan muutaman jutun, jossa syyttenä oli homoseksuaalinen kanssakäyminen. Tuomiona oli ensimmäisestä kerrasta ehdollista ja toisesta sai jo vankeustuomion.

Poliisin kiinnostus tosin laimeni lakimuutosta kohti mentäessä, eivät he aktiivisesti etsineet homoseksuaaleja, Hertzberg kertoo.

Kansalaisyhteiskunnan toiminnan ja 1960-luvulla virinneen aktivismin suurimmiksi saavutuksiksi Herztberg näkee sen, että rikoslain uudistaminen saatiin liikkeelle ja seksuaalirikoksia koskevat lait ovat uudistuneet radikaalisti.

Homoseksuaalisuus poistettiin rikoslaista vuonna 1970. Rikoslain kokonaisuudistus on ollut pitkä prosessi. Lakia on uusittu vaiheittain ja udistuksen ensimmäisen vaiheen lainmuutokset tulivat voimaan vuoden 1991 alusta ja toisen vaiheen syyskuussa 1995.

Myös 2010-luku kaipaa kriittistä kansalaisyhteiskuntaa. Yhteiskunta on muuttunut, mutta epäkohdat eivät ole poistuneet. Viimeiset 20 vuotta Hertzberg on toiminut pääosin turvapaikanhakijoiden oikeusavustajana. Kiinnostus pakolaiskysymyksiin heräsi matkalla Turkin kurdialueille 1990-luvun lopulla. Suomeen oli tuolloin jo tullut kurdipakolaisia.

– Meitä oli pieni ryhmä ja mukana oli myös Kurdistanissa vielä asuvien perheenjäseniä. Huomasin, kuinka ongelmat ovat suuria ja turvapaikkaa hakevien oikeusturva heikko, Hertzberg kertoo.

Turvapaikanhakijan on maahan tullessaan ilmoiduttava ensimmäisenä poliisille, joka ottaa sormenjäljet ja kuulustelee tulijan selvittääkseen tämän henkilöllisyyden ja tuloreitin. Tämän jälkeen asia siirtyy Maahanmuuttovirastolle, jonka tehtävänä on selvittää tulon syyt ja perusteet pakolaisuudelle.

– Tässä on ehkä elämän tärkein viranomaiskontakti, Hertzberg toteaa.

Maahanmuuttovirasto käyttää kuulustelussa lomaketta, jossa on 57 kysymystä. Niihin annetut vastaukset määrittävät turvapaikanhakijan kohtalon. Hertzberg on paininut paljon sen kanssa, miten rohkaista asiakkaita kertomaan vaikeuksistaan avoimesti, tai miten toisaalta toppuutella niitä, joilla on taipumusta yliampua tarinaansa.

Haastattelu tapahtuu tilanteessa, jossa luottamusta ei ole voinut vielä syntyä. Silti ihmisen odotetaan paljastavan kipeimmät ja henkilökohtaisimmat asiat, osaavan kertoa kaiken kerralla, täsmällisesti.

– Ei ole tavatonta, että hylkäävän päätöksen perusteena on se, että turvapaikanhakijan kertomus on liian ylimalkainen eikä siksi uskottava. Viranomaiset myös tulkitsevat, että jos hakija ei ensimmäisellä kerralla kerro kaikkea, hän on erityisen epäluotettava, Hertzberg sanoo.

EI OLE TAVATONTA, ETTÄ HYLKÄÄVÄN PÄÄTÖKSEN PERUSTEENA ON SE, ETTÄ TURVAPAIKANHAKIJAN KERTOMUS ON LIIAN YLIMALKAINEN.

Suomessa haetaan edelleen Hertzbergin mukaan ensisijaisesti palauttamista, jos hakija on tullut toisen Schengen maan kautta. Schengenin sopimuksen niin kutsuttu ensimmäisen turvapaikkamaan periaate tarkoittaa, että turvapaikanhakijan on haettava turvapaikkaa ensimmäisestä Geneven pakolaissopimusta noudattavasta maasta, jossa hänellä on mahdollisuus ottaa yhteyttä viranomaisiin.

– Palautusta ei olisi kuitenkaan pakko tehdä, vaan maalla on mahdollisuus ottaa turvapaikkahakemus käsittelyyn, Hertzberg huomauttaa.

– Voidaan tietysti aina sanoa, että ihmisiä pitää auttaa heidän kotimaissaan, mutta se ei ole aina niin helppoa. Esimerkiksi nyt Syyriassa, mitä keinoja meillä olisi auttaa syyrialaisia maan sisällä? Syyrialaisiin pakolaisiin suhtautuminen on aika karmeaa, Hertzberg jatkaa.

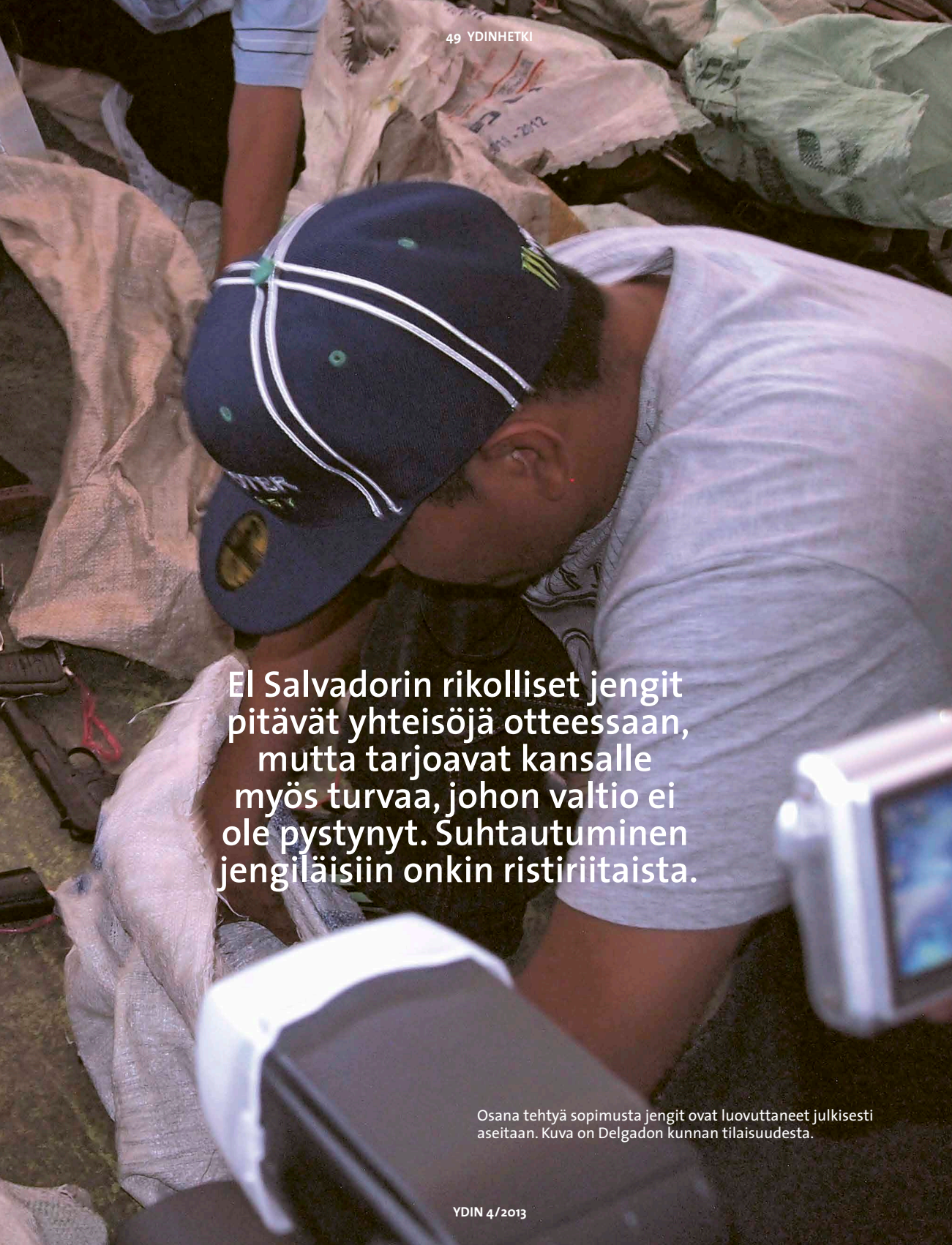
Hertzberg oppi jo lapsena, että kaikkia ihmisiä pitää kunnioittaa. Yliopistosta taas jäi käteen kriittinen suhtautuminen asioihin. Nuoruudessa alkanut vaikuttaminen jatkuu edelleen.

–Asioiden muuttaminen on mahdollista, mutta se on pitkäpinnaista puuhaa, Hertzberg toteaa. Y

VÄKIVALTAA EI LOPETETA *kostamalla*

Kirjoittajat Ilkka ja Vappu Taipale Kuvat Erika Brenner





El Salvadorin rikolliset jengit pitävät yhteisöjä otteessaan, mutta tarjoavat kansalle myös turvaa, johon valtio ei ole pystynyt. Suhtautuminen jengiläisiin onkin ristiriitaista.

Osana tehtyä sopimusta jengit ovat luovuttaneet julkisesti aseitaan. Kuva on Delgadon kunnan tilaisuudesta.

Eduardo Espinoza, El Salvadorin vararterveysministeri, istuu kotonamme illallisella kesäkuussa 2013.

– Tilanne on kovin herkkä ja hauras maassamme. Emme voi vielä olla varmoja, että sovittelu on onnistunut. Hallituksen tilanne on vaikea, presidentinvaalit ovat tulossa, Espinoza toteaa.

Puhumme terveyspolitiikkaa ja samalla El Salvadorin väkivaltatilanteesta. El Salvador oli maailman vaarallisin maa vuosina 2002–2009, kun kaksi isoa rikollisjengiä ja kolme pienempää taistelivat keskenään vallasta. Salvadorilaiset ovat olleet jyrkästi jengejä vastaan ja kannattaneet hallituksen kovaa politiikkaa, vaikka toisaalta jengit myös ylläpitävät isoa osaa väestöstä omalla ”sosiaaliturvallaan”.

Käydessämme tapaamassa Espinozaa helmikuussa 2013 San Salvadorissa hän kertoi sovittelusta väkivaltaisten jengien välillä. Sen ansiosta murhaluvut putosivat 15:stä viiteen yhden päivän aikana. Aiempana gerillerona Espinoza on sitoutunut seuraamaan maansa väkivaltatilanteen kehitystä.

Rauhansopimus kahden suurimman jengin kanssa saatiin itse asiassa aikaan jo vuonna 2012. Tuolloin vasemmistolainen presidentti **Mauricio Funesin** hallitus kuitenkin kielsi kokonaan osuutensa neuvotteluissa, johtuen ilmeisimmin siitä, että kansa on ollut jyrkästi jengejä vastaan. Toisaalta yksityinen sektori suhtautuu kriittisesti kaikkeen, mikä saa valtapuolue FMNL:n näkymään suopeassa valossa.

El Salvadorin tuliperäisellä, 20 000 neliökilometrin alueella asuu vajaa seitsemän miljoonaa asukasta. Lähes 40 prosenttia väestöstä elää köyhyysrajan alapuolella.Luonto on trooppista. Salvadorinsoihtupuut ovat juuri aloittamassa tuhlailevan kukkaloistonsa.

Yleisvaikutelmakuitenkin yllättää Nicaraguan köyhyydestä tullessa: näkymä on rikas ja runsas. Luksustavarataloja, hyvinvoivia asuinseutuja ja natopiikkilankaakin aitojen päällä vähemmän kuin naapurimaissa.

Ylisuuret rintakuvat reunustavat tietä lentokentältä kaupunkiin. Täälläkin on Roosevelinkatu, kuten naapurimaissa. Liikenne on kiivasta ja tukkoista, autokanta uutta, ajotapa hurja. Täällä eletään henkensä kaupalla.

Sisällissota 1980-luvulla raunioitti maata, tulivuorenpurkaus vuonna 2005 ja sen jälkeinen hurrikaani jatkoivat tuhoa. Sisällissodan rauhansopimus tehtiin vuonna 1992 rauhanprosessin malliesimerkkinä. Armahduslaki turvasi kapinallisille amnestian. Kansallinen vapautusrintama FMNL vakiinnutti asemansa poliittisena puolueena ja sai ehdokkaansa Mauricio Funesin presidentiksi 2009. Samalla maa sai ensimmäisen vasemmistolaisen hallituksen.

Rauhan aikana laittomien aseellisten jengien toiminta kuitenkin kiihtyi ja El Salvador oli pitkään väkivallan maailmantilastojen kärkipaikoilla (69 murhaa /100 000 asukasta) ykkösasemaa pitävän Hondurasin ohella (92 murhaa / 100 000 asukasta).

Yhdysvallat karkotti vuosina 2002–2011 lähtömaahansa lähes 160 000 rikoksesta tuomittua keskiamerikkalaista ja näistä ainakin 20 000 El Salvadoriin. Rikollisten muodostamat Mara Salvatrucha 13 -jengi (MS-13) ja Barrio 18 -jengi ovat vähitellen saavuttaneet ylivallan maasssa.

Aluksi oikeistolainen Arena-puolueen hallitus vastasi jengiväkivaltaan kovuudella. *Mano dura* - ja *super mano dura* -politiikalla tehtiin jengiläisten vangitsemisen jäsenyyden perusteella mahdolliseksi ja kiinni otettiin 30 000 vankia.

Arena sai kansalaisilta aluksi huomattavan kannatuksen, mutta samalla jengien keskinäinen verinen kilpailu koveni ja suojelurahan kiristys yltyi. Vankiloissa istuvat jengijohtajat pystyivät organisoimaan jengiläisensä entistä strategisemmin.

Funesin hallitus aloitti vuoropuhelun jengiläisten kanssa vuonna 2009, mutta kun vuotta

myöhemmin Barrio-18 hyökkäsi kahta bussia vastaan tappaen 20 henkilöä, määräsi presidentti armeijan rynnäkön vankiloihin. MS-13 ja Barrio-18 vastasivat maanlaajuisella ulkonaliikkumiskiellolla ja kolmen vuorokauden mittaisella bussiseisokilla uhaten tappaa jokaisen, joka uhmasi kieltoa. Hallitus vastasi pyytämällä OAS:n, Amerikan valtioiden yhteiselimen apua.

On erilaisia versioita siitä, mitä sen jälkeen tapahtui? Oikeusministeri **Munguialla** on osuutensa. kuten OAS:n turvallisuusjohtaja **Blackwellilla.** MS-13:n ja Barrio-18:n johtajien kanssa tehtiin sopimus, ja kuten aiemmin todettiin, hallitus kielsi aluksi osuutensa sen laatimisessa.

Jengien väliset neuvottelijat olivat entinen gerillero **Raul Mijango** ja piispa **Fabio Colindres,** jotka kumpikin ovat selittäneet oman osuutensa kansalaisaktiivisuudeksi ilman sidonnaisuuksia taustavoimiin. Mijango toimi kuitenkin oikeusministerin neuvonantajana. Colindres taas ei kysynyt neuvoa kirkon hierarkialta, mutta hänet koetaan kirkon edustajaksi.

Vasta syyskuussa 2013 Funesin hallitus myönsi julkisesti suunnitelleensa neuvottelustrategian. Tutkijoiden näkemyksen mukaan prosessi oli hallitsematon ja huonosti suunniteltu sekä johdettu viestintästrategiaa myöden. Toisaalta tilannetta on hankala arvioida, koska selkeitä lopputavoitteita ei ole.

Meillä oli onnea, sillä pääsimme kuulemaan Raul Mijangon näkökulman sovitteluprosessiin San Salvadorissa.Suomalainen,San Salvadorissa asuva journalisti **Erika Brenner** tuntee Mijangon ja onnistumme hänen kauttaan tapaamaan Mijangon aamuvarhaisella ennen lähtöä Guatemalaan.

Raul Mijango asuu pienessä kaupunkitalossa, jonka kalteriveräjän takana on patio. Patiolla sinisarja kukkii yltäkylläisesti pienen palmun alla. Istumme hänen kanssaan kahvilla hämärällä verannalla. Hän selittää meille jengien historiaa.

– 1980-luvun lopulla nuoria miehiä lähti valtavia määriä pakolaisina Yhdysvaltoihin. Siellä heidän oli vaikea löytää sijaa. Vähitellen he rakensivat omia sosiaalisia yhteisöjään, hankkivat aseita, alkoivat jengiytyä ja taistella toisiaan vastaan, Mijango kertoo.

Kun rauhansopimus saatiin El Salvadorissa aikaan 1992, vähintään 20 000 Yhdysvaltoihin paennutta nuorukaista lähetettiin takaisin kotimaahansa. Heistä tuli työttömiä ja juurettomia. Useimmat majoittuivat isovanhempiensa luokse, eivätkä nämä jaksaneet kantaa huolta poikien kehityksestä.

JENGIT OVAT MYÖS SOSIAALITURVALAITOS SIINÄ, MISSÄ HALLITUKSEEN EI VOI LUOTTAA.

– Jengit kasvoivat ja taistelut lisääntyivät. Kahden suurimman jengin lisäksi on kolme pienempää, kaikissa yhteensä noin 60 000 ihmistä. Jengit keräävät suojelurahaa. Pahinta on, että jengit kontrolloivat kouluja ja uhkailevat vanhempia, joiden lapset käyvät niin sanotusti väärässä koulussa.

Mijango on kirjoittanut monta kirjaa, muutaman saamme mukaamme.

– Teidän pitää ymmärtää, että jengit ovat myös sosiaaliturvalaitos siinä, missä hallitukseen ei voi luottaa. Ne pitävät huolta ainakin puolen miljoonan ihmisen elämästä. He jakavat saaliinsa, auttavat vankeja, vammaisia ja orpoja ja pitävät näin yhteisöjä otteessaan. Hallitus on koettanut hallita tilannetta väkivallalla väkivaltaa vastaan, onnistumatta, Mijango summaa.

Salvadorin vankiloissa on 8 000 paikkaa, mutta 28 000 vankia. Vankilat ovat niin täynnä, ettei selleissä ole tilaa nukkua eikä syödä, ja ulos



Jengien välisiä neuvotteluja ovat hoitaneet entinen gerillero Raul Mijango ja piispa Fabio Colindres.

päästään vain hetkeksi päivässä, jos sitäkään.

Raul Mijango kertoo, että hän ja Fabio Colindres päättivät, että jollei valtiovalta saa mitään aikaan, on kansalaisyhteiskunnan koetettava toimia. He lähtivät kahden keskustelemaan vankiloissa olevien jengijohtajien kanssa.

Pitkällisten neuvottelujen jälkeen päästiin maaliskuussa 2012 viisiosaiseen sopimukseen kahden suurimman jengin johtajien kanssa. Jengit lopettavat tappamasta toisiaan, poliiseja, sotilaita, vanginvartijoita ja siviilejä. Sopimuksen jälkeen murhat vähenivät dramaattisesti. Kun murhia oli ollut 15 päivässä, nyt ollaan tasolla viisi murhaa päivässä.

MURHAT OVAT VÄHENTYNEET, MUTTA LÖYTÄVÄTKÖ JENGILÄISET PAIKKANSA YHTEISKUNNASSA?

Tavoitteena on nyt alueellistaa hanke, vaikka epäilijöitä riittää, erityisesti Yhdysvallat on neuvotteluprosessia vastaan. Tukijoitakin on, muun muassa Punaisen Ristin kansainvälisen komitean edustajatovat käyneet tapaamassa Mijangoa.

Salvadorissa on 18 aluetta ja tavoitteena on tehdä kirjallinen sopimus niistä jokaisessa. Marraskuussa 2013 maassa on jo 11 rauhanvyöhykettä. Prosessi on levinnyt naapurimaihin, Hondurasiin ja Guatemalaan. Muutamia näyttäviä aseiden luovutustilaisuuksia on järjestetty.

Hallituksen rahoitus alueellistamiselle on kuitenkin niukkaa, kaikkiaan vain 33 000 dollaria. Vaalit ovat tulossa, ja El Salvadorin politiikka on tiukasti kahtia jakautunutta. Murhat ovat vähentyneet, mutta löytävätkö jengiläiset paikkansa yhteiskunnassa?

Jotkut heistä ovat perustamassa kanaloita tai leipomoita, vaikka tukea on vähän. Jengiläisten mielissä *la vida loca*, hullu jengielämä ei enää tarjoa muuta tulevaisuutta kuin vankilan tai väkivaltaisen kuoleman. Tavalliset kansalaiset taas eivät hyväksy jengiläisten auttamista. Monen mielestä jengit pitäisi hävittää.

Ensi vuoden vaalit ratkaisevat osaltaan tilannetta. Mennäänkö kohti lisääntyvää kaaosta vai onko sosiaalipolitiikalla sanottavansa, sen päättävät salvadorilaiset.

–Yhteiskunta on aiemmin vaatinut kostoa, mutta sovittelu on tuonut paremman tuloksen, Mijango toteaa oman kantansa. Y

Analyysiä rauhanprosessista

Kansainvälisen yhteistyön keskuksen (Center for International Cooperation) ja Genevessä sijaitsevan Humanitaarisen dialogin keskuksen (Center for Humanitarian Dialogue) asiantuntijana toimivan **Teresa Whitfieldin** mukaan El Salvadorin neuvotteluprosessi saatiin käyntiin, koska jengijohtajat olivat vankilassa.

Jengijohtajat vaativat näkyvästi vankilaolojen korjaamista – olihan 28 000 vankia ahdettu selleihin, jotka oli rakennettu 8 000 vankia varten. Vuoropuheluun oli siis edellytyksiä: tunnistettavat johtajat ja neuvoteltavissa olevaa asiaa. Tuloksena 30 jengijohtajaa siirrettiin parempiin vankilaoloihin ja vierailut sekä ruoan tuominen vangeille sallittiin.

Neuvotteluprosessin tuloksena murhien lukumäärä laski nopeasti puoleen aiemmasta, mikä on tärkeä indikaattori. Monet tahot olisivat kuitenkin vaatineet jengeiltä muun rikollisen toiminnan lopettamista. Näyttää siltä, että suojelurahan keräämistä ei ole saatu kuriin. On myös epäilty, että sopimus lisää jengijohtajien valtaa ja legitimoi heidän asemansa. Konfliktin osapuolten kohtelusta ei ole selkeitä päätöksiä: miten oikeudenmukaisuus, rikollisten rankaisemattomuus ja uhrien tuki toteutetaan?

Katolisella kirkolla on vahva asema El Salvadorissa, mutta kirkko kokee asemansa rauhanprosessissa hyvin kiusalliseksi, erittelee organisoitunutta rikollisuutta tutkivan InSightin **Steven Dudley.** Ilmeisesti **Fabio Colindres** oli vasta kolmas kirkonmies, joka suostui hallituksen toiveeseen ryhtyä neuvottelemaan jengien kanssa.

Koska kirkon virallista suostumusta hankkeeseen ei ollut, vallitsee kirkon sisällä suuri erimielisyys. Osa katsoo, että rauhansopimus tuo rikollisille poliittista vaikutusvaltaa. Alkuvaiheessa esiteltiin jopa kannanottoa, jossa piispat tuomitsivat hankkeen. Allekirjoittajien mukana oli myös Colindres, mutta kävi ilmi, ettei hän ollut antanut nimeään kannanottoon. Sittemmin kirkko ja paavin nuntius ovat pysyneet hiljaa.

Kaikki ovat yhtä mieltä siitä, että rauhansopimuksen tekeminen oli suuri riski. Rikollisten kanssa työskentelyllä voi kuitenkin olla positiivista vaikutusta erityisesti hauraissa valtioissa. Valtiolle jää silti vastuu siitä, miten tavalliset rikolliset saatetaan takaisin yhteiskuntaan, samalla kun jengijohtajien asema vahvistuu.

Kansainvälisten toimijoiden roolia ei pidä myöskään aliarvioida. OAS, Amerikan valtioiden yhteisö on ollut hankkeen puolella, Yhdysvallat näkyvästi vastaan. El Salvadorin presidentti **Mauricio Funes** vetosi kansainväliseen yhteisöön huhtikuussa 2013 saadakseen maalleen tukea. Kaikki riippuu kuitenkin siitä, miten paljon rauhansopimuksen pysyvyyteen voidaan luottaa.

Ilkka ja Vappu Taipale

YDIN

NYT MYÖS iPADILLA!



Ytimessä

YTIMESSÄ TARJOILEE KAVALKAADIN LAADUKKAITA ESSEITÄ, JOISSA KIRJOITTAJAT VALOTTAVAT AJANKOHTAISIA KYSYMYKSIÄ JA OTTAVAT KANTAA.

56 ESSI VÄÄNÄNEN & AMANDA MELIN Sateenkaarimarssilla heteronormeja vastaan / **60 AARNI TUOMINEN** Dekkareita vai vessapaperia? / **62 AKI TETRI** Sosiaalinen Eurooppa hukassa / **66 OSAMA AL ALOULOU** Turvaan / **70 MAIJALIISA MATTILA** Pohjolan hangissa



TICKLE / FLICKR

Sateenkaarimarssilla heteronormeja vastaan

Kirjoittaja Essi Väänänen ja Amanda Melin

Essi Väänänen ja Amanda Melin tutkivat Pride-kulkueen retoriikkaa. Heidän mukaansa Pride-kulkueessa on nähtävissä kaksi ideologiaa: piilotettu, joka sisältää valtakritiikin yhteiskuntaa kohtaan, ja tasa-arvoisuutta korostava ideologia.

Onko Pride kriittisesti valtaan suhtautuva mielenosoitus, joka puolustaa HBTQ-oikeuksia (homo-, bi-, trans- ja queer)? Miten se ilmenee ja millaista viestiä Pride-festivaali välittää ideologioista? Miksi HBTQ-ryhmät esiintyvät niin julkean seksuaalisena itse kulkueessa? Haemme vastausta kysymyksiin retoriikaan näkökulmasta ja Tukholman Pride-kulkueen kautta, ulkopuolisina, mutta kuitenkin myönteisesti HBTQ-oikeuksiin suhtautuvina.

Pride-festivaali on mielenosoitus kansanjuhlan muodossa. Siksi on syytä viitata **Michail Bachtinin** karnevaaliteoriaan. Karnevaaleista nimittäin muodostui keskiajalla valtaapitäviä kritisoiva juhlaperinne, jonka aikana ihmiset saattoivat paeta arjen ankaria elämänolosuhteita. Karnevaalipäivinä ihmiset olivat vapaita yhteiskuntaluokastaan, erilaisista hierarkioista ja toisaalta myös etuoikeuksista. Karnevaaliin osallistuvat nauravat kaikelle.

Pride on tyypillinen karnevaaliperinteeseen liittyvä tapahtuma. Kulkueena se kokoaa hyvin erilaisia osallistujia ja kestää joitakin tunteja, mutta itse festivaali jatkuu useita päiviä. Tukholman kulkue on houkutellut paikalle noin 300 000 seuraajaa.

Retoriikan näkökulmasta Pridessa halutaan ratkoa HBTQ-ryhmien oikeuksien vahvistamisen ongelmaa. Vaikka Ruotsi on monessa suhteessa hyvin suvaitsevainen maa, esiintyy sielläkin eri seksuaalivähemmistöjen välistä vastakkainasettelua eikä ryhmiin kohdistuva väkivaltakaan ole vierasta. Myös vähemmistöryhmien tilanteet ovat erilaiset.

Ruotsin nykyinen lainsäädäntö sallii samaa sukupuolta olevien kirkollisen avioliiton ja adoption. Transseksuaalien on kuitenkin esimerkiksi valittava sukupuolensa, että he voivat saada henkilötunnuksen. Vasta tänä vuonna on tullut mahdolliseksi vaihtaa sukupuolta ilman pakkosterilisaatiota. Lainsäädäntö ei rajoita biseksuaalien elämäntapaa, mutta monet yhteiskunnan normit tekevät niin.

HBTQ-ryhmillä on siis erilaisia tarpeita tuoda esille omaa erityisyyttään vahvistaessaan omia oikeuksiaan. Ryhmät haluavat kuitenkin esiintyä kulkueessa yhdessä ja tehdä itsensä näin näkyviksi. Näin myös osoitetaan, että he itse hyväksyvät seksuaalisen erilaisuuden.



Tukholman Pride vuodelta 2011.

Jens E. Kjeldsenin nykypäivän retoriikkaa käsittelevässä teoksessa puhutaan retorisista ehdoista, mahdollisuuksista ja rajoituksista, jotka jokaisen puhujan on otettava huomioon.

Taitoon kuuluvissa ehdoissa puhuja voi käyttää retorista strategiaa, joka koostuu *ethoksesta*, *pathoksesta ja logoksesta*. Pathos ilmenee tunteiden esiintuomisessa kulkueen aikana. Esimerkkinä toimivat HBTQ-lasten ylpeät vanhemmat omana joukkonaan, tai se, että kulkueessa on teipattuja suita, jolla viitataan maihin, joissa seksuaalisilla vähemmistöillä ei ole

SAMALLA ERILAISILLA ISKULAUSEILLA TEHDÄÄN NÄKYVÄKSI MYÖS HETERONORMEJA.

oikeuksia. Pathos vaikuttaa emotionaalisesti ja luo yleisön keskuudessa myönteisiä mielikuvia.

Ethosta voidaan Pride-kulkueessa vahvistaa silloin, kun joku tunnettu henkilö osallistuu siihen. Kulkue voidaan nähdä ikään kuin toisin silmin. Vaikka tarkoituksena on saada hyväksyntää, myös kielteiset reaktiot ovat mahdollisia. Esimerkiksi jonkun poliitikon tai liike-elämän vaikuttajan mukanaolo voi kääntyä kielteiseksi valitsijoiden tai kuluttajien silmissä, etenkin kun homofobisesti suhtautuvat alleviivaavat, ettei politiikan tai liike-elämän pitäisi sekaantua seksuaalisuuden teemaan.

Logos tulee paraatissa esille iskulauseiden kautta. Esimerkiksi iskulauseet, joissa vaaditaan jonkun maan seksuaalivähemmistöjen ihmisoikeusloukkausten lopettamista, tekevät kulkueesta poliittisen mielenosoituksen.

Samalla erilaisilla iskulauseilla tehdään näkyväksi myös heteronormeja. Osa katsojista saattaa ottaa etäisyyttä provosoivaan pukeutumiseen, alastomuuteen tai muuhun sellaiseen, mutta voi ottaa kantaa itse asiaan logoksen kautta. Sillä ratkotaan myös retorista ongelmaa, joka Priden tapauksessa on aiemmin mainittu ihmisoikeuksien edistäminen

Taidon ulkopuoliset ehdot ovat henkilöitä, tapahtumia, suhteita, sääntöjä ja sovinnaisuuksia. Tarkoituksena on, että ottamalla ne huomioon, voidaan samalla myös vaikuttaa yleisöön.

Priden suhteen voidaan ajatella, että yleisö arvioi muunlaisen seksuaalisuuden kuin heterouden vääräksi, jolloin festivaalin tulee väittää vastaan ja osoittaa, että muutkin seksuaaliset suuntaukset ovat normaaleja.

Pride houkuttaa paikalle laajan yleisön, jonka joukossa on sekä neutraalisti, kielteisesti että myönteisesti asennoituvia. Kun juhlan luonteena korostetaan, että se on tarkoitettu kaikille, voidaan kaikkiin sivustakatsojiin vaikuttaa ainakin jollain tasolla. Sen sijaan, että Pridessa yritettäisiin vaikuttaa kielteisiin asenteisiin, niille on annettu mahdollisuus nauraa ja näin luoda omaa ethosta.

Priden julkilausuttu ideologia on tasa-arvoa korostava. Piilevä, latentti ideologia, on valtakritiikki, joka tuodaan esille naurun, shokeeraamisen, härnäämisen ja parodian kautta. Näin heteronormit ovat irvailun kohteena.

REN RT / FLICKR



Tukholman Pride tekee näkyväksi eri yhteiskuntaryhmien välisiä suhteita. Se on kuin ilon vyöhyke, jossa erilaisuudet valtaavat julkisen tilan. Vähemmistöjen ja valtaväestön välinen me ja he -suhde on epäoikeudenmukainen, eriarvoinen ja epätasapainoinen jo siksikin, että enemmistö käyttää valtaa vähemmistöä kohtaan pakottamalla vähemmistön noudattamaan sen normeja ja arvostuksia.

Pride osoittaa vaatimuksensa kaikille niille, jotka voivat

vaikuttaa tuohon suhteeseen tekemällä erot näkyviksi. Sillä on siis dualistinen viesti.

Kun ideologiakriittinen yhdistetään retoriseen tilanteeseen, voi ajatella, että se näkyy kulkueeseen osallistuvien ulkoasussa ja pukeutumisessa. Miehet ja naiset pukeutuvat pompööseihin leninkeihin, nahka-asusteisiin tai ovat puolialastomia, jolloin he härnäävät ja murtavat yhteiskunnan normeja ja moraalikäsityksiä.

Erilaisuus, valtavirtaan kuulumattomuus on jotakin, jota paraati ja sen osallistujat haluavat painottaa ilmaisemalla estoitta seksuaalisuuttaan. Tanssimalla ja pukeutumalla otetaan kantaa ja ollaan yhteiskunnan valtaapitävien suhteen kriittisiä.



REN RT / FLICKR

Analyysimme pohjalta voidaan vetää johtopäätös, että Pride-festivaalilla on kaksi ideologiaa: julkilausuttu ja piilotettu. Piilotettu ideologia, joka sisältää valtakritiikin yhteiskuntaa kohtaan, on miltei selkeämpi kuin julkilausuttu, tasa-arvoisuutta korostava ideologia. Se puolestaan suuntautuu HBTQ-ryhmien oikeuksien ja elämäntilanteen parantamiseen.

Valtaan kohdistuva kritiikki suuntautuu yhteiskunnan normeja vastaan, kyseenalaistaa niitä ja haluaa tehdä näkyväksi käsityksen, että HBTQ ryhmä olisi täysin integroitunut ja hyväksytty yhteiskunnassa. Näyttämällä oikean identiteettinsä ja olemalla juuri sellainen kuin on, vieläpä julkisesti, osallistujat sivuuttavat ne moraalimääräykset, jotka eivät hyväksy kyseistä käyttäytymistä julkisessa tilassa.

Tämän vuoksi tapahtumasta tulee sivustakatsojille spektaakkeli. Suuret joukot ovat paikalla osin juuri siksi, että kulkueen osallistujat pukeutuvat provosoivasti ja osin siksi, että he uskaltavat rikkoa hyväksyttyjä moraalikoodejamme vastaan.

Tosiasia on, että kun Pride on hyvin seksuaalinen tapahtuma, jossa ihmisen luonnollinen, ruumiillinen ja seksuaalinen oleminen näytetään avoimesti, se ei voi muistuttaa muuta kuin kansanjuhlaa ja siksi siitä tulee ainutlaatuinen. Ainutlaatuisuus näkyy jopa festivaalin muodostumisessa, joka siis on sekoitus karnevaalia että mielenosoitusta.

Kansanjuhla näkyy siinä, miten tapahtuma tehdään ja miten se on kaikkien saavutettavissa. Riippumatta ihmisten yhteiskunnallisesta asemasta, sukupuolesta, iästä, seksuaalisesta suuntautuneisuudesta tai edes sitoutumisesta Priden viestiin, se on kansanjuhla, jossa ryhmien välisten erojen sijaan pikemminkin korostuvat meitä kaikkia yhdistävät samankaltaisuudet.

Yhteiskunnat saattavat antaa vaikutelman, että kaikki ovat hyväksyttyjä ja tasa-arvoisia, mutta silti näin ei ole lain mukaan monessakaan maassa. On myös mahdollista tulkita, että Pride ja sen avoin kampanjointi HBTQ-ryhmien oikeuksien edistämisessä ja näkyväksi tekemisessä, on tehnyt heteronormeihin perustuvasta yhteiskunnasta sittenkin aidosti tasa-arvoisemman. Y

Kirjoittajat ovat retoriikan opiskelijoita. Essee on tiivistelmä laajemmasta esseestä *Regnbågmarsch mot heteronormerna – en studie av de maktkritiska inslagen i Stockholm Pride festival.*

DEKKAREITA vai vessapaperia?

Kirjoittaja Aarni Tuominen

Kun olin pääsiäisen tietämillä lomailemassa Turkin etelärannikolla, sattui lukeminen loppumaan yht'äkkiä kesken. Turvauduin vaimoni mukaan ottamaan Liza Marklundin silloin tuoreimpaan suomennokseen *Panttivanki,* ja sainkin ajattelemisen aihetta.

Olin lukenut Marklundin tuotantoa muutaman vuoden siitä lähtien, kun hänet Suomeen ja suomeksi lanseerattiin *(Uutispommi 2000)*, mutta olin aika pian kyllästynyt Annika Bengtzonin ja hänen miehensä Thomas Svenssonin suhdesotkuihin, joiden alta aika naivisti saattoi lukea jotain sukupuolten tasa-arvoon liittyvää problematiikkaa.

Paljon kiinnostavammalta vaikutti sen sijaan maahanmuuttaja- ja kulttuurien törmäys -problematiikkaan pureutunut *Uhatut* ja sen jatko-osa *Turvapaikka*. *Panttivangissa* nousi selkeästi esille kritiikki ruotsalaiseen kehitysmaapolitiikkaan, mitä voidaan varmaan sovittaa myös suomalaiseen kehityspolitiikkaan.

Päästyäni nettiin löysin Marklundin tuotannon kokonaiskuvan, josta ilmeni muun muassa hänen 2012 suomeksi julkaistu lehtikirjoituskokoelmansa, *Vastalauseita*, joka on hyvin äreää ja purevaa sukupuolisovinismin kritiikkiä, ja yhdessä **Lotta Snickaren** kanssa kirjoitettu *Helvetissä on erityinen paikka naisille jotka eivät auta toisiaan*. Tämän jälkeen luin *Elinkautisen*, joka olikin jo alkupään Bengtzoneja tiukempaa tekstiä. Sama linja löytyi *Nobelin testamentista* ja *Paikasta auringossa*.

Marklundista on ajatuksellisesti lyhyt matka **Stieg Larssoniin,** jonka Millenium-sarjan luin yhteen pötköön kesällä 2011. Sarjan viimeisessä osassa, *Pilvilinna*, *joka räjähti*, on ikään kuin suora ohje **Anders Behring Breivikille** pommin rakentamiseen Oslon hallinto-

korttelin räjäyttämiseksi, kirjassa toki Rosenbadin räjäyttämiseksi.

Larssonin tuotannosta on **Jan-Erik Pettersson** kirjoittanut tiiviin, kiinnostavan kirjan, joka sijoittaa Larssonin yhteiskunnalliseen kontekstiin. Tähän samaan raamiin sopii myös **Jan Guillou** ynnä muu ruotsalainen, 1970-luvun vasemmistolainen radikalismi aina eurooppalaisen äärioikeistolaisuuden analyysiin saakka.

Tästä erinomaisena esimerkkinä **Lisa Bjurwaldin** kirja *Euroopan häpeä*. Onneksi Suomessakin ovat rinnalle tulleet **Dan Koivulaakso, Mikael Brunila** ja **Li Andersson** kirjallaan *Äärioikeisto Suomessa*.

Mutta entä suomalainen nykykirjallisuus ja sen yhteiskuntakriittisyys tai paremminkin sen puute? Parahdin itsekseni ja soitin ystävälleni ja kirjastoammattilaiselle ja kysyin, eikö meillä ole tämän lajin kaunokirjallisuutta, siis selkeästi vasemmistolaista yhteiskuntakritiikkiä esittävää kirjallisuutta enää?

Missä ovat tämän päivän väinölinnat ja hannusalamat? Onko **Kari Hotakainen** ainoa, jonka voi tähän luokkaan nostaa? No, **Pirjo Hassinen** tarjoutuu *Populallaan* ehdolle. **Kjell Westö** komppaa? Entäs ärhäkkä feminismi myöhemmän Marklundin tapaan? Jääkö se **Leena Lehtolaisen** Maria Kallio -poliisihahmon varaan? Onko **Leena Landerilla** jotain tarjolla tähän lajiin?

Onko dekkari, tai jännäri, ottamassa tyylilajina perinteisen kaunokirjallisuuden paikan? **Ilkka Remestä** on tarjottu eturiviin. Hänen uuden kirjansa teema, EU:n rahankäyttö, kuulostaa ainakin huikean ajankohtaiselta.

Tommi Melenderin *Kunnian mies* hapuilee löysästi tähän suuntaan. Melenderiä sen sijaan ollaan useammalta taholta nostamassa jonkinlaiseksi uudeksi kirjallisuusauktoriteetiksi. Näin teki muun muassa **Riitta Kylänpää** *Suomen Kuvalehdessä* 43/2013, jonka tökerö kansikuva antoi aiheen kirjoitukseni otsikkoon.

Ydinkysymyksenä siis: onko kirjallisuuskritiikki pysynyt tämän kehityssuunnan perässä ja kertonut meille ”tavallisille lukijoille” missä mennään? Olen pitänyt *Parnassoa* johtavana kirjallisuuskritiikin lehtenä Suomessa. Olen lukenut sitä säännöllisesti 1960-luvun alusta aina 1990-luvun puoliväliin saakka. Nyt kävin läpi kaikki *Parnasson* vuosikerrat vuodesta 2000 alkaen sillä silmällä, olisiko Liza Marklundia noteerattu kritiikeissä. Ei ensimmäistäkään mainintaa.

Sama hiljaisuus koskee ilmeisesti myös muita ruotsalaisia ”dekkaristeja”. Siis Stieg Larssonia, **Henning Mankellia** tai jo 60-luvulla genren alustaneita **Maj Sjöwallia** ja **Per Wahlöötä,** komisario Beckin luojia, joita jo tuolloin sittemmin Ruotsiin emigroitunut tuttavani suositteli lukemaan. En tarttunut suositukseen. Sori, Pepi.

Vai onko kirjallisuuden genre ajanut meidän vanhojen pierujen, suurten ikäluokkien ohi?

Älä valita, rupea bloggariksi, ole oma kirjailijasi? Y

Sosiaalinen EUROOPPA HUKASSA

Kirjoittaja Aki Tetri

Euroopan yhdentymisprosessin rinnalla on kulkenut lupaus yhdentymisen sosiaalisesta ulottuvuudesta. Tämä lupaus sosiaalisesta ja inhimillisestä Euroopasta on kuitenkin osoittautunut tyhjäksi.

Yhdentymisprojektin edetessä Euroopan unionin merkittävät instituutiot ovat ajamassa kansallisten hyvinvointirakenteiden näivettämistä ja alasajoa – tarjoamatta kuitenkaan kattavia eurooppalaisia rakenteita tilalle.

Juhlapuheissa Eurooppa esitetään maanosana, jossa markkinatalous yhdistyy vahvaan sosiaaliseen näkökulmaan. Tästä sekoituksesta puhutaan Euroopan sosiaalisena mallina tai sosiaalisena ulottuvuutena. Sosiaalisella mallilla viitataan Euroopan unionissa harjoitettuun politiikkaan, jossa "yhdistyvät tehokkaalla ja inhimillisellä tavalla talous-, työllisyys- sosiaali- ja ympäristöpolitiikat."

Lissabonin sopimuksessa puhutaan kauniisti sosiaalisesta markkinataloudesta sekä sosiaalipolitiikan läpäisyperiaatteesta, jonka mukaan sosiaalipoliittinen näkökulma on otettava huomioon kaikessa unionin päätöksenteossa.

Euroopan sosiaalinen malli ei kuitenkaan näytä kovinkaan sosiaaliselta: vuonna 2011 jopa 120 miljoonaa unionin kansalaista eli köyhyysriskin alla. Euroopan unionin käyttämä köyhyysriskiraja on asetettu 60 prosenttiin kaikkien kotitalouksien vertailukelpoisesta mediaanitulosta.

Työttömien osuus unionin kansalaisista oli kesäkuussa 2013 yli 10 prosenttia ja nuorisotyöttömyys on räjähtänyt etenkin Etelä-Euroopassa. Köyhyys ei ole harvinainen ilmiö edes euroalueen menestyjämaissa, ja työssäkäyvät köyhät ovat todellisuutta niin Isossa-Britanniassa kuin Saksassakin.

Suomen liittyessä Euroopan unioniin painotettiin voimakkaasti sitä, kuinka sosiaalipolitiikka on jokaisen jäsenmaan oma asia. EU:n rooliksi nähtiin ainoastaan talous-, ulko- ja turvallisuuspolitiikan yhtenäistäminen.

Tiukasti katsottuna sosiaalipolitiikka ei olekaan Euroopan unionin harjoittaman politiikan ydintä. EU ei esimerkiksi toimi minkään sosiaaliturvan tai sosiaalipalvelun, kuten vaikkapa terveydenhuoltopalvelun, rahoittajana.

EU säätelee kuitenkin monia politiikan lohkoja, jotka eivät teknisesti ole sosiaalipolitiikkaa, mutta jotka vähintäänkin sivuavat sosiaalipoliittisia kysymyksiä. Terveyspolitiikka ja työsuojelu ovat näistä lohkoista konkreettisia esimerkkejä.

TIUKASTI KATSOTTUNA SOSIAALIPOLITIIKKA EI OLEKAAN EUROOPAN UNIONIN HARJOITTAMAN POLITIIKAN YDINTÄ.

EU ei kuitenkaan ole ensisijaisesti edistämässä näitä politiikan lohkoja. Euroopan komissio ei esimerkiksi aio esittää työsuojelu- ja työterveysstrategiaa kahteen seuraavaan vuoteen. Kun strategiaa ei synny, ei synny työsuojelua koskevia direktiivejäkään.

Vaikka 1990-luvulla korostettiin sosiaalipolitiikan kansallista luonnetta, ovat sosiaalipoliittiset kysymykset olleet alusta alkaen laajasti mukana Euroopan yhdentymisessä. Euroopan unioni on aikoinaan ehtinyt linjaamaan, että taloudellisen ja sosiaalisen yh-

EUROOPAN KOMISSION JA EUROOPAN KESKUSPANKIN VALTA ON KASVANUT ETENKIN ETELÄ-EUROOPAN KRIISIMAISSA.

dentymisen tulisi edetä käsi kädessä.

Esimerkiksi 1970-luvulla, kun talous- ja rahaliiton perustamista yritettiin ensimmäisen kerran, arvioitiin projektin yhteiskunnalliset vaikutukset niin merkittäviksi, että niiden tasapainottamiseen tarvittaisiin sosiaalipoliittinen tavoiteohjelma. Sosiaalipoliittisen ohjelman tai sosiaalisen ulottuvuuden lainsäädännöllinen ja institutionaalinen vahvistaminen sai kuitenkin jäädä, kun rahaliittoa alettiin lopulta 1990-luvulla perustaa.

Lisäksi etenkin sosiaalipolitiikan harmonisointi on pyörinyt unionin asiakirjoissa useamman vuosikymmenen ajan. Kiinnostus sosiaaliturvan harmonisointiin ei kuitenkaan lähde ensisijaisesti sosiaalipoliittisista lähtökohdista, vaan kilpailun edistämisestä.

Innostus sosiaaliturvan harmoinisointiin on ymmärrettävä osana työvoiman vapaan liikkumisen mahdollistamista ja edesauttamista. Yhtenäisellä sosiaaliturvalla ja -politiikalla pyritään myös estämään epätervettä kilpailua, jossa yritykset liikkuvat halpojen työvoimakustannusten perässä maihin, joissa yritysten ei tarvitse välittää sosiaaliturvamaksuista, ja joissa halpaa työvoimaa on helposti saatavilla.

Euroopan unionilla on useita konkreettisia välineitä tehdä sosiaalipolitiikkaa. Merkittävin väline on EU:n lakiohjaus, johon kuuluvat sekä perussopimukset että direktiivit ja suositukset. Nämä lait vaikuttavat kansalliseen sosiaalipolitiikkaan. Toinen vaikuttamistaso on resurssiohjaus, jolla viitataan unionin budjettiin, rahastoihin ja näiden suuntaviivoihin.

Myös poliittinen tavoiteohjaus on merkittävä sosiaalipoliittinen vaikutuskeino. Poliittisen tavoiteohjelman piiriin kuuluvat muun muassa neuvoston, huippukokouksen ja komission informaatio Euroopan parlamentille.

Myös yleiset talouden suuntaviivat (Broad Economic Guidelines), työllisyyden suuntaviivat ja erilaiset rakennemuutosohjelmat kuuluvat tähän tasoon. Poliittisen tavoiteohjauksen asema on entistä merkittävämpi yhdentymisen edetessä.

Näiden kolmen tason lisäksi unioni vaikuttaa myös informaatio-ohjauksella. Unionin suunnalta tulee jatkuvasti erilaisia tutkimuksia, joita tarjoillaan kansallisen päätöksenteon tueksi.

Informaatio-ohjauksen merkitystä ei tule aliarvioida: entisen pääministerimme Rukan hangilla mieleen juolahtaneet eläkelinjaukset kun löytyvät melko sellaisinaan unionin suunnalta tulleista suosituksista. EU onkin jo nyt määrittelemässä sosiaalipolitiikkaamme, myönnämme me sitä tai emme.

Vallalla oleva talouskriisi on lisännyt entisestään unionin sosiaalipoliittista painoarvoa kansallisten parlamenttien yli. Esimerkiksi Euroopan komissio, joka on historiallisestikin ollut halukkain instituutio ajamaan eurooppalaista sosiaaliturvaa, on tullut yhä merkittävämmäksi vallankäyttäjäksi

– huolimatta siitä, etteivät unionin kansalaiset pääse valitsemaan komissaareja vaaleilla.

Euroopan komission ja Euroopan keskuspankin valta on kasvanut etenkin Etelä-Euroopan kriisimaissa. Pyytäessään taloudellista tukea eurooppalaiselta yhteisöltä ovat Etelä-Euroopan kriisimaat saaneet eteensä tiukat vaatimukset. Troikka, Euroopan komissio, Euroopan keskuspankki ja Kansainvälinen valuuttarahasto IMF, on vaatinut taloudellisen tuen ehtona esimerkiksi voimakkaita julkisen sektorin leikkauksia, jotka kohdistuvat suurelta osin sosiaaliturvaan ja julkisiin palveluihin.

Vaatimukset romuttavat pohjan kansalliselta sosiaalipolitiikalta juuri silloin, kun sosiaalipoliittisia järjestelmiä kaivattaisiin kipeimmin. Vaatimukset myös näyttävät, minkälaista politiikkaa komissio ja Euroopan keskuspankki ovat valmiita ajamaan.

Edes niin kutsutut hyvät jäsenmaat eivät välty unionin instituutioiden kuritukselta. Kaikkien unionin jäsenmaiden on nykyään annettava budjettinsa komission ennakkotarkistukseen. Mikäli komissio ei pidä näkemästään, se voi vaatia budjetteihin muutoksia, ja lopulta jopa pakottaa joihinkin muutoksiin.

On selvää, että komission mielenkiinto kohdistuu nimenomaan julkisen sektorin kokoon ja sosiaalipolitiikkaan. On myös selvää, että komissio ei ensisijaisesti pyri kohentamaan sosiaalipoliittisia rakenteita, eikä sillä liiemmin ole tunnontuskia ajaa alas kansallisia hyvinvointirakenteita.

KANSALLISIA JÄRJESTELMIÄ ALAS AJAESSAAN UNIONI EI OLE SELVÄSTIKÄÄN RAKENTAMASSA RINNALLE UUSIA, EUROOPPALAISIA HYVINVOINTI-RAKENTEITA.

Puhe Euroopan sosiaalisesta mallista tai sosiaalisesta ulottuvuudesta on pääosin tyhjää retoriikkaa, jolla on perinteisesti pyritty saavuttamaan kansalaisten hyväksyntä Euroopan yhdentymisprojektille. Yhdentymisen edetessä sosiaalipolitiikan kansallinen luonne on hiipunut, ja tänä päivänä EU vaikuttaa kansalliseen sosiaalipolitiikkaamme yhä enemmän, etenkin komission roolissa.

Eurooppalainen sosiaalipolitiikka ei kuitenkaan rakennu sosiaalipoliittisista lähtökohdista käsin, vaan sosiaalipolitiikka on selkeästi alisteinen muille politiikan lohkoille.

Euroopan sosiaalisen mallin hampaattomuudessa ei ole kyse ainoastaan unionin passiivisuudesta tai intohimottomuudesta luoda parempia sosiaalipoliittisia rakenteita Euroopalle. Euroopan unionin kasvava valta nakertaa kansallista demokratiaa ja kansallisia mahdollisuuksia harjoittaa sosiaalipolitiikkaa.

Kansallisia järjestelmiä alas ajaessaan unioni ei ole selvästikään rakentamassa rinnalle uusia, eurooppalaisia hyvinvointirakenteita Euroopan sosiaalisen mallin lupausten tueksi. Tämä on hyvä muistaa, kun seuraavan kerran kuuntelemme korupuheita Euroopan sosiaalisesta tulevaisuudesta. Y

Turvaan

Kirjoittaja Osama Al aloulou

Syyrian pakolaiset ovat sodan vasaran ja pakopaikan alasimen välissä. Syyrialainen Osama Al aloulou kirjoittaa syyrialaisten pakolaisten tilanteesta ja vaatii solidaarisuutta kansainväliseltä yhteisöltä.

★ ★

Kolmekymppinen Asmaa, jonka tapasin viimeisimmällä käynnilläni Syyriassa heinä-elokuussa, on Darayyan kaupungin asukas. Kaupunki sijaitsee Etelä-Syyriassa ja on tunnettu paikkanna, jossa apostoli Paavali koki kääntymyksensä.

Rajun konfliktin seurauksena nainen on kuitenkin joutunut lähtemään kotikaupungistaan ja pakenemaan opposition hallussa pitämään pohjoissyyrialaiseen Al Babin kaupunkiin, joka on turvallisempi paikka hänelle ja hänen perheelleen.

Monet muista kaupungeista paenneet ihmiset, kuten Asmaa, ylistävät kohtaamaansa vierainvaraisuutta – mutta nykyään kaikki kaupungissa kärsivät päivittäisten perustyydykkeiten puutteesta.

”Sen jälkeen kun veljeni oli osallistunut mielenosoituksiin, hallinnon joukot murtautuivat sisään taloomme ja veivät 25-vuotiaan veljeni, keskellä yötä ja varoittamatta. Emme uskaltaneet kysyä, minne hänet oli viety. Muutaman kuukauden kuluttua hän tuli takaisin kotiin”, Asmaa kertoi ja puhkesi kyyneliin.

Asmaa kertoi, että veljen hampaat ja oikea käsi olivat murtuneet. Häntä oli kidutettu. Asmaa pelästyi omien lastensa puolesta ja päätti paeta. Hän myi korunsa, jotta pystyi lahjomaan sotilaat päästäkseen pakolaisleirille.

Asmaa kertoi, että ”Matka tänne oli uskomattoman vaarallinen, ja nyt, täällä, kärsimme ilmavoimien päivittäisistä kranaatti-iskuista. Meillä ei ole turvaa, ei koulutusta, olemme kuin eläimiä. En halua mennä pakolaisleirille ulkomaille: elämä siellä on vielä pahempaa kuin täällä.”

Kun käänsin katseeni hänen tyttäreensä, tämä sanoi viattomasti: “Setä, kärsivätkö ihmiset Suomessakin niin kuin me täällä?”

Kuultuaan loputtoman joukon näitä pakolaisten synkkiä tarinoita tulee tietoiseksi siitä, että kiihtyvä pakolaisongelma johtuu paljolti YK:n lamaannustilasta asian edessä. Vaikeudet tarjota apua pahentavat tilannetta. On myös ilmeistä, että YK:n ihmisoikeusjulistuksen toteutuminen on vajaavaista.

Kemiallisten aseiden kieltojärjestö OPWC voitti tämän vuoden Nobelin rauhanpalkinnon. Valinnassa painoivat vahvasti Syyrian sisällissota ja se, että OPWC edisti kemiallisten aseiden hävittämistä ja osallistui Yhdysvaltain hyökkäyssuunnitelman hillitsemiseen.

Kemiallisissa iskuissa kuolleiden määrä on kuitenkin korkeintaan 1400 ihmistä, mikä on noin prosentti maaliskuussa 2011 alkaneessa Syyrian kansannousussa surmansa saaneista. Eikä tarina pääty tähän, vaan jatkuu monen silmin ilman toivoa.

Syyrian hallinnon tekemä sopimus siirtää kemialliset aseet kansainvälisen yhteisön haltuun ei ole tuonut käänteentekevää ratkaisua: se jatkoi taistelua osapuolien välillä. Sen lisäksi, että sota sopimuksen jälkeenkin jatkuu ja kiihtyy, kemialliset iskut ovat vallanneet mediatilan ja vieneet huomion pakolaiskriisistä.

Muut maat ovat unohtaneet Syyrian pakolaisongelman, tai sitten ne ovat jättäneet sen tarkoituksella huomioimatta vastuun karttamiseksi. Maailman huomio on keskittynyt kemiallisten aseiden tuhoamiseen. Miten? Missä? Milloin? Sen sijaan vakavia tarjouksia pakolaiskatastrofin päättämiseksi ei ole esitetty.

Syyrian humanitaarisen kriisin syvyys on lähes käsityskyvyn ulottumattomissa. Syyrialaisia pakolaisia on toiseksi eniten maailmassa afgaanien jälkeen. YK:n viimeisimmän raportin mukaan yli kaksi ja puoli miljoonaa syyrialaista on paennut maasta vuo-

SYYRIALAISIA PAKOLAISIA ON TOISEKSI ENITEN MAAILMASSA AFGAANIEN JÄLKEEN.

den 2011 maaliskuun jälkeen.

Nykyisellään maasta lähtee melkein viisi tuhatta ihmistä jokaikinen päivä. Lisäksi Syyriassa on yli viisi miljoonaa maan sisäistä pakolaista. Nämä numerot sisältävät luonnollisesti vain virallisesti rekisteröidyt pakolaiset, jotka joko ovat pakolaisleireillä tai joilla on pakolaisstatus.

Pulmat pakolaisten määrän arvioimisessa alkavat, kun yritetään ottaa huomioon rekisteröimättömät ja laittomat pakolaiset Syyrian naapurimaissa ja muualla. YK:n pakolaisjärjestö UNHCR on arvioinut, että 97 prosenttia rekisteröidyistä pakolaisista on naapurimaissa, enimmäkseen Turkissa, Libanonissa, Irakissa ja Jordaniassa.

Esimerkiksi Libanonissa, jonka väkiluku on vain 4,3 miljoonaa, on 1,3 miljoonaa syyrialaispakolaista. Pakolaisten määrän kasvaessa päivä päivältä nämä maat ovat alkaneet asettaa erilaisia rajoituksia maahantulolle talouteen, politiikkaan, turvallisuuteen, infrastruktuuriin ja sosiaalisiin kysymyksiin liittyvistä syistä.

Esimerkiksi Turkki on julkisen paineen ja kasvavan taakan johdosta alkanut vaatia pakenevilta syyrialaisilta passia. Irakin ja Jordanian hallitukset puolestaan estävät maahantulon silloin tällöin sulkemalla Syyrian vastaiset rajanylitysasemat.

Säännöllisillä reissuillani Syyriaan matkustan suorien yhteyksien puuttumisen takia aina Istanbulin kautta. Turkkilaiset ovat useissa yhteyksissä kertoneet, että he ovat kyllästyneet huolehtimaan syyrialaispakolaisista.

”Turkin hallituksen pitää lopettaa vastaanottamasta Syyrian pakolaisia. He ovat terroristeja ja syövät meidän ruokamme pakolaisleireillä asuessaan. En aio koskaan vuokrata kakkosasuntoani syyrialaisille, jotka asuvat kaupungissa. He vievät meidän työmme, ja hallituksen on potkaistava heidät ulos maasta”, kertoi turkkilainen taksikuski minulle heinäkuussa, kun ei tajunnut minun olevan syyrialainen.

Egyptissä tarina saa erilaisen muodon. Pakolaiset, jotka ensimmäisinä saapuivat maahan, otettiin julkisesti ja virallisesti lämpimästi vastaan. He pääsivät maahan ilman viisumia ja saivat luvan käyttää julkisen terveydenhuollon palveluita ja osallistua koulutukseen. Heitä kohdeltiin veljinä ja siskoina, samana kansana.

YK:n pakolaisjärjestön UNCHR:n mukaan syyrialaispakolaisia on Egyptissä 300 000. Kun presidentti **Mursi,** joka osoitti tukea Syyrian kansannousulle, heinäkuun kolmas päivä syrjäytettiin, mukavat ajat alkoivat vähitellen olla ohi. Uuden hallinnon astuttua valtaan moni Mursin vastustaja on alkanut pitää pakolaisia Muslimiveljeskunnan kannattajina, ja pakolaisista on tullut uuden hallinnon syntipukki.

Hallinto on alkanut vaatia maahan pyrkiviltä syyrialaisilta ennalta hankittuja viisumeita ja turvallisuusselvityksiä. Lisäksi esimerkiksi Amnesty International on julkaissut useita selvityksiä syyrialaispakolaisten, mu-

kaan lukien lasten ja naisten, laittomista pidätyksistä Egyptissä. Osa heistä on pakotettu lähtemään maasta, osa on karkotettu takaisin kotimaahan.

KIIHTYVÄ PAKOLAISONGELMA JOHTUU PALJOLTI YK:N LAMAANNUSTILASTA ASIAN EDESSÄ.

Ei ole yllättävää, että Egyptissä asuvat syyrialaispakolaiset, jotka kärsivät pidätyksistä ja karkotuksista ja ovat vailla suojaa ja apua, alkavat etsiä turvallisempaa paikkaa. Ovet Syyrian muihin naapurimaihin ovat kuitenkin aiempaa tiukemmin kiinni, minkä vuoksi pakolaiset ovat alkaneet tähyillä toiselle puolelle Välimerta, Eurooppaan.

Kuten niin monet kolmannen maailman asukkaat he uskovat löytävänsä täältä suojaa ja kunnioitusta. Vaikka Eurooppaan pääsyn hinta on korkea – pahimmillaan kuolema – he ovat valmiita maksamaan sen.

Viime aikoina saadut uutiset sadoista Välimereen hukkuneista syyrialaisista todistavat väitteen. YK:n pakolaisjärjestö on toistuvasti pyytänyt Euroopan maita, etenkin Italiaa, suojelemaan Syyrian pakolaisia ja varmistamaan heidän pääsynsä alueelle. Italiaan on tullut merta pitkin noin viisi tuhatta pakolaista, ja määrä todennäköisesti kasvaa konfliktin kiihtyessä.

Mitä on tehtävissä?

Syyrian sodan tilanne on liian synkkä ymmärrettäväksi, kiitos vaikkapa Venäjän sekaantumisen. Merkkejä sodan päättymisestä ei ole näkyvissä. Sota kiihtyy kiihtymistään. Seurauksena tilanteen yltymiselle on Syyrialaisten pakolaisten virta sekä kasvava kuorma Syyrian naapurimaille ja muille maille.

Kansainvälisen yhteisön on vakavasti ryhdyttävä seuraavanlaisiin toimiin:

Painostettava Egyptin, Turkin, Jordanian, Irakin, Bulgarian ja Kreikan hallituksia lopettamaan syyrialaisten laiton vangitseminen ja karkottaminen, sekä toimimaan syyrialaisten julkisen hyljinnän vähentämiseksi ja avattava rajansa Syyriasta pakeneville. Lisäksi syyrialaisia pakolaisia on kohdeltava kansainvälisten ihmisoikeuksien mukaisesti.

Tarjottava apua Syyrian naapurimaille niiden vastaanottamien pakolaisten olojen helpottamiseksi. Avun jakamisen ja vastaanottamisen täytyy tietysti noudattaa määräyksiä ja olla läpinäkyvää.

Rohkaistava Bulgariaa, Kreikkaa, Italiaa ja muita EU-maita kasvattamaan pakolaiskiintiöitään. EU-maiden kansalaisineen on nähtävä syyrialainen pakolainen ihmisenä, joka etsii turvaa.

Pakotettava Syyrian hallintojärjestelmä sallimaan humanitääristen organisaatioiden työ Syyrian sisällä paenneiden auttamiseksi.

Edellä esitetyt neljä askelta eivät päätä syyrialaisten pakolaisten murhetarinaa. Solidaarisuudella voidaan kuitenkin huomattavasti helpottaa pakolaisten tilannetta ja auttaa heitä uskontoon, sukupuoleen tai rotuun katsomatta. Y



MIKKO LUNTIALA / FLICKR

Pohjolan HANGISSA

Kirjoittaja Maijaliisa Mattila

Miten suomalainen kohtaa muut Pohjolan asukkaat? Maijaliisa Mattila kuvaa kokemuksiaan Pohjolan hangissa tiedostaen, mutta lämmöllä ja huumorilla läpi vuosikymmenten.

Työni suomen kielen lehtorina Århusin yliopistossa 1970-luvulla alkoi kouluruotsin varassa, vaikka puhutusta kielestä ei saanut pitkään aikaan tolkkua. Suomalaisten on kuitenkin aina ollut helppoa oppia pitämään boheemeista tanskalaisista.

Tanskalaiset eivät paljon piittaa siitä, ettei maahanmuuttaja opi katkoäännettä tai kurkkuärrää. Kaikki vakuuttavat, että suomalaisen ruotsia on paljon helpompi ymmärtää kuin riikinruotsia. Ainakin suomalainen nauttii siitä, että kaiken aikaa pitää viihtyä, *hygge sig*, ja syödä paljon *smørrebrødejä* ja suklaapeitteisiä viinereitä.

Aamulla saattoi kaupungissakin kipittää aamutakissa ja tossut jalassa hakemaan leipurilta tuoreita *rundstykker* eli ihanan tuoksuvia sämpylöitä. Naapurien vanhat naiset olivat jo siinä vaiheessa ilmaantuneet kotiovelleen tupakalle, papiljotit päässä. Jatkuvasti syöden ja lähikaupan viiniä litkien kesti senkin, ettei talvella nähnyt vastapäisen talon seinää kuukausiin, koska sumu oli niin sakeaa.

Kyllä, Tanska on Eurooppaa ja Aasia alkaa Malmöstä. Olin valmis myöntämään opiskelijoideni herjan. Varsinkin, kun he olivat niin suloisia ja epämuodollisia, mutta lukivat lujasti tentteihin, jotka ovatkin todellinen voimien koetus. Opiskelijat tentitään yksitellen ja lehtori ja sensori istuvat pöydän takana kuin kerberokset vaanien jokaista aukkoa tai virhettä, joka suullisessa tentissä pilkahtaa.

Arvostelu on tiukkaa, mutta seuraavana hetkenä pidetään mitä rennoin *sammenkomst*, josta ei ruokaa, viiniä eikä naurua puutu. Kadulla kulkevilla, juuri lakitetuilla muslimitytöillä voi keikkua tanskalainen ylioppilaslakki hijabin päällä, ja vain suomalainen ehkä miettii, onko lakin ja huivin välissä ristivetoa.

Bengt Lindrothin kirjasta *Härlig är Norden* saa yhden selityksen sille, miten tanskalainen moniarvoisuus on syntynyt. Lindrothin mukaan tanskalaiset olisivat saksalaisia ilman **N. F. S. Grundtvigiä!** Hän kouli tanskalaiset sallivuuteen, joka ei kuitenkaan ole välinpitämättömyyttä.

Yhdeksi esimerkiksi Lindroth heittää kysymyksen, voisiko ihminen jossain muussa Pohjoismaassa toimia papin virassa, kun sanoo, ettei usko Jumalaan. Tanskassa voi. Grundtvigin ansioksi kirjoittaja katsoo senkin, että mitä pahimmat kiistakumppanit kykenevät Tanskassa keskustelemaan keskenään.

Kuvia kaadetaan ja kielenkäyttö on rajua, mutta ilmapiiri tuntuu silti turvalliselta. Teologi Grundtvig opetti, että ensisijaista on olla ihminen, vasta toissijaista on olla kristitty. Ehkä on silti hyvä muistaa, että ”yksiarvoisella” **Pia Kjærsgaardillakin** on reippaasti kannatusta ja Nørrebrossa tapellaan.

Miten suomalainen sitten kohtaa norjalaiset? Tuttuina tietysti! Molemmat ovat talviurheilukansoja, molempia ärsyttää Hannu Hanhen kaltainen isoveli Ruotsi, molemmat ihailevat maskuliinisia ”intiaaninurotöitä”, jollaisiksi **Henrik Ibsen** pilkkasi **Fridtjof Nansenin** hurjia

NORJALAISET OVAT AINA TULLEET IHOMME ALLE.

FREDERIC MANCOSU / FLICKR



tutkimusmatkoja. Suomalaisista löylykilpailuista tai suojalkapallosta ei ollut silloin vielä tietoa.

Eräässä seminaarissa minä pidin esitelmän **Edith Södergranista,** joka alkoi tuntua nyt huomattavan eksoottiselta verrattuna meihin skandinaavisiin naisiin. Vai olenko minä skandinaavi? Kyseisessä seminaarissa joku tuli sanomaan: ”Näin osallistujalistassa yhden suomalaisnimen. Sen täytyy olla sinä.”

Tajusin itäisyyteni vai ounasteltiinko taas mongoliksi? Mutta norjalaiset ovat aina tulleet ihomme alle. Muuan Ibsenin draama kantaesitettiin Helsingissä. Nuori **Sillanpää** humaltui **Knut Hamsunin** *Viktoriasta* ja **Minna Canth** rakasti palavasti norjalaista kirjallisuutta. Hän näki siinä yhteiskunnallista ja moraalista esikuvallisuutta. Norja on kelvannut ja kelpaa malliksi jopa kesän 2011 kauhutekojenkin jälkeen.

Aftenpostenin toimittaja kyllä kirjoitti 1980-luvun lopussa suomalaisista, että nämä elävät yhä samanlaisessa köyhyydessä kuin sata vuotta sitten, kaikki syntyvät avioliiton ulkopuolella, lisääntymismenetelmänä ovat raiskaukset, harva tuntee isäänsä ja äidit ovat henkisesti jälkeenjääneitä. Tytöt tulevat raskaaksi murrosiässä, pojat juovat ja tappelevat, ja kun räjähdyspiste tulee, silloin puukotetaan se vanhemmista, joka sattuu olemaan lähempänä.

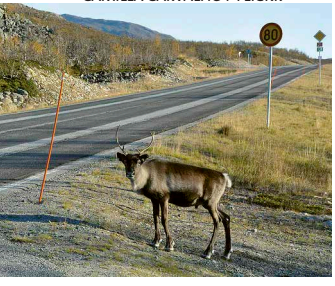
Kuvauksen innoittajana ovat ilmiselvästi olleet suomalaiset tv-draamat. Tuli tunne, että kulttuurivaihtoa ja yhteyksiä kannattaa vahvistaa, vaikka mielellämme tietysti säilytämme ripauksen eksotiikkaa ja esitämme aika vakuuttavasti sitä ”jalon villin” roolia, joka suomalaisille skandinaavisissa yhteyksissä annetaan.

Meistä tiedetään monella taholla, että emme puhu emmekä pussaa emmekä ota pakolaisia. Ilman näitä piirteitä voisimmekin käydä – vaikka norjalaisista!

Islanti? Onkohan se ihan oikeasti olemassa vai onko se vain saaga? Miten ihmiset voivat elää keskellä valtamerta jäätikköisellä saarella? **Halldór Killjan Laxnessia** lukeneena uskon kuitenkin, että siellä nämä viikinkien jälkeläiset ovat sinnitelleet vuosisatoja meren armoilla.

Pohjoismaisissa kirjallisuusaiheisissa kokoontumisissa he ovat miltei yhtä hiljaisia kuin suomalaiset – mutta he tuntuvat! **Olga** ryntäsi aina halaamaan, että ihanaa kun sinä olet suomalainen, kaukaa laidalta kuten hänkin. Sain hänen laulujaankin levyllä.

CAMILLA CARVALHO / FLICKR



Islantilaiset myös sanoivat, että älkää hetkeäkään uskoko, että hirvikärpäset ovat tulleet Venäjältä. Te olette murskanneet niin paljon kiviä ja peruskalliota, että sieltä ne ovat lähteneet. Ettekö todella tiedä, että kivissä asuvat kivien henget? Jäin mietiskelemään, miten kivien kunnioittamista saisi siirretyksi kaivosteollisuuden edessä rähmällään olevaan Suomeen.

Laxness asui pitkiä aikoja Uppsalassa. Se poikkeaa paljon Reykjavikista ja oleskelu terävöitti katsetta. Jyhkeätunnelmaisesta *Salka Valkasta* jäi jo nuorena mieleeni lause: ”Kulttuuri ja vaurauus vaativat alavia maita.” Mutta maailman äärillä syntyneet taipunevat helposti myös ääriasenteisiin.

MAAILMAN ÄÄRILLÄ SYNTYNEET TAIPUNEVAT HELPOSTI MYÖS ÄÄRIASENTEISIIN.

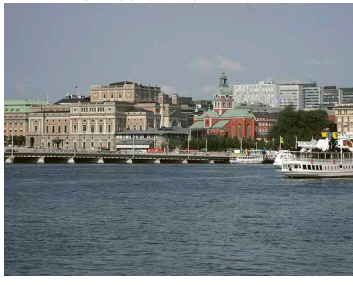
Laxnessin Lenin-hurmio on antanut myöhemmille pohdiskelijoille päänvaivaa ihan siinä kuin Knut Hamsunin natsihörhöily. Heitä yhdisti ainakin antiamerikkalaisuus ja teollistumisen ruhjovan vaikutuksen kauhistelu. Kumpikin sai ennen äärivaiheitaan kirjallisuuden Nobel-palkinnon.

Lindroth sanoo, että Laxnessin lukeminen auttaa ymmärtämään Natoon kuuluvan piskuisen Islannin *morskia* käytöstä maailmannäyttämöillä. Minun tekisi mieleni suomentaa morsk-sana **Aleksis Kiven** sanalla *trumantti*.

Vaan entäs Ruotsi, tuo raivostuttava ja rakastettava isoveli? Aina vähän parempi, nyt vanhustenhoidossakin. Meitä suomalaistaustaisia on Svea-mamman helmoissa ollut iät ja ajat todella paljon.

Minut heitti Pohjanlahden länsipuolelle 70-luvun suuri muuttoaalto. En lähtenyt työttömyyttä pakoon vaan suomalaisten koululaisten perässä. Vaikeneville lapsilaumoille värvättiin opettajia väellä ja voimalla. Hätä oli kova. Mutta kuinka kova, se on ilmennyt oikeastaan vasta myöhemmin.

IZUEN GORDELEKUA / FLICKR



Hannu Ylitalo, Antti Jalava, Susanna Alakoski ja **Eija Hetekivi Olsson** ovat kuvanneet, että kaikki ei mennyt kuin Strömsössä, vaikka useimmat saivat ennen pitkää Volvonsa. Itse olin radikaalina nuorena opettajana luettanut espoolaislukion oppilailla **Maja Ekelöfin** *Siivoojan raportin*, mutta olinkohan pitänyt sitä itsekään totena?

Bengt Lindrothin mukaan Ruotsi on vähiten ”dramaattinen” Pohjoismaa. Johtuneeko siitäkin, että hänen mukaansa yksikään ruotsalainen poliitikko ei ole joutunut vuosisatoihin tekemään niin kohtalokkaita ratkaisuja kuin naapurimaiden päättäjät?

Ruotsi on varsin sekularisoitunut ja rationaalinen maa, mutta myös Peppi Pitkätossun valoisa valtakunta, joka uskoo hyvien voimien voittoon. **Astrid Lindgren** olisi kuulemma ilman muuta valittu presidentiksi, jos Ruotsista olisi 1970-luvulla tullut tasavalta. **Per Albin Hanssonin, Olof Palmen** ja Astrid Lindgrenin ajatusten pohjakerroksissa on paljon samaa kansankodin ruokamultaa.

Itse kuusi kertaa Pohjolan maiden välillä muuttaneena olen monesti miettinyt, mitä tarkoittaa se, kun moni suomalainenkin nykyään väittää, että muualla Pohjolassa on helpompi hengittää kuin Suomessa. Tätä on kuulunut varsinkin viime aikoina, kun möläyttely on hiipinyt hyväksytyksi osaksi julkista esiintymistä. Ehkä heikot signaalit – joilla on taipumus vahvistua – näkyvät ensin juuri tapakulttuurissa.

NEWS ORESUND / JENNY ANDERSSON



Kirjansa lopuksi Lindroth pohtii, onko olemassa jotain sellaista kuin*The Nordic Sound tai The Nordic Light*. Ilmeisesti on, mutta sen määritteleminen tuottaa Lindrothille yhtä suuria vaikeuksia kuin norjalaiselle pohjoismaisuuden tutkijalle **Odd Gaarelle,** jonka mietteitä on ollut luettavissa esimerkiksi *Kanavassa*.

Lindroth löytää pohjoismaisuutta musiikista, maisemasta, hiljaisuudesta, luonnosta, valon ja pimeyden vaikutuksesta ihmisiin – ja ennen muuta ”sanattomasta kielestä”. Hän löytää sanattomuutta Valamon hautausmaalta ristiriitaisen **Pentti Saarikosken** haudalta, munkkien kummallisesta laulusta, islantilaistähti **Björkin** esiintymisistä, joissa sykkii ikiaikainen traditio modernin hypetyksen alla.

Lindroth katsoo sekä kauas että lähelle. 1930-luvun oikeistoradikalismia hän nimittää rutoksi ja varoittaa, että kansallinen sisäänpäin käpertyminen on nyt yhtä tyhmentävää kuin se oli 70–80 vuotta sitten. Norjalaiset eivät ole unohtaneet **Vidkun Quislingiä** ja Breivik-trauma on kuin synkän tarinan sairas jälkikirjoitus.

KANSALLINEN SISÄÄNPÄIN KÄPERTYMINEN ON NYT YHTÄ TYHMENTÄVÄÄ KUIN SE OLI 70–80 VUOTTA SITTEN.

Ruotsissa natsien kritiikki oli Lindrothin mukaan jo 1930-luvulla näkyvää ja järjestäytynyttä. Edes Saksan kirjailijakodeissa vierailleet ruotsalaiset eivät tainneet hurmaantua spektaakkeleista siinä määrin kuin jotkut suomalaiset. **Olavi Paavolaisen** ambivalentti suhtautumistapa askarruttaa Lindrothia, kuten on askarruttanut suomalaisiakin.

Tanska ja Norja joutuivat kokemaan miehityksen, mutta Suomen pakkorako taisi silti olla kaikkein ahtain. Muualla Pohjolassa ei Suomen pelimerkkien vähyyttä ole aina ymmärretty. Tämän minäkin olen saanut kokea vielä 1990-luvulla erinäisissä seminaareissa ja kirjailijahaastatteluissa. Olen nähnyt 85-vuotiaan kirjailijan, **Carl-Erik af Geijerstamin,** talvisodan vapaaehtoisen, kiemurtelevan tuolissaan, kun kyselin hänen suhteestaan jatkosotaan: ”No kun Suomi liukui...”

Jatkosota työnsi Suomen yksinäiseen juoksuhautaan, josta nouseminen on kestänyt kauan ja joka on jättänyt suomalaisten mielen pohjalle pientä katkeruutta vähemmällä päässeitä naapureita kohtaan – joskin myös ylpeyttä. Olemme pystyneet enempään kuin te suklaansyöjät.

Lindroth esittää kirjansa lopuksi 12 teesiä, joista voisi koota yhteispohjoismaisen agendan. Selvää on, että pohjoismaisuutta on syytä vaalia ja korostaa juuri tässä murroksessa, jossa Eurooppa nyt on. Lindroth sanoo, että käytännön tasolla yhteistyötä tehdään todella paljon, mutta mediaa se ei pahemmin kiinnosta.

Bengt Lindroth: Härlig är Norden, Carlssons Bokförlag 2012.

Minusta on suuri onni, että pohjoismaiset yhteiskunnat eivät tarjoa niin mediaseksikkäitä aiheita kuin Lähi-itä, Afrikan maat, Aasian laidat, entisen itäblokin maat ja miltei kaikki muut maailman kolkat. Luotammeko siihen, että näin suuri onnekkuus on ikuinen itsestäänselvyys? Y

Ydinkokemus

KIRJOJA, ELOKUVAA, TEATTERIA, MUSIIKKIA: TARJOLLA KOKO KIRJO TAIDETTA, JOKA SYNNYTTÄÄ KOKEMUKSIA.

76 KIRSI KOIVUPORRAS-MASUKA Humanismin ylläpitäjä / **82 NOORA SAVONEN** Pakolaisuus tavaroiden takana / **84 ARJA ALHO** Kiukulla ja huumorilla maustettuja arkikuvia / **86 KRISTIINA KOIVUNEN** Milloin koittaa saudikevät? / **89** Kirja-arviot / **92** Levyt / **93 KIRSI KOIVUPORRAS-MASUKA** All about Eve laulaa naisstereotypioista / **94 SALLA NAZARENKO** Vihapuheella on naisen kasvot / **96 TIMO LAPPALEINEN & RILLI LAPPALAINEN** Eriarvoisuuden poistaminen vaatii tahtoa / **98** Pala historiaa

HUMANISMIN YLLÄPITÄJÄ

Kirjoittaja Kirsi Koivuporras-Masuka
Kuvat Pekka Elomaa, Patrik Pesonius

Elina Knihtilälle yhteiskunnallista on teatteri, joka herättää ajatuksia. Hän luotsaa näyttelijäopiskelijoita kyseenalaistamaan totunnaisen.



Teatterikorkeakoulun aulan ovat vallanneet remonttiseinät ja työmaan pauke, mutta aulan lasikatosta näkee edelleen taivaan. Näyttelijä ja tuore näyttelijätyön professori **Elina Knihtilä** pyyhältää ovesta sisään, noukkii edellisenä iltana unohtuneet avaimet infosta ja toteaa, että aamukahvi olisi paikallaan.

Knihtilän läsnäolo on välitöntä ja ystävällistä. Keskustelu kahvilan nurkkapöydässä lähtee soljumaan nopeasti, vaikka tavoite on kunnianhimoinen pala purtavaksi aamukahvin lomassa: Tarkoituksenamme on pohtia teatterin nykytilaa Suomessa ja teatterintekemisen yhteiskunnallista merkitystä.

Vaikkei asiaa haluaisikaan korostaa, on silti sanottava ääneen, että parivaljakolla **Hannu-Pekka Björkman** ja Elina Knihtilä on näyttelijätyön professoreina parhaillaan opiskelevaan näyttelijäsukupolveen merkittävä vaikutus. Knihtilä tähdentää, että professoreiden vastuulla on, että nuoret saavat tasokasta ja hyvää opetusta.

– Tavoitteenamme on, että nuorille kehittyy oma, vahva taiteilijaidentiteetti. Toivottavaa on, että opetus johtaa siihen, että uusi sukupolvi haastaa edelliset sukupolvet ja vallitsevan järjestelmän, uudistaa suomalaista teatterikenttää.

NÄYTTELIJÄN TÄRKEIN TYÖKALU ON UTELIAISUUS.

Jokainen näyttelijätyön professori luo oman tapansa opettaa. Osasta on tullut myyttisiä hahmoja, kuten Teatterikorkeakoulun 1980-luvun keisarista **Jouko Turkasta.** Knihtilän ja HP Björkmanin aikana opettivat Turkan entiset oppilaat, joten myös he ovat saaneet osansa miehen pitkästä varjosta.

Helsingin Sanomien haastattelussa Knihtilä ja Björkman toteavat, että positiiviseksi perinnöksi on jäänyt itseltä vaatimisen eetos ja moraalinen suhtautuminen työhön. Toisaalta perintöön kuuluu sellaisiakin asioita, kuin vääränlainen autoritäärisyys, narsismi ja manipulointi, joita ei haluta siirtää eteenpäin.

Knihtilä näkee, että tärkein työkalu näyttelijälle on uteliaisuus. Täytyy haastaa etsimään ja kokeilemaan.

– Meillä on HP:n kanssa aika samanlainen tausta ja käsitys näyttelijäntyöstä. Taiteilijalla on oltavat tietty moraali ja etiikka sekä laaja sivistys. Näyttelijä ei voi olla kuin koira, joka juoksee pallon perässä käskettäessä, vaan pitää tietää asioista.

Knihtilä huomauttaa, että taiteilijan vapauden rinnalla kulkee vastuu. Nuorten näyttelijöiden on hyvä pitää mielessä, että omista valinnoista vastuu täytyy kantaa itse.

Knihtilä tunnetaan suuren yleisön keskuudessa parhaiten ehkä TV-viihteestä, mutta juuret johtavat kuitenkin Q-teatteriin, jossa Knihtilä on toiminut perustamisvuodesta 1990 lähtien. Freelancerina monipuolisen uran luonut Knihtilä on lisäksi tehnyt merkittäviä rooleja Kansallisteatterissa ja Ryhmäteatterissa.

Elina Knihtilä

- s. 1971
- Näytellyt teatterissa, tv-tuotannoissa, elokuvissa ja radiossa
- Palkittu Jussilla kahdesti ja Venlalla kolmesti
- Teatterikorkeakoulun näyttelijätyön professori 2013–2018



Q-TEATTERI, LEHDISTÖKUVA

Teatteria Knihtilä teki myös kahden ison urapäätöksen välissä. Viime vuonna hän päätti vetäytyä TV-kameroiden edestä ja tänä vuonna ottaa vastaan näyttelijätyön professuuri.

Knihtilä pohtii, että teatterin matkalla tulevaisuuteen on liikuttu kohti yksilöllisempää katsomista ja teatterin tekemistä. Suomalaisen teatterikansan yhteinäiskulttuuri on murenemassa myös katsomoissa, vaikka suomalaiset ovatkin edelleen teatterikansaa.

– Meille on ehkä kasvamassa sukupolvi, jota ei kiinnosta, että pukeudutaan vähän hienommin, istutaan pimeässä katsomossa katselemassa näytös ja varataan väliajalle kahvit ja kakkupala. Enkä arvostele näitä ihmisiä ollenkaan, he pitävät teatterin hengissä, mutta on olemassa uusi sukupolvi, joka haluaa tehdä yksilöllisempiä valintoja.

Tällä hetkellä puhutaan paljon soveltavasta teatterissa, jossa teatteri viedään ihmisten luo. Suomessa osallistavan teatterin pioneeri, Kansallisteatterin **Jussi Lehtonen,** joka on

vuosina 2006–2010 kiertänyt terveydenhuollon ja sosiaalityön yksiköissä sekä vankiloissa esittämässä monologiaan *Rakkaus ei ole ajan narri*, joka koostuu **Shakespearen** sonaateista.

Lehtosen viitoittamaa tietä myös näyttelijätyön maisteriopiskelijat tekevät yhdessä esityksen jollekin hoitolaitokselle tai vankilaan.

– Näen, että juuri sovelletavalla teatterilla on suuri yhteiskunnallinen merkitys. Esiin voidaan nostaa ongelmia, joita käsitellään yleisön kanssa, yleisöön ollaan suorassa kontaktissa, Knihtilä sanoo.

– Esitykset ovat olleet avaavia molempiin suuntiin. Nuoret näyttelijät ovat oikeasti kasvaneet taiteilijoina ja ihmisinä, Knihtilä jatkaa.

ESIIN VOIDAAN NOSTAA ONGELMIA, JOITA KÄSITELLÄÄN YLEISÖN KANSSA, YLEISÖÖN OLLAAN SUORASSA KONTAKTISSA.

Yleisön luo menemisessä ja teatterin tekemisessä ihmiseltä ihmiselle voi nähdä yhteyden teatterin menneisyyteen. Suomessa teatteri on syntynyt harrastuksena, metsien ja korpien tarinankerrontana. Se voi osaltaan selittää harrastelijateattereiden vahvaa menestystä myös nyky-Suomessa. Piskuisten pitäjien kesäteatteriverkosto lienee nykyään vahvempi kuin kyläkauppojen tai postitoimistojen.

– Minusta suomalaisen teatterin historiassa on jotain todella kaunista. Se on vain tervettä, että näytteleminen on lähtenyt ihmisistä ja tullut metsistä. Ei ole mitään hävettävää siinä, ettei meillä ole hoviteatterin historiaa, Knihtilä huomauttaa.

Harrastelijateattereissa piilee myös yksi, harvoin ääneen puhuttu teatterin yhteiskunnallinen merkitys, jolla ei ole paljoakaan tekemistä taiteellisen lopputuloksen kanssa. Teatterissa naapurin Jukka voi olla Tauno Palo ja Minna Marilyn Monroe. Teatterissa puretaan tunteita, laitetaan itsensä alttiiksi, puurretaan yhteisen päämäärän eteen.

Juuri teatterin yhteisöllinen luonne on Knihtilästäkin teatterintekemisen ydintä. Tässä mielessä nykyinen yksilöllistymiskehitys ei ole ainoastaan positiivinen asia.

Mutta entä sitten kantaaottavuus? Pitääkö teatterilla olla sanomaa?

Julkisessa keskustelussa on usein sivuttu poliittisen tai yhteiskunnallisen teatterin uutta tulemista. 1960- ja 1970-luvulla poliittinen teatteri eli kukoistuskauttaan yhdessä uusvasemistolaisuuden kanssa. Poliittinen teatteri onkin pitkään mielletty puoluepoliittiseksi tai ideologista sanomaa julistavaksi teatteriksi.

– Poliittinen teatteri on vaikea kysymys. Itse mietin, voiko poliittinen vakaumus olla tärkein osa teatterin tekemistä? Mennäänkö taiteen tekemisestä kuitenkin agitaation puolelle? Knihtilä pohtii.

– Lisäksi poliittisella teatterilla on eri kontekstissa aina eri merkitys, Knihtilä lisää.

Yhteiskunnallisesti kantaaottavaa teatteri kuitenkin on, riippuen siitä, avaako se katsojalle uusia ajatuksia. Knihtilän mielestä kantaaottavasta teatterista puhuttaessa viitataan usein vain dokumenttiteatteriin, jossa etenkin Ryhmäteatteri on kunnostautunut. Dokumentaarinen teatteri ei ole kuitenkaan ainoa kantaaottavan teatterin tyylilaji. Esimerkiksi musta, absurdi huumori antaa mahdollisuuden sisällyttää taustalle isojakin asioita. TV-sarjan *Ihmebantu* huumori oli mustaa, Knihtilän mielestä sitä parasta lajia.

– Komedia on vaikea laji. Itse kuulun siihen ryhmään, jonka mielestä on kiva koetella huumorin rajoja, Knihtilä naurahtaa.

TEATTERITEOLLISUUS JA TEATTERITAIDE OVAT KAKSI ERI ASIAA.

Teatterin merkitys liittyy myös vahvasti kysymykseen yleisöstä: Tarjotaanko ihmisille sitä, mitä he haluavat, vai sitä mitä he tarvitsisivat? Ja tiedetäänkö, mitä yleisö oikeastaan haluaa ja tarvitsee?

– Kulttuurin ja taiteen merkitys yhteiskunnassa on pitää yllä humanismia. Arvot kovenevat koko ajan ja teatterin velvollisuus on pitää yllä inhimillistä suhtautumista asioihin, Knihtilä aloittaa vastaamisen kysymyksiin.

Jos Knihtilä saisi toivoa, hän toivoisi yleisöltä rohkeutta. Rohkeutta kokeilla uusia teatterin muotoja ja halua kurkistaa totunnaisen ulkopuolelle. Knihtilä painottaa myös, että teatteriteollisuus ja teatteritaide ovat kaksi eri asiaa.

Suomessa teattereiden rahoitusmalli on tehty laitosteattereille, joista monet ovat ahdingossa kuntien kiristettyä kukkaroidensa nyörejä.
Tämä pistää myös teatterinjohtajat tiukille ja ruokkii tietynlaista perinteitä ylläpitävää teatterin monokulttuuria ja ohjelmiston painottumista viihteeseen: musikaaleihin ja farsseihin. Katsojat ovat tulonlähde ja elinehto, jolloin halutaan tarjota sitä, mitä suuri yleisö haluaa.

– Toisaalta täytyy antaa kunniaa niille maakuntateattereiden johtajille, jotka ovat tehneet rohkeita valintoja, kuten **Sini Pesonen** Kokkolassa. Esimerkiksi *Jumalan rakastajaa* on kehuttu kovasti, Knihtilä ylistää.

– Enkä kritisoi musikaaleja, mutta sitä, että verorahat menevät Disneylle, kun tehdään amerikkalaisen viihdekoneiston tuotoksia uudelleen suomalaisella näyttämöllä, Knihtilä kuittaa. Y

PAKOLAISUUS TAVAROIDEN TAKANA

Kirjoittaja Noora Savonen

Miten pakolaisuuden kokemusta voi ymmärtää ulkopuolisen silmin? Kokonaisvaltaisesti se ei kenties ole edes mahdollista, mutta joitain paloja siitä voi olla mahdollista saada irti. Entä mitä erilaiset käyttötavarat ilmentävät pakolaisille? Voiko niiden kautta hahmottaa pakolaisuuden kokemuksissa toistuvia teemoja?

Kulttuurikeskus Stoan galleriassa syksyllä esillä olleessa näyttelyssä *Pata, sandaali, virkattu teltta* pakolaisten kokemuksia tuotiin esille heiltä kerättyjen käyttötavaroiden kautta. Taiteilija **Kristiina Tuuran** ja somalinaisten järjestö Shiffan keräämistä tavaroista oli näyttelyyn koottu kolme tilateosta.

Uusi korvasi vanhan ja pakolaiset saivat luovuttamiensa tavaroiden tilalle uudet. Pakolaisten tarinoissa toistuivat samankaltaiset teemat, mutta eri tavaroiden kohdalla oli myös eroavaisuuksia.

Pakolaisuuden käsitteeseen sisältyy olennaisesti ajatus paikan vaihdosta, matkanteosta. Turvallisen kotipaikan omaaville matkustaminen voi tuntua vapauttavalta ja uutuudenviehätyksestä on varaa nauttia.

Kun liikkuminen on pakotettua, vapauden tunne hälvenee ja matkanteko itsessään voi muuttua ahdistavaksi. Jalkineet on helppo mieltää matkanteon olennaiseksi välineeksi. Ne vievät eteenpäin ja kohti erilaisia kokemuksia.

Koska pakolaisilla matkanteko on kuitenkin varsin erilaista, assosiaatiot kengistä eivät välttämättä ole aina auvoisia. Pakotettuna vapauden- ja

uutuudenviehätyksen tunne hälvenee. Uudet paikat eivät välttämättä tuo mukanaan onnellisuutta. Kenkien haluttaisiin vievän mieluummin taaksepäin, takaisin kotimaahan.

Riippuvuudentunne säilyy ja kenkiin voidaan liittää hyvin raskaitakin mielikuvia. Tanssiminen hankaloituu. Jalkineet ovat käytössä lähes jatkuvasti. Sen sijaan, että niihin liitettäisiin tiettyjä hyviä muistoja, ne on helpompi assosioida jatkuvampaan henkiseen tunnetilaan.

Vaikka sandaalien voi ymmärtää kuvastavan fyysistä matkaa, ne voivat edustaa myös paikalleen sitomista ahdistuneessa ympäristössä. Toisaalta osalle uudet kengät voivat edustaa myös toivoa ja unelmia turvalliseen paikkaan pääsemisestä.

KUN PUHUMISEN EI KOETA AUTTAVAN, TEKEMINEN TULEE TILALLE.

Kaipuu paikkaan ja pysyvyyteen on usein läsnä. Patojen ja käsitöiden parissa työskentely ovat jalkineita vahvemmin sidottuja tiettyyn fyysiseen hetkeen ja paikkaan. Ne edustavat tekemisen kautta.

Padat ja kattilat kulkevat aina mukana, niitä on usein monia erikokoisia ja niitä pidetään arvossa. Erityisesti naisille padat ovat usein tärkeitä arkipäivän välineitä jo nuoresta pitäen. Pakolaisleireille yksin saapuneet miehet saattavat opetella laittamaan ruokaa vasta pakolaisleireillä muiden pakoalaisten avustuksella.

Padat ovat arvokkaita esineitä ja ne kulutetaan loppuun. Läsnä voi olla huoli lasten ruokkimisesta ja siitä etteivät rahat riitä uusiin kattiloihin, vaikka niitä tarvittaisiin lasten ja heidän ruokatarpeensa kasvaessa. Patoihin liitetään kuitenkin helpommin onnellisia hetkiä ja muistoja. Yhdessä syömistä ja herkullisia nautintoja. Vanhoja ja tuhoutuneita patoja muistellaan lämmöllä.

Paikan vaihtamiseen liittyy tunne ajallisen eron tekemisestä. Lähtöpaikka sijoitetaan menneisyyteen ja tulevaisuuden paikka voi olla tuntematon. Oman kulttuurisen identiteetin rakentaminen muuttaa muotoaan. Kotimaan perinteiden mukaisten käsitöiden tekeminen voi saada uudenlaisia sävyjä ja sen merkitys eron tekemisessä oman kulttuurisen identiteetin ja uuden kulttuurisen ympäristön välille korostuu.

Osa haluaa opettaa myös jälkikasvulleen vanhan maan perinteitä. Osalla toivo elämänmuutoksesta on kenties niin vahva, että menneeseen elämään kuuluvien käsityöperinteiden ei nähdä tuovan mitään relevanttia lasten tulevaisuuteen: käsitöiden tekeminen yhdistetään omaan kulttuuriseen identiteettiin ja menetettyyn vanhaan kotimaahan.

Lapsille toivotaan toisenlaista elämää, erilaisia mahdollisuuksia. Muutoksen hyväksyminen on läsnä. Eräs Stoan näyttelyä varten haastateltu, Etiopiasta Keniaan paennut pakolaisnainen ei halunnut opettaa käsityötaitoa lapsilleen. ”He ovat nyt kenialaisia. He menevät kouluun eivätkä tee käsitöitä.”

Käsitöitä tehdessä luodaan aktiivisesti uutta. Keskittyminen voi antaa mahdollisuuden kuljettaa ajatukset muualle, vaikka fyysinen sijainti ei muuttuisikaan. Jos käsitöiden luomisen yhtenä tarkoituksena on kaunistaa senhetkistä ympäristöä, liittyy niiden tekemiseen myös ajatus ja kaipuu jonkinasteiseen pysyvyyteen.

Uuden luominen omilla käsillä voi kuvastaa myös yhä jäljelle jäänyttä vapautta valmistaa jotain itsenäisesti ja muusta ympäristöstä riippumattomasti.

Kun puhumisen ei koeta auttavan, tekeminen tulee tilalle. Fyysinen tekeminen saattaa ehkäistä lamaantumista ja edesauttaa kokemusta uuden ja hyvän mahdollisuudesta. Käsitöillä voi olla myös välineellinen arvo, mikäli niiden myymisellä pyritään ansaitsemaan perheen elanto. Niiden työstäminen työntää myös aikaa eteenpäin. Y

Kiukulla ja huumorilla maustettuja arkikuvia

Kirjoittaja Arja Alho Sarjakuvat Kaisa Leka

Kaisa Lekan alter ego ei ole mikään ujo ja pelokas. Se on nokkela ja rohkea. Hiiri kuitenkin.

Hiiri on länsimaisen pop-kulttuurin ikoni, tuttu hahmo kaikille, mutta kuitenkin **Kaisa Lekan** käsittelyssä parodioitu. Kun Ankkalinnan Aku sählää, Mikki ratkoo pulmia ja on neuvokas. Lekan hiiri on rosoisempi. Se esittää myös vahvempia mielipiteitä ja suoremmin, kuin mitä Kaisa Leka itse esittäisi.

Disneyn tuttu ja siloteltu maailma sai Kaisalta kyytiä punk-kulttuurin hengessä. Punk on asenne, joka saa perustamaan omia bändejä tai lehtiä ilman, että on vielä soittotaitoa tai kokemusta lehden tekemisestä. Riittää, että on vimmattu halu ilmaista itseään

– Olin epävarma oman osaamiseni suhteen. Mutta punk-asenne rohkaisi minua vain aloittamaan piirtämisen. Se näkyy edelleen huolettomuutena ja suorana tekemisenä.

Kaisa Lekan stripit käsittelevät arkisia asioita.

– Huumori kuuluu lähestymistapaani. Kuinka mustaa se on, vaihtelee. Piirroksissani olen voinut käsitellä muutoinkin turhautumistani, suorastaan absurdeja ja humoristisia hetkiä, joille on parempi nauraa kuin itkeä. Kun olen toiminut täällä Porvoossa myös Vihreiden valtuutettuna, kuvissani on näkynyt myös oma äimistys ja kiukustus yhteiskunnallisten epäkohtien suhteen.

Kaisa Leka on tehnyt paljon. Hän on pyöräillyt Jäämerelle ja Välimerelle. Islanti on kierretty, Costa Rica nähty, kuten myös Murmansk ja Odessa, pyörän selästä nekin. Aika mahtavaa naiselta, jonka pitkät ja komeat sääret ovat hiilikuitua ja titaania.

Taiteellisesti Kaisa Leka elää myös uuden parissa.

– Kaikki hahmoni ovat olleet eläinmaailmasta. Nyt piirrän ihmisiä. Kevättalvella tulee ulos 300-sivuinen teos, jossa on myös väriä. Aiemmin olen pyrkinyt minimalistiseen ilmaisuun, nyt runsauteen. Käsikirjoituksella on vaikutuksensa. Se perustuu intialaiseen mytologiaan. Sen kanssa tässä on nyt hikoiltu. Y



Täällä Kaisa, kuuleeko Eurooppa?





Milloin koittaa saudikevät?

Liisa Liimataisen tuore teos paljastaa Saudi-Arabian sisältä päin ja avaa kiintoisan ikkunan öljyvaltion yhteiskunnalliseen kehitykseen.

Kirjoittaja Kristiina Koivunen

”Meillä ei ole demokratiaa eikä oikeuksia, mutta rahaa meillä on.”

Saudi-Arabia nousi syksyllä otsikoihin sen kieltäydyttyä YK:n turvallisuusneuvoston jäsenyydestä sen jälkeen, kun maa oli jo valittu neuvoston vaihtuvaksi jäseneksi. Saudi-Arabiassa monet muutkin asiat hoidetaan yhtä poukkoilevasti, tästä **Liisa Liimataisen** antaa monia esimerkkejä uudessa kirjassaan.

Maata hallitseva kuningashuone yrittää tasapainotella uudistuksia vaativien ja vielä nykyistäkin hallintoa jyrkempää islamismia haluavien välillä: se tekee päätöksiä uudistuksista miellyttääkseen niitä haluavia, mutta ei kerro niistä toivoen, etteivät jihadistit kuulisi asiasta.

Saudi-Arabian toiset kasvot on yksi syksyn kiinnostavimmista kirjoista. Pelkästään kirjan kannen näkeminen havahduttaa huomaamaan, että Lähi-idässä on ainakin yksi maa, jossa kansa ei marssi kaduilla arabikevään hengessä. Sen tuulet ovat puhaltaneet myös Saudi-Arabiaan, mutta muutospaineet eivät purkaudu samalla tavalla kuin naapurimaissa.

Kirja avaa lukijalle oven suljettuun maahan. Tämä on kirjan paras anti. Liimatainen raportoi tekemänsä haastattelut uutistoimittajan uutteruudella. Kerronta on niin elävää, että lukija kokee istuvansa itsekin kuuntelemassa saudinaisia ja – nuoria. Toisaalta kirjasta puuttuu kartta ja perustietolaatikko, jotka olisivat auttaneet aihetta tuntemattoman lukijan pääsemään sisälle asiaan.

Kaikki saudit eivät aja Rolls Royceilla, vaan lähes puolet kansasta elää köyhyydessä. Valtavat tuloerot ovat yksi maan monista paradokseista.

Kaikella kunnioituksella saudeja kohtaan, he vaikuttavat olevan laiskaa väkeä. Vaatiessaan lisää oikeuksia he haluavat pitää kiinni entisestä

mukavasta elämästään.

Saudi-feministit pitävät maataan suurena vankilana, koska edes professorinainen ei voi kävellä kadulla ilman holhoojaa, autolla ajamisesta puhumattakaan. Samaan aikaan he pitävät filippiiniläistä kotiapulaista perusoikeutenaan, samoin sitä, että aviomies maksaa kaikki perheen kulut ja vaimon palkka on hänen yksityisasiansa.

Toinen paradoksi on korkea paikallisten asukkaiden työttömyys samaan aikaan, kun maassa on valtavasti vierastyöläisiä: Saudi-Arabiassa asuvasta 29 miljoonasta ihmisestä yhdeksän miljoonaa ovat ulkomaalaisia työntekijöitä. Nuorisotyöttömyyden vähentämiseksi saudien osuutta työntekijöistä yritetään nostaa.

Esimerkiksi terveydenhuollossa on tavoitteena, että viisi prosenttia sairaanhoitajista olisi saudeja. Sairaanhoitajan raskas ammatti ei kuitenkaan kiinnosta saudeja ja työnantajat lähes joka alalla palkkaavat mieluummin hyvän työmoraalin omaavia filippiiniläisiä, intialaisia ja bangladeshilaisia.

Liimatainen pohtii, johtavatko pinnan alla olevat paineet muutoksiin, ja miten maan ajautuminen levottomuuksiin vaikuttaisi öljyn maailmanmarkkinahintaan? Onhan Saudi-Arabia yksi maailman tärkeimmistä öljyntuottajista. Se on pienestä asukasmäärästään huolimatta erittäin tärkeä maa, jonka tilanteen vaikutus öljyn hintaan on vain yksi potentiaalisista, kansainvälisistä muutosvaikutuksista.

Arabikevät on jo muuttunut arabitalveksi ja nostanut Muslimiveljeskuntaa lähellä olevat islamistihallitukset valtaan monessa maassa, jossa kansa lähti pari vuotta sitten kaduille vaatimaan demokratiaa ja vapautta.

Tällä hetkellä jännitteet lisääntyvät Lähi-idässä sunni- ja shiia-muslimien välillä.



LIISA LIIMATAINEN
SAUDI-ARABIAN TOISET KASVOT. ROHKEITA NAISIA JA KYBERNUORIA.
Suomen Rauhanpuolustajat ja Like 2013 408 s.

Saudi-Arabia on tärkeä sunnirintaman rahoittaja. Shiia-puolella vastaava rooli on Iranilla, mistä Liimatainen on myös kirjoittanut kirjan, pari vuotta sitten ilmestyneen *Iran: Huntu ja haaste – Yritys ymmärtää Iranin yhteiskuntaa*.

Jos Saudi-Arabian muutospaineet johtavat levottomuuksiin, ne vaikuttavat öljyn hinnan nousun lisäksi sunni- ja shiiarintaman valtasuhteisiin Lähi-idässä, kun sunnien Saudi-Arabiasta saama rahoitus vähenee.

Tosin shiia-puolella ollaan samassa tilanteessa, sillä myös Iranin hallitus kamppailee kotimaisen opposition vaatimusten paineessa – muutokset Iranissa tai sen tärkeimmässä liittolaismaassa Syyriassa voivat heiluttaa shiioja valtatasapainossa alemmaksi.

Saudinuorten tyytymättömyys tulee kirjassa esille jatkuvasti. Yksi Saudi-Arabian paradokseista on internetin suosio todellisen elämän ollessa erittäin rajoitettua. Puolet maan internetin käyttäjistä on hankkinut Twitter-tilin, mikä on enemmän kuin missään muussa maassa. Uudistusvaatimukset leviävät nimenomaan sosiaalisen median välityksellä.

Viranomaisilla ei ole keinoja rajoittaa Twitterissä käytävää keskustelua, eivätkä he yritäkään sitä, sillä kynnys siirtyä virtuaalimaailmasta kaduille vaatimaan muutoksia on korkea. Tätä eroa kuvaa Liimataisen haastattelema radikaali asianajaja, jolla oli 10 000 Twitter-kontaktia.

Viranomaiset eivät välittäneet siitä, mutta kun hänen kotiinsa alkoi tulla vieraita säännöllisesti samana viikonpäivänä, ovelle ilmaantui myös poliisi ja sähköt alkoivat katketa vieraiden saapuessa. Saudi-Arabiassa ei saa järjestää tilaisuuksia, jotka voidaan tulkita poliittisiksi kokoontumisiksi.

Puolueiden perustaminen on kielletty ja yhdistysten perustaminen vaikeaa. Siksi väestöllä ei ole kokemusta järjestäytymisestä tai toiminnan organisoimisesta. Saudi-Arabian alueet ovat keskenään hyvin erilaisia ja klaaneilla on paljon valtaa. Siksi muutospaineet voivat johtaa asukkaiden toivomien parannusten sijasta kaaokseen ja jopa maan hajoamiseen.

Saudi-Arabiassa ei ole kuningashuoneen lisäksi mitään koossa pitävää voimaa, ei edes vahvaa armeijaa. Kuningashuone pitää tietoisesti armeijan pienenä ja perustaa maan puolustuksen Yhdysvaltojen liittolaisuuden varaan, koska se pelkää sotilasvallankaappausta.

Liimataisen kirjasta välittyy kuitenkin optimismi siitä, että ennemmin tai myöhemmin tulevat muutokset ovat myönteisiä. Mutta toinenkin suunta on mahdollinen. Saudi-Arabian tilanne on jo lähtökohdiltaan erilainen kuin monien muiden Lähi-idän maiden: siellä on jo konservatiivinen wahhabilainen hallinto ja perustuslain sijasta maata hallitaan sharian mukaan.

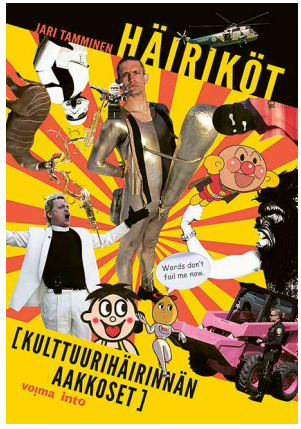
Esimerkiksi Egyptissä ja Tunisiassa aiempien diktatuurien valta perustui ei-uskonnolliseen lainsäädäntöön, josta siirryttiin islamistiseen malliin. Miten muuttuu maa, jota hallitaan jo islamin lakien mukaan?

Saudi-Arabian kuningashuone yrittää tasapainotella uudistajien ja jihadistien välillä. Kehityssuunta nykyistäkin epädemokraattiseen suuntaan on mahdollinen, vaikka Liimatainen arvioi sitä melko vähän. Syyriassa ja Irakin Mosulin alueella al-Qaidan jihadistit hallitsevat *de facto* osaa maasta, Saudi-Arabiassa sen sijaan jihadisteja on vankiloissa, mutta kukaan ei tiedä paljonko yksityishenkilöt antavat rahaa al-Qaidalle.

Kansainvälisten vaikutusten lisäksi levottomuuksilla olisi Saudi-Arabian sisällä erilaiset vaikutukset kuin muissa alueen maissa. Jos siellä syntyisi verinen sisällissota, ulkomaalaiset työntekijät pakenisivat henkensä edestä. Kuka silloin pyörittäisi Saudi-Arabiaa?

Ehkä tämän ajatteleminen saa useimmat saudit vaikenemaan – ne, jotka ovat onnistuneet saamaan asunnon ja valtion viran, haluavat pitää kiinni leppoisasta elämästään. Siihen kuuluu lyhyet työajat ja työ, joka ei rasita, ilmastoitu auto, filippiiniläinen kotiapulainen, korkeatasoinen terveydenhoito ja mahdollisuus päästä ulkomaille opiskelemaan. Mukaan voi vielä ottaa valtion kustannuksella puolison, lapset ja kotiapulaisen. Y

LUOVAA VASTARINTAA – ÄRSYTTÄVÄÄ VAI IHANAA?



Jari Tamminen
HÄIRIKÖT. KULTTUURIHÄIRINNÄN AAKKOSET
Into 2013
208 s.

KULTTUURIHÄIRIKÖINTI (culture jamming) on taiteen ja aktivismin välimaastoon sijoittuvaa toimintaa. Se ärsyttää, ilahduttaa, ajatteluttaa tai aiheuttaa epämukavuutta.

Kirjan lehdistötiedotteen mukaan kulttuurihäirintä on yhteiskunnallista kommentaaria ja luovaa vastarintaa. Häiriköinnin hengen mukaisesti voi tietenkin nokkavasti kysyä mitä ”epäluova” vastarinta sitten on? Ratikkakiskoille pysäköity maasturi?

Aiheesta väitöskirjaa valmistelevan **Tuija Lattusen** taustoittavaa kirjoitusta lukuun ottamatta tekstit ovat **Jari Tammisen.** Osa niistä on julkaistu aikaisemmin *Voima-lehdessä,* mutta kaikkia haastatteluita on päivitetty ja laajennettu. Samalla kieltäkin olisi ehkä voitu hieman tarkistaa.

Häiriköt valottaa toimintaa ja töitä laidasta laitaan, kuten taiteellisia parodioita ja interventioita julkisessa tilassa. Näkökulmana on tekijäkeskeisyys, kollektiivisista toimijoista esitellään muun muassa Greenpeace ja Guerilla Girls. Lähihistoriaan tehdään satunnaisia, mutta valaisevia hyppyjä. Esimerkiksi **Harro Koskista** käsittelevä osio on mielenkiintoinen.

Pääsemistä häiriköksi kansakunnan – tai globaalin – kaapin päälle voivat edesauttaa niin sopivat opinnot ja kaverit kuin halu brändätä myös itseään. Häiriköinnin kanonisoinnista kertoo, että monet kirjassa esitellyt tekijät olivat minulle entuudestaan tuttuja, nimenomaan muualta kuin *Voiman* sivuilta.

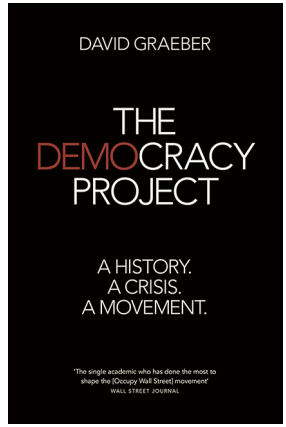
Lukiessani ja runsasta kuvitusta tutkiessani reaktioni liikkuvat laidasta laitaan: nerokasta, ihanaa, voi ei ja höpö höpö. Varsinkin brändileikittely alkoi kyllästyttää, eli kenties reagoin toivotulla tavalla?

Moni häirikkö sanoo haluavansa herättää keskustelua. Yhden mahdollisuuden tähän tarjoaa kirjan Facebook-sivu. **Y**

Riitta Oittinen

PÄÄSEMISTÄ HÄIRIKÖKSI VOIVAT EDESAUTTAA NIIN SOPIVAT OPINNOT JA KAVERIT KUIN HALU BRÄNDÄTÄ MYÖS ITSEÄÄN.

David Graeber
THE DEMOCRACY PROJECT: A HISTORY, A CRISIS, A MOVEMENT
Penguin Books 2013
326 s.



Kansanvallan valtaus

KAIKKIHAN kannattavat demokratiaa. Mutta kun kreikankieli vaihdetaan suomeksi, ei asia olekaan niin itsestään selvää. Kansanvalta kuulostaa monesta vähintäänkin epäilyttävältä.

Lontoon yliopistossa antropologiaa opettavan **David Graeberin** mukaan demokratiaa sanan varsinaisessa merkityksessä on vastustettu ja vastustetaan edelleen laajasti varsinkin eliittien piirissä.

Esimerkiksi ensimmäisen modernin ”demokraattisen” valtion perustuslain kirjoittajat eivät pitäneet demokratiasta lainkaan. Yhdysvaltain ”perustajaisät” pyrkivät tekemään säädökset sellaisiksi, ettei tavallinen kansa pääsisi suistamaan eliittiä vallasta.

Se, että sama eliitti alkoi myöhemmin kutsua itseään demokraateiksi, ei johtunut heidän mielenlaatunsa vaan sanan merkityksen muuttumisesta. ’Demokratialla’ alettiin viitata kansan vallan lisäksi myös järjestelmään, jossa osa valtaeliitistä valitaan jonkinlaisilla vaaleilla.

Muutama vuosi sitten ilmestyi Graeberin syvälle luotaava teos *Debt: The First 5000 Years,* joka niitti suurta menestystä sekä akateemisen että suuren yleisön keskuudessa. Kun *Velkakirja* kertoo sitä, miten sivilisaatioiden talousrakenteet ovat tuhansia vuosia tuottaneet epädemokratiaa, *Democracy Project* kertoo, miten yhteiskunnalliset liikkeet voivat vallata demokratian takaisin.

Kirjan keskeistä sisältöä onkin yhden tällaisen valtauksen kuvaus: Graeber kertoo antropologisen kenttätyön koulimalla havaintokyvyllä, miten hän ja kourallinen muita ihmisiä käynnistivät Occupy Wall Street -liikkeen syksyllä 2011. Monista vaikeista ryhmäprosesseista oppineet aktivistit loivat tilan, jossa aito demokratia oli hetken mahdollista.

Graeberin liikeantropologinen tutkielma avaa myös historiallisen perspektiivin siihen, miten valtamedia voi poliisiväkivallasta vaikenemalla tai siitä kertomalla myötävaikuttaa joko kahleiden taonnassa tai niiden katkaisemisessa.

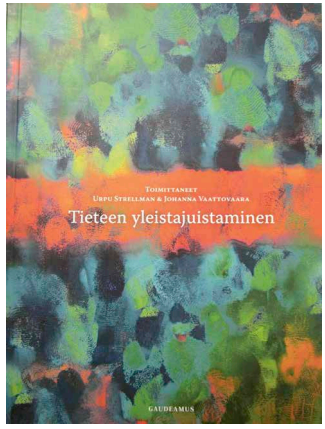
Yhdysvaltojen lehdistö auttoi aikanaan **Mahatma Gandhin** johtamaa liikettä kertomalla brittien julmuudesta väkivallattomia mielenosoittajia kohtaan. Sama lehdistö sen sijaan vaikeni useimmissa tapauksissa poliisin väkivallattomiin Occupy-aktivisteihin kohdistamasta väkivallasta.

HUOLIMATTA VAHVOISTA KANNANOTOISTA GRAEBERIN TYYLI EI OLE SAARNAAVA.

Huolimatta vahvoista kannanotoista Graeberin tyyli ei ole saarnaava vaan esseistinen. Kirja on kiehtovaa luettavaa, koska näkökulman ja abstraktiotason nopeat vaihtelut tuovat siihen jännitystä. Vaikka Graeberin sympatiat ovat anarkismiin taipuvaisten aktivistien puolella, hän pystyy samaistumaan myös teekutsuliikkeen ihmisiin ja ymmärtämään heidän kaunansa. **Y**

Olli Tammilehto

Urpu Strellman
ja Johanna Vaattovaara
(toim.)
TIETEEN
YLEISTAJUISTAMINEN
Gaudeamus 2013
281 s.



Tiede senkun rulettaa

SUOMEN kansan sivistäminen on juurtunut vahvaan maaperään, kun maassa julkaistaan lähes 7 000 tietokirjaa vuosittain. Mutta miten tietoa levitetään? Postmodernissa yhteiskunnassa tekninen näppäryys ja taito tuntuvat toisinaan ohittavan sisällön, mikä saattaa lamauttaa tutkijan.

Tähän vaivaan kannattaa ottaa avuksi **Urpu Strellmanin** ja **Johanna Vaattovaaran** toimittama opus *Tieteen yleistajuistaminen,* jonka mukaan uuden aikakauden menestystekijöihin kuuluvat erityisesti tiedon hyödyntämisen ja soveltamisen osaaminen.

Kirjassa esitellään lyhyiden artikkeleiden avulla, miten tieteellistä tekstiä kannattaa tarjoilla, jotta mahdollisimman moni lukija siihen tarttuu. Myös uusi yliopistolaki edellyttää tutkijoita osallistumaan yhteiskunnalliseen keskusteluun, sillä tieteellisten tulosten kartuttaminen lisää kansalaisten hyvinvointia.

Teos tuo vastapuhetta keskusteluun tutkimusten englanninkielisestä julkaisemisesta. Tieteentekijöillä on syvällinen koulutus kerätä sekä tiivistää omaa ja muiden tuottamaa aineistoa. Kuitenkin käsiteltävää aihetta tulee taustoittaa ja suhteuttaa arkitietoon, jotta lukija pääsee siihen osalliseksi.

Kirjassa todetaan, että uusi tieto löytää käyttäjänsä, kunhan siinä on lisukkeena persoonallinen ote, elämyksellisyys ja sen lisäksi draaman kaari. Ydinviestin muodostaminen tutkimuksen sisällöstä auttaa tiedottamisessa ja sen havaitsemisessa.

Visuaalisuuden merkitystä tulisi entisestään painottaa tekstissä, sillä sen avulla saadaan sisältöä houkuttelevaksi. Erilaisilla lukupinnoilla teksti voidaan jäsentää eri kohderyhmille. Kirjasta saa edelleen apua niin esiintymisjännityksen laukaisemiseen kuin oikeanlaisen puheen tuottamiseen televisiossa.

Kirjoittajat jakavat avuliaasti käytännönläheisiä, jännitteisiä rakennusaineita, joita omaa teosta laativa kirjoittaja voi hyödyntää tuotoksissaan. **Y**

Katja Ihamäki

UUDEN AIKAKAUDEN MENESTYSTEKIJÖIHIN KUULUVAT ERITYISESTI TIEDON HYÖDYNTÄMISEN JA SOVELTAMISEN OSAAMINEN.

1.

Omar Souleyman

WENU, WENU

Ribbon Music / Domino 2013

Wenu, Wenu lyö jo alussa pöytään niin vastustamattoman tanssiinhoukutteluhytkytyksen, että tietää pitelevänsä käsissään pesunkestävää hittilevyä. Eikä Syyriasta käsin maailmaa valloittava **Omar Souleyman** petä odotuksia. Melko yksinkertaisella reseptillä operoiva poppoo rakentaa jorausantheminsa rumpukoneen nakutuksesta ja sähköistettyä itämaista kielisoitinta muistuttavalla ujelluksella. Kierroksia lisätään jatkuvasti, mutta voi tämän kertakuulemalta tanssia läpi, kunhan volyymitaso on sopivan napakka. Vähitellen avautuva albumi kehottaa jättämään kiireen ja painamaan sitä kolmionmallista nappia vielä uudelleen. Y

2.

Penniless

ROWS OF HOUSES

A West Side Fabrication 2013

”Hiukan” keskimääräistä pidempään kuvioissa mukana ollut nakkilalainen tarjoaa kymmenennellä pitkäsoitollaan tukun hyviä rokkibiisejä. Soitto on hioutunut tiukaksi, mutta ilmeisen kevyellä otteella soitetuksi rokiksi biisintekovastuun siirryttyä täysin **Ossi Alisaaren** hartioille. Eri vaikutteet ja saumaton yhteispeli on hiottu toimivaksi kokonaisuudeksi. Weezerin pophelmisyyttä, Radioheadin melankoliaa, mutta suvereenia Pennilessiä – tasapainoista ja nautinnollista rock-musiikkia. Y



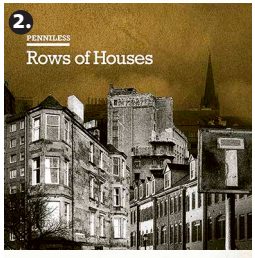
Nikkes plättar

Musiikin suurkuluttaja **Niklas Piiparinen** jakaa Ytimen lukijoiden kanssa valikoituja ajatuksiaan äänistä, joihin harrastuksensa parissa törmää.

1.



2.



3.



3.

Kronos Quartet with Bryce Dessner

AHEYM

Anti 2013

Säveltäjä **Bryce Dessner** lyö Kronos Quartetin kanssa hynttyyt yhteen ja lopputuloksena on haastavaa musiikkia kolmeksi vartiksi. Neljä teosta sisältävä lätty alkaa levyn nimikkokappaleen intensiivisellä sahauksella jatkuen matkan aikana moniin lomittuviin tunnelmiin: tyyntä alakuloa, vuoroin pohdiskelevaa ja polveilevaa, välillä aavistuksen keveää ja leikkisää soitinten vuoropuhelua. Dessner, joka tunnetaan muun muassa yhtyeestä The National, osoittaa tällä levyllä hallitsevansa jousikvartetille säveltämisenkin. Ei toimi taustamusiikkina hirveän hyvin, mikä on tässä tapauksessa kehu. Y

VÄHITELLEN AVAUTUVA ALBUMI KEHOTTAA JÄTTÄMÄÄN KIIREEN JA PAINAMAAN SITÄ KOLMIONMALLISTA NAPPIA VIELÄ UUDELLEEN.



KAPPALEIDEN TARINOITA

- **David Raksin** *Laura* kertoo haavekuvasta ja saavuttamattomasta rakkaudesta.
- *Miss Otis Regrets* kertoo intohimorikoksesta, jossa nainen ampuu petollisen rakastajansa.
- *Liisa Pien* kertoo naisesta sodan pyörteissä.
- *Leskiäidin tyttäret* tarinoi tummasta ja vaaleasta.
- *Ilotytön laulussa* pohditaan maailman vanhinta ammattia.

ALL ABOUT EVE LAULAA NAISSTEREOTYPIOISTA

PEHMEÄÄ, menevää, melankolista ja svengaavaa yhtä aikaa. *All about Eve* eli neljän naismuusikon yhteisproduktio täyttää soundillaan Cafe & Eepoksen ovelta takanurkkaan. **Kirsti Alho** laulaa, **Riitta Paakki** soittaa pianoa, **Kaisa Mäensivu** kontrabassoa ja **Hanne Pulli** rumpuja.

Ohjelmistoon on koottu jazzkappaleita, joiden sanoituksissa naisia käsitellään tyypillisen sukupuolittuneesti, stereotypioiden mukaan. Se on ollut Kirsti Alhon pitkäaikainen haave, koota ammattimuusikoista bändi juuri tällaista produktiota varten. *All about Eve* syntyi kuitenkin vähän sattumalta, yhteisten tuttujen ja intressien kautta.

Huolimatta sukupuoleen kohdistuvien stereotypioiden käsittelystä, ei produktioon valittujen kappaleiden takana ole virallisesti feminististä agendaa.

– Kokoonpanoon ei ole valittu jäseniä sen perusteella, että he ovat naisia, vaan siksi, että he ovat hyviä soittajia, Kirsti Alho korostaa.

Jazzin maailma on ollut perinteisesti miesvaltainen, mutta koulutuksen myötä naisammattimuusikoiden määrä on kasvanut. Uudet sukupolvet eivät enää näe eroa sukupuolten välillä: naisbändissä ei ole enää mitään ihmeellistä.

- Minulle sillä ei ole väliä, onko bändissä miehiä vai naisia. Olisi kiva ajatella, että miehetkin ajattelevat näin, toteaa Riitta Paakki.

Kaikki *All about Eve* -produktion muusikot soittavat useissa muissakin kokoonpanoissa. Suomeksi ja saksaksi laulettuja kappaleita on esitetty sekä Suomessa että Saksassa. Tähän mennessä kokoonpano on esiintynyt muun muassa Berliinissä, Hampurissa, Pori Jazzissa ja Helsingissä. Y

Kirsi Koivuporras-Masuka



SALLA NAZARENKO
Kirjoittaja on Viestintä ja kehitys -säätiö Vikesin toiminnanjohtaja.

VIHAPUHEELLA ON USEIN NAISEN KASVOT

Yleisradion ansiokas ”Me tiedämme missä asut” -kampanja käsitteli vihapuhetta. Sen 17:stä kasvoillaan esiintyneestä haastateltavasta 11 oli naisia ja miehiä kuusi. Satunnainen otos, mutta paljonpuhuva. Kaikki olivat kokeneet vihapuhetta, uhkailua ja aggressiota, mutta miesten ja naisten saamassa palautteessa oli eroa.

Verkossa häirityt naiset saavat järjestään ulkonäköönsä ja seksuaalisuuteensa viittaavia -viestejä. Neekerihuora. Somalien nussima. Läski ja ruma. Kuka sua edes panee?

Internet ja erityisesti anonyymit keskustelupalstat siellä ovat räjäyttäneet vihapuheen käsiin luomalla sille loputtoman foorumin. Samanmieliset löytävät toisensa, kaikkea verkkosisältöä on mahdotonta moderoida – eikä niin edes pidä tehdä.

Rikoslaki määrittelee vihapuheen vähemmistöryhmiä leimaavaksi ja halventavaksi puheeksi, joka voi myös yllyttää väkivaltaan kyseisiä ryhmiä kohtaan. Vihapuhe verkossa on

Rasismista, naisvihasta ja verkkokiusaamisesta siis voi ja saa irtisanoutua.

määritelty kansainvälisessä raportissa laajemmin: verkkovihaa on rasismi, antisemitismi, uskonnollinen kiihkoilu, homofobia, poliittinen viha ja paljon muuta – sekä naisviha.

Tilanne verkossa on johtanut siihen, että moni julkinen keskustelija yksinkertaisesti välttelee itseensä liittyvien keskustelujen lukemista. Pahimmillaan vihapuhe kuitenkin johtaa itsesensuuriin ja pelkoon. Tutkija ei enää halua antaa lausuntoja medialle, sillä vainoavat viestit ovat liikaa.

Nuorisotutkija **Veronika Honkasalo** totesi *Vihapuhe sananvapautta kaventamassa* -kirjan julkaisuseminaarissa marraskuussa 2013 vieneensä yhden tekstiviestin poliisille. Poliisi totesi, että uhkausviestille ei voi mitään tehdä, jos siinä ei määritellä tarkkaan, milloin uhkaaja tulee tappamaan uhrinsa. Uskomatonta, mutta totta: me olemme anonyymien kiusaajien armoilla.

Yleisesti myös koetaan, että journalismi edistää verkon vihapuhetta. Erityisesti julkisten keskustelijoiden rasistiset lausunnot revitellään suurin otsikoin, klikkausjournalismi takaa niille jättiyleisön, ja keskustelijat ovat valmiina.

Miten sitten vihapuhe ja naiset – erityisesti naisen ulkonäkö ja seksuaalisuus – limittyvät toisiinsa? Asiaa pohdiskeli ansiokkaasti tutkija **Jemima Repo** *Helsingin Sanomien* Vieraskynässä elokuussa 2011. Repo huomautti, että joukkomurhaaja **Anders Behring** Breivikin ajatusmaailma sisälsi rasismin ja muukalaisvihan lisäksi naisvihaa ja antifeminismiä.

Breivikin manifestissä muun muassa lainataan äärioikeistolaista norjalaista bloggaajaa, jonka mukaan Euroopan ”tuhoisa maahanmuuttopolitiikka” johtuu osittain naisista ja feministeistä. Breivikin lainaamien ajattelijoiden mukaan hyvinvointivaltion politiikka on feminististä ja johtanut naisten siveettömyyteen, miesten naisellisten piirteiden lisääntymiseen ja avioliiton rappeutumiseen.

Mielenkiintoista kyllä, myös *Vihapuhe sananvapautta kaventamassa* -kirjaan kirjoittaneet tutkijat löysivät aggressiivista keskustelua muun muassa *Vauva*- ja *Kaksplus*-lehden keskustelupalstoilta. Vaikkeivat tutkijat varsinaisesti naisvihaa etsineet, verkkokeskustelujen ilmaisuissa käytettiin muun muassa ämmittelyä ja haukuttiin ”naisen logiikkaa, johon yhdistyy feminismi ja vasemmistolainen epätasa-arvon ideologia”.

Myös journalismin käytännöt tukevat ajattelua, jossa naisen ulkonäöllä on merkitystä. Olen itse kirjoittanut paljon naistenlehtiin – muistan kyllä kuvailuni ”hauraan kauniista viulistista” ja ”nukkemaisesta **Tarja Turusesta**”. Niin vain kuuluu tehdä, ja sitä lukijat myös odottavat: estetiikkaa, kuvailua, tarinoita menestyneistä naisista.

Naistenlehdillä on suuri lukijakunta, eli me myös haluamme lukea (naisjulkkisten) ulkonäöstä. Mutta onko tämä harmittoman oloinen kirjoittelu vaarallista? Tuemmeko sillä rakenteita, joissa nainen on liian usein ulkonäkönsä ja seksuaalisuutensa summa ja potentiaalinen kiusaamisen kohde?

Vihapuheesta verkossa tuskin pääsee koskaan täysin eroon. Sitä voisi kuitenkin suitsia ja vähentää. Eräs tapa olisi lisätä omalla nimellä tapahtuvaa kirjoittelua. Anonymiteettiä verkossa ei voi sinänsä lopettaa – on asioita, joista täytyy voida keskustella nimettömästi. Olisi kuitenkin hyvä korostaa sitä, että verkossa tapahtuva keskustelu jää elämään, ja keskustelupalstojen rekisteröinnissä olisi syytä vaatia omaa nimeä.

Vihapuhe sananvapautta kaventamassa -kirjan kirjoittajat myös kannustavat verkkolehtien keskustelupalstojen sekä keskustelufoorumien ylläpitäjiä kertomaan reunaehdoistaan avoimemmin. Kaikenlaista sananvapautta ei voida tukea. Kirjassa haastatellut moderaattorit sanoivat asettavansa vastakkain yhtäältä keskustelijan lähtökohtaisesti rajoittamattoman sananvapauden ja toisaalta uutismedian tai keskustelufoorumin julkaisuvapauden.

Rasismista, naisvihasta ja verkkokiusaamisesta siis voi ja saa irtisanoutua. Y



RILLI LAPPALAINEN & TIMO LAPPALAINEN
Kehyksen pääsihteeri
Kepan toiminnanjohtaja

ERIARVOISUUDEN POISTAMINEN VAATII TAHTOA

Kaksi nuorta poikaa kävelee rannalla, jonne huuhtoutuu joka päivä tuhansia sardiineja. Hiljalleen ne tukehtuvat hiekalla. Toinen pojista juoksee heittämään henkeään haukkovia sardiineja takaisin veteen. Hänen ystävänsä kummastelee, mitä järkeä on pelastaa muutamia sardiineja, kun tuhansia kuolee kuitenkin?

Ystävä pysähtyy vastaamaan: Jos kysyisit tuon kysymyksen yhdeltä pelastetulta sardiinilta, mitä luulet hänen vastaavan?

Esimerkin kertoi syyskuussa YK:n yleiskokousviikolla Ugandan järjestökenttää edustanut **Richard Sewakiryanga.** Siinä tiivistyi vahvasti viesti siitä, ettei ketään saa jättää oman onnensa nojaan uudessa kehitysohjelmassa, jota luodaan voden 2015 jälkeiselle ajalle.

Uusi kehitysohjelma on rakennettava vahvasti ihmisoikeuksien varaan, sillä kyse ei ole hyväntekeväisyydestä tai akuuttien tarpeiden tyydyttämisprojektista. Ihmisoikeudet ovat jo olemassa oleva perusta eriarvoisuuden poistamisella ja kestävälle kehitykselle, jota tulevan kehitysohjelman tulee hyödyntää.

Jos ihmisoikeuksia kunnioitettaisiin ja noudatettaisiin, olisi jo puututtu köyhyyden ja eriarvoisuuden syihin.

Jos ihmisoikeuksia kunnioitettaisiin ja noudatettaisiin, olisi jo puututtu köyhyyden ja eriarvoisuuden syihin, ei vain niiden oireisiin.

Eriarvoisuus ja köyhyys ovat haastateita kaikkialla. Siksi on erityisen ilahduttavaa, että YK:n jäsenmaat hyväksyivät vuosituhattavoitteiden arviointikokouksessa päätösasiakirjan, jossa todetaan, että uuden kehitysohjelman tulee olla universaali, kaikkia maita koskeva ja velvoittava.

Useissa maissa painitaan samojen ongelmien kanssa. Ilmastonmuutos vaatii sopeutumista. Finanssikriisin seuraukset ovat globaaleja. Sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämisestä käydään poliittista vääntöä, nuorisotyöttömyys on maailmanlaajuinen ongelma.

Näin myös Suomessa, jossa hyvinvointivaltion rapautuminen ja tuloerojen kasvu ovat todellisuutta. Esimerkiksi kiivas keskustelu **Stephen Elopin** miljoonapalkkioista pakotti kysymään, miten palkkiot ja taakat jaetaan reilusti?

Globaalit kehityshaasteet ovatkin kietoutuneet yhteen tavalla, jota vuosituhattavoitteita kirjoitettaessa ei osattu, tai haluttu, ottaa huomioon.

Toisaalta täytyy muistaa, että vaikka eriarvoisuutta on kaikkialla, on sillä eri maissa erilaiset seuraukset. Kehitysmaissa eriarvoisuus on jyrkempää, se näkyy esimerkiksi nälkänä, äitiys- ja lapsikuolemina ja turvattomuutena.

Tämän vuoksi on tärkeää, että uusi kehitysohjelma noudattaa periaatetta yhteisestä, mutta eriytetystä vastuusta. Periaate on keskeinen oikeudenmukaisen vastuunjaon kannalta, sillä köyhien maiden resurssit ja mahdollisuudet ratkaista eriarvoisuuteen liittyviä ongelmia ovat rikkaita maita vähäisemmät. Rikkaiden maiden onkin kannettava köyhiä maita suurempi vastuu.

Kansalaisyhteiskuntien edustajat nostivat YK:n yleiskokousviikolla vahvasti esiin sen, että eriarvoisuuden ja köyhyyden poistaminen vaatii maailmantalouden rakenteiden muuttamista. Kehitysyhteistyö on tärkeää, mutta sillä ei yksin ratkaista ongelmia.

Globaalin talouden rakenteelliset ongelmat, kuten verovälttely ja veronkierto, velkakysymykset ja finanssimarkkinoiden sääntelymättömyys, estävät kehitysmaita irrottautumasta köyhyyden kierteestä.

YK:n kehityskokouksissa on viimeisen vuosikymmenen aikana, esimerkiksi Monterreyssa 2002, Dohassa 2008 tai New Yorkissa 2010, korostettu yritysten merkitystä köyhyyden voittamiseksi. Kehitysponnistelut edellyttävätkin kaikkien toimijoiden mukanaoloa: yrityksillä voi olla jopa suurempi rooli YK:n uudessa kehitysohjelmassa.

Se ei kuitenkaan saa tapahtua hinnalla millä hyvänsä, sillä yritykset vaikuttavat joko positiivisesti tai negatiivisesti kestävään kehitykseen. Negatiivisia vaikutuksia tulee torjua ja positiivisten kehitysvaikutusten todennäköisyyttä lisätä asianmukaisella ohjauksella ja säätelyllä.

Samaan aikaan, kun valtiot, kunnat ja järjestöt ovat sitoutuneet periaatteisiin ja arvoihin toiminnassaan, jolloin niiden toimia voidaan myös arvioida ja haastaa, ovat yritykset halunneet pitää kiinni yhteiskuntavastuun vapaaehtoisuudesta. Tosin YK:n Global Compact -selvitys osoittaa, että enemmistö yritysjohtajista itse asiassa toivoo valtion vahvempaa puuttumista ja sääntelyä reilun kilpailuympäristön takaamiseksi.

Valtioiden roolina on tarttua tosissaan myös vaikeisiin aiheisiin, ja luoda pelisääntöjä, jotka takaavat sen, että kaikki toimijat työskentelevät kestävän kehityksen eteen. Kestävä kehitys ei voi olla hyväntekeväisyyttä, jossa ihmiset, yritykset tai valtiot heittävät oikeaksi katsomansa rahasumman pöytään.

Köyhyys ja eriarvoisuus ovat seurausta aktiivisista toimista tai toimimattomuudesta. Siksi ne voidaan myös voittaa puuttumalla köyhyyttä ja eriarvoisuutta ylläpitäviin rakenteisiin. Köyhiä kaloja ei ole. Y

PALA HISTORIAA

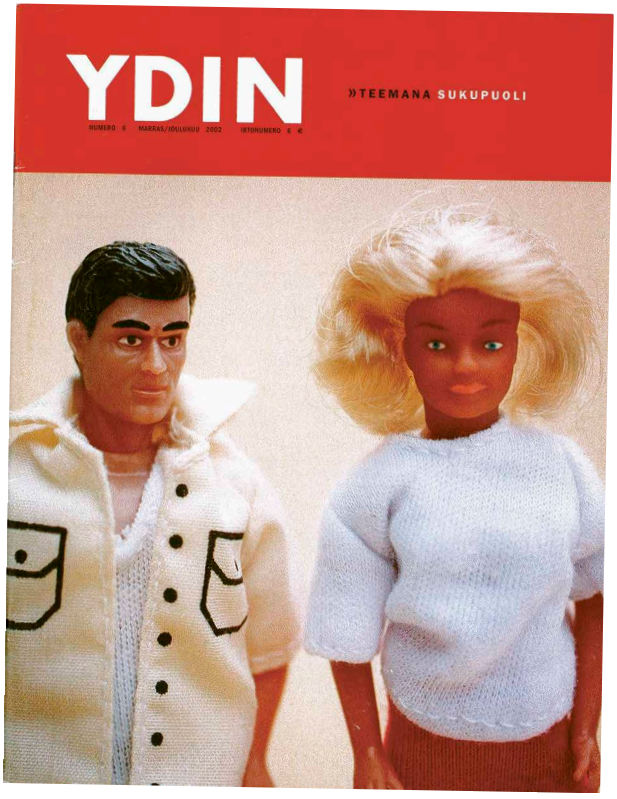
Ytimen kirjoittajat ovat puuttuneet ajankohtaisiin aiheisiin aiemminkin.

Muuttuva perhekäsitys

YDIN-LEHTI käsitteli laajasti sukupuolta myös vuoden 2002 viimeisessä numerossaan. Tuolloin teemasivut aloitti laaja juttu muuttuvasta perhekäsityksestä, jossa paneuduttiin etenkin uuteen sukulaisuuden käsitteeseen ja uusin perhemuotoihin, jotka haastavat heteroseksuaalisen ydinperheen.

Antu Sorainen kirjoittaa, että heterot tekevät yhä vähemmän lapsia ja keskittyvät sen sijaan luomaan uraa, ostamaan designvaatteita ja suunnittelemaan feng shui -sisustusta – eli omivat sellaisen perhesiteistä vapaan elämäntyylin, jota lesbojen ja homojen on ajateltu harjoittavan. Kunnon häät, lasten tekeminen ja turvallinen perhe-elämä puolestaan ovat arvoja, joita lesbojen ja homojen nähdään nykyisin tavoittelevan.

Sorainen tuo esiin myös julkisessa debatissa olleen lakiesityksen lisääntymisen sääntelystä: ”Lakiesitys vaihtoehtoisen lisääntymisen sääntelystä, jossa naispareilta ja lesboilta evättäisiin mahdollisuus avustetun lisääntymisteknologian käyttämiseen, on herättänyt Suomessa kiivasta keskustelua, jossa heteronormatiiviset ja muunlaiset parisuhteet ja elämänvalinnat on asetettu vastakkain.” **Y**



Miehen sukupuoli

SAMASSA *Ydin-lehden* numerossa käsiteltiin myös kiinnostavaa aihetta miehen sukupuolesta ja väkivallasta. **Arto Jokinen** kirjoittaa miehen sukupuolesta seuraavasti: ”Miehet ajattelevat mielellään, ettei sukupuolella ole väliä. He mieltävät usein oman näkökulmansa maailmaan sukupuolettomaksi ihmisyydeksi, josta naisten sukupuolittunut näkökulma poikkeaa.

Tämä näkyy esimerkiksi siinä, että sukupuolten välinen tasa-arvokysymys ajatellaan helposti naiskysymykseksi, vaikka kyse on nimenomaan naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta. Miehet edustavat arkipuheessa ennemmin ihmistä kuin sukupuolen omaavaa miestä. Samoin taiteessa miehen kokemus maailmasta on mielletty usein yleispäteväksi ihmisen kokemukseksi. **Y**



Laukkusi on täynnä mahdollisuuksia

Opas päättäviin asemiin haluaville naisille

Kirjan on tuottanut Naisjärjestöjen Keskusliitto ja se liittyy hankkeeseen Suomalaiset naiset päätöksenteossa. Hanketta on tukenut Jenny ja Antti Wihurin rahasto. Kirjan kautta halutaan kannustaa ja inspiroida naisia pyrkimään tärkeisiin yhteiskunnallisen vaikuttamisen tehtäviin. Tavoitteena on saada enemmän naisia johtopaikoille ja lisätä tietoa naisten urakehityksen mahdollisuuksista ja haasteista.

Kirjaa varten on haastateltu pariakymmentä suomalaista naista. Haastateltavat ovat eri-ikäisiä, johtavassa asemassa olevia naisia EU:n, valtakunnan ja kuntatason politiikasta, valtion, maakuntien, kuntien ja EU:n hallinnosta, tieteen, kirkon, talouselämän, edunvalvonnan, yritysmaailman, median ja järjestöjen piiristä. Vanhin heistä on 93-vuotias ja nuorin 22-vuotias. He kaikki toteavat, että valta pitää ottaa. Siitä voi joutua taistelemaan, mutta se on sen arvoista, jos se on Sinun juttusi.

15 € + postimaksu
Tilaukset: toimisto@naisjarjestot.fi

NAISJÄRJESTÖJEN KESKUSLIITTO
KVINNOORGANISATIONERNAS CENTRALFÖRBUND ry
THE NATIONAL COUNCIL OF WOMEN OF FINLAND



www.globaalisolidaarisuus.fi

Yhdessä globaalin solidaarisuuden lisäämiseksi ja naisten aseman parantamiseksi kehitysmaissa.

Osallistu kampanjaan!

Osta joululahjaksi aineeton Solidaarisuuslahja www.solidaarisuus.fi

Avaa oma keräyssivu tai lahjoita Demarinaisten keräyssivulla www.jelpi.fi/solidaarisuus

Osallistu 1.1. käynnistyviin TSL:n ja Demarinaisten arpajaisiin intialaisten naisten hyväksi.

Lue lisää kampanjasivulta! www.globaalisolidaarisuus.fi

TSL Työväen Sivistysliitto
Solidaarisuus
DEMARINAISET

Kuva: Anna Autio

. E844

M
Itella Oyj

Hanki rauhanlahjat asemalta

– tuet samalla rauhantyötä

Hyvä lahja on myös tilata Ydin-lehti tai Fredsposten.

5 €
/ 10 kpl -nippu

tilaukset@akl-web.fi



Aseistakieltäytyjäliiton

Joulukortti

Rauhanasemalta saa myös muita jouluaiheisia rauhankortteja

UUTUUS!

Rauhansateenvarjo

Sadankomitean uudella logolla juhlavuoden kunniaksi. Mahtuu laukkuun.

20 €



Rauhanasema toivottaa **levollista joulunaikaa** & **hyvää uutta vuotta 2014**

23 €



Sadankomitean juhlakirja

Rauhan ytimessä

Kirja penkoo viisikymppisen Sadankomitean historiaa.

12 €



Rauhanpipo

Sadankomitean pipo pitää pään lämpimänä. Huom! jäsenet saavat pipon hintaan 10 €. Mainitse jäsenyydestäsi tilauksen yhteydessä.

30 €

Pakettihintaan: **Rauhan ytimessä, Pasifistin taskukirja ja Tottelisinko? Suomalaista Sadankomiteaa vuodesta 1963.** Jos haluat pakettitarjouksen mainitse siitä lisätiedoissa.



Heijastinpinssit

Saatavilla myös muita pinssejä.



5 €

Voit hakea tuotteet Rauhanasemalta yläkerran toimistoilta (Rauhanasema, Veturitori 3, 00520 HELSINKI) arkisin 19.12. asti kello 10–16. Tiistaina 17.12 olemme sopineet pidemmän joulumyyntipäivistyksen kello 19 asti. Voit tilata myös netistä.

www.rauhanasema.fi/kauppa